



Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Felsefe Anabilim Dalı

HEIDEGGER VE BAUDRILLARD' DA TEKNİK VE TEKNOLOJİ KAVRAMI

Merve ADAŞ

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2018

HEIDEGGER VE BAUDRILLARD' DA TEKNİK VE TEKNOLOJİ KAVRAMI

Merve ADAŞ

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Felsefe Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2018

KABUL VE ONAY

Merve ADAŞ tarafından hazırlanan "Heidegger ve Baudrillard'da Teknik ve Teknoloji Kavramı" başlıklı bu çalışma, 17.9.2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.



Prof. Dr. Kurtuluş DİNÇER (Başkan-Danışman)



Prof. Dr. Ertuğrul Rufayi TURAN



Doç. Dr. Çetin TÜRKİYILMAZ

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

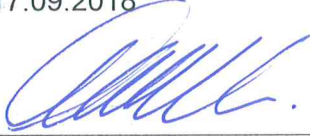
Prof. Dr. Musa Yaşar SAĞLAM
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- ☒ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

17.09.2018



Merve ADAŞ

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

☒ Tezimin/Raporumun tamamı dünya çapında erişime açılabilir ve bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir.

(Bu seçenekle teziniz arama motorlarında indekslenebilecek, daha sonra tezinizin erişim statüsünün değiştirilmesini talep etmeniz ve kütüphane bu talebinizi yerine getirirse bile, teziniz arama motorlarının önbelleklerinde kalmaya devam edebilecektir)

☐ Tezimin/Raporumun tarihine kadar erişime açılmasını ve fotokopi alınmasını (İç Kapak, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) istemiyorum.

(Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir, kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir)

☐ Tezimin/Raporumun.....tarihine kadar erişime açılmasını istemiyorum ancak kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisinin alınmasını onaylıyorum.

☐ Serbest Seçenek/Yazarın Seçimi

17 /09/2018

Merve ADAŞ

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, **Prof. Dr. A. Kurtuluş DİNÇER** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.



Merve ADAŞ

ADAMA SAYFASI

BANA OLAN İNANÇLARINI HİÇBİR ZAMAN KAYBETMEYEN
ANNEM VE BABAM İÇİN...

ÖZET

ADAŞ, Merve. *Heidegger ve Baudrillard’ da Teknik ve Teknoloji Kavramı*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2018.

Bu çalışma, teknolojinin gelişimi ve ilerlemesiyle birlikte sorunsallaşan teknik problemi ve bu problemin insanın anlam dünyasındaki etkileri üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu bağlam içerisinde Baudrillard’ ın ve Heidegger’ in görüşü incelenmiş ve tekniğin sorunsallaşma süreci temellendirilmiştir. Baudrillard’ ın “simülasyon” ve “simülakr” kavramları aracılığıyla içinde bulunduğumuz çağın temel problemlerinden biri haline gelen hakikatin yok olduğu savı, teknik sorunsalıyla ilişkisinde ortaya konulmuştur. Bununla birlikte Heidegger’ in ontolojik olarak yorumladığı teknik ve tekniğin özü arasındaki ilişki incelenmiş, varlıksal olarak özün unutulma nedeni açıklanmıştır. Çalışmada temel olarak, Baudrillard’ ın ve Heidegger’ in teknik problemi ele alış biçimleri ile sundukları çözüm önerileri, benzerlikleri ve farklılıklarıyla bütünsel olarak aktarılması amaçlanmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde, Baudrillard’ ın görüşleri ele alınmıştır. Baudrillard, içinde bulunduğumuz çağı en genel anlamıyla simülasyon çağı olarak betimlemektedir. Simülasyon evreni varolan her şeyi çerçevesi içine almıştır. Gerçeklik yok edilmiş, anlam ortadan kaldırılmıştır. İnsanın içinde bulunduğu karmaşa hali, Baudrillard’ ın felsefesindeki temel kavramlar ve teknik sorunsalı bağlantısında ortaya konulmuştur.

Çalışmanın ikinci bölümünde, Heidegger’ in görüşleri incelenmiştir. Heidegger, teknik ve tekniğin özü arasında olan bağın kopuşunu teknolojinin kavranış biçiminden kaynaklandığını dile getirmektedir. Bu nedenle Heidegger’ in teknoloji yorumu Metafizik Gelenek ve Çağcıl Teknik düşüncesi ilişkisinde ele alınmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, Baudrillard’ ın ve Heidegger’ in teknik sorunsalını işleyiş biçimleri bütünsel olarak gözden geçirilmiştir. Tekniğin özünün unutulması

çağımızda bir simülakr halini alması üzerinde durulmuştur. Baudrillard' ın görüşleri içerisinde nesne tahakkümü altında olan insan, Heidegger tarafından “olanaklar varlığı” olarak görülmekte ve böylece tekniğin özüyle olan bağının kurulduğu gözler önüne serilmektedir.

Anahtar Sözcükler

Baudrillard, simülasyon, simülakr, teknik, öz, teknoloji, Heidegger, Varlık, Varolan.



ABSTRACT

ADAŞ, Merve. *The Concepts of Technics and Technology in Heidegger and Baudrillard*, Master Thesis, Ankara, 2018.

This study focuses on the technical problem, which has become an issue with the development and progress of the technology and its effect on the world of human being. In this context, views of Baudrillard and Heidegger were examined and the problem-solving process of his technique was based. The argument that there is no truth, which we have concluded through “simulations” and “simulacr” concepts of Baudrillard and which has become one of the basic problems of the age we are in, is addressed with regard to technical problems. Moreover, Heidegger's ontological interpretation of the relationship between the essence of technique and technique has been examined and he reason for forgetting the essence existentially was revealed. In this study it is basically intended to holistically address Baudrillard and Heidegger's approach to the technical problem, their solution suggestions, their similarities and differences.

In the first part of the work, Baudrillard's views are explained. Baudrillard depicts the era that we are in as the age of simulation in the most general sense. The simulation universe has framed everything that exists. Reality has been destroyed, meaning has been lifted. The state of confusion that experience is revealed in the basic concepts of Baudrillard's philosophy and his technical problematic connection.

In the second part of the work, Heidegger's opinions on the subject are examined. Heidegger expresses that the break of the bond between technique and technique originates in the form of comprehension of technology. For this reason, Heidegger's interpretation of technology has been dealt with in relation to metaphysical tradition and contemporary technical thought.

In the third part of the work, Baudrillard and Heidegger's ways of working with technical problems are reviewed holistically. The fact that the essence of the technique is forgotten and it has become a simulacrum in our age is dealt with. The human being who is under control of the object according to Baudrillard's views is regarded as possibilities of presence by Heidegger and therefore it can be clearly seen that he has built his true bond with technique.

Keywords

Baudrillard, simulations, simulacr, technique, essence, technology, Heidegger, Being, a being.



İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	i
BİLDİRİM.....	ii
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI	
BEYANI.....	iii
ETİK BEYAN.....	iv
ADAMA SAYFASI.....	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	x
GİRİŞ.....	1
1.BÖLÜM : BAUDRILLARD’ IN TEKNİK SORUNSAKINA BAKIŞI.....	5
1.1. “Nesne” Kuramı.....	5
1.1.1. Gerçekliğin Evrimi “Simülakr”.....	15
1.2. Simülasyon Evrenine Giriş.....	20
1.2.1. Simülasyonun Bir Uzantısı “Tersine Çevirme”.....	26
1.2.2. Simgesel İlişkiler Ağı.....	31
1.3. Yanılsama ve Bütünsel Gerçeklik.....	36
1.3.1. Teknolojik Dünya.....	44

2. BÖLÜM : HEIDEGGER’ IN TEKNİK SORUNSAKINA BAKIŞI.....	50
2.1. Tarihsel Döngüde Tekniğin Yeri: Metafizik Gelenek- Teknoloji	
İlişkisi.....	50
2.1.1. Hakikat Görüşü.....	58
2.1.2. Teknik ve Araçsallık Kavramı.....	61
2.1.3. Teknik ve Nedensellik Kavramı.....	63
2.2. Teknik Problemin Sorunsallaşma Süreci.....	65
2.2.1. Ge- stell (Çatı) ve Tekniğin Özü.....	69
2.2.2. Teknik Problemin Çözölme Süreci.....	72
3. BÖLÜM: BAUDRILLARD VE HEIDEGGER’ DE TEKNİK VE TEKNOLOJİ	
PROBLEMİ.....	78
3.1. “Öz” e Dönüş.....	78
3.1.1. Tekniğin Özüyle Olan Bağının Kurulmasında “Aracı” Olarak	
İnsan.....	87
SONUÇ.....	98
KAYNAKÇA.....	103
YARDIMCI KAYNAKÇA.....	106
EK 1: ETİK KURUL İZİN MUAFİYETİ FORMU.....	109
EK 2: ORİJİNALLİK RAPORU.....	111

GİRİŞ

Neden teknik ve teknoloji kavramı? Gündelik yaşantıda hemen herkes teknolojik ürünleri kullanmaktadır. Ve kullanılan bu ürünler bizlere birçok alanda kolaylık sağlamaktadır. Peki, kullanıyor olduğumuz bu ürünlerin olumsuz ve zararlı yönlerini yeterince biliyor muyuz?

Bu durumu yaşamış olduğum bir olay üzerinden örneklendirmek istiyorum. Bir gün kız arkadaşlarımla buluştuk, bir cafeye kahve içmeye gittik. Cafeye girer girmez yanımdaki arkadaşlarım, “Hangi masada priz var?” diye sordu. Olanları şaşkınlıkla izledim. Biri kahve fincanının fotoğrafını çekip sosyal medyada paylaştı, diğeri farklı bir platforma yorumlar yazdı. Ötekisi ise “Acaba kaç kişi fotoğrafı beğendi?” biçiminde araştırmalar peşindeydi. Oysa biz dört arkadaş kahve içip muhabbet edecektik. O an teknolojik ürünlerin bizleri nasıl etkilediğini daha yoğun düşünmeye başladım.

Teknoloji yahut teknik bilim nasıl oluyor da insan hayatını bu denli etkisi altına alabiliyor? Bu çalışmada yanıtını bulmaya çalıştığım en önemli sorunlardan bir tanesi budur. Zira teknik bilim geliştikçe farklı teknolojik ürünler hayatımıza girmektedir. Bizler ise karşı çıkmadan, sorgulamadan bu ürünleri kullanmaktayız. İşe yarasın ya da yaramasın önemli olan bu ürünlere sahip olabilmektir. Bu noktada çağımızın hastalığını “teknoloji bağımlılığı” olarak nitelemek yerinde olacaktır. Teknolojinin ve teknik bilimin bu şekilde hoyratça kullanılması beraberinde ciddi problemlerin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Böylece teknoloji, günümüzde insan hayatını, doğayı hatta dünyamızı tehdit eden bir sorunsal haline gelmektedir.

Bu çalışmada ele alınan temel problem hem tekniğin hem de teknolojinin yanlış kavranılmasıdır. Böylesi bir yanlış kavrama yüzünden, bugün, yüz yüze iletişim azalmış, “sosyal medya” adı altında ilişki biçimlerimiz sanallaştırılmıştır. Doğa bir hammadde kaynağı olarak görülmüş ve tahrip edilmiştir. Çalışmanın bütününde bu yanlış kavramadan dolayı doğan problemler, Baudrillard’ ın ve Heidegger’ in görüşleri dikkate alınarak örneklendirilmiştir.

İlk olarak Baudrillard' ın içinde bulunduğumuz teknoloji çağını neden “simülasyon evreni” olarak tanımladığı ve bu evren içerisinde tekniğin niçin sorunsallaştığı açıklanmaktadır. Baudrillard, simülasyon kuramını oluştururken göstergibilim adı verilen gelenekten oldukça etkilenmiştir. Bu geleneğe göre göstergeler ya da semboller, “göndergeler” adı verilen nesneler yahut düşüncelerle ilişkilendirilerek içinde yaşadığımız dünyayı anlamlandırmaya çalışırlar (Sim, 2006: 52). Göstergelerin, göndergelerle kurmuş olduğu bu ilişkiye de simülasyon adı verilmektedir.

Teknolojinin ve teknik bilimin gelişmesiyle eş zamanlı olarak sanayileşmede yaşanan hızlanma nesnenin konumunu yerle bir etmiştir. Sürekli ve yeniden farklı biçimlerde üretilen nesne, nesne olmağını yitirmiş ve bir göstergeye dönüşmüştür. Bununla birlikte nesne bolluğu karşısında insan, ne yapacağını bilemez hale gelmiş ve nesne tahakkümü altına girmiştir. Nesnenin geçirdiği evrim, insanın anlam dünyasını derinden etkilemiştir. Zira başlangıçta, insanın ürettiği teknik nesneler yalnız günlük yaşam alanı içinde kolaylık sağlamaya yönelikti. Teknik bilimin ilerlemesi, teknoloji alanında yaşanan gelişmeyle birlikte modern insan varlığının anlamını kaybetmiştir. Gündelik yaşantıda sık sık karşılaştığı gazete, dergi, TV, internet vb. iletişim araçları nedeniyle insan, özünden iyice uzaklaşmıştır. Buna ek olarak yaşantısını, başka bir deyişle üzüntülerini, kaygılarını, korkularını, sevincini bu araçlarla ifade etmeye çalışan insan, gerçeklikten kopmuş, dijital ve sanal bir gerçeklik içinde kaybolmuştur.

Kitle iletişim araçları gerçekliğin katledilme sürecinde önemli bir role sahiptir. Çünkü gerçeklik, abartılarak bir üst aşamaya taşınmış, gerçekten daha gerçek, hipergerçek bir yapıya büründürülmüştür. Hipergerçeklik içinde salınan tehlikenin en önemli boyutu ise gerçeklik ilkesinin ve anlamın yok oluşudur. Gerçeklikten ve anlamdan yoksunluk, sanal gerçekliğin ortaya çıkışını hızlandırmıştır. Böylesi bir gerçeklik insanın, çevresinde olan biten her şeye karşı tepkisizleşmesine sebep olmuştur.

Modern insanın içinde yaşadığı bu çağ tam anlamıyla bir kaos çağıdır. Baudrillard' ın simülasyon çağı olarak tanımladığı bu çağda varolan her şey anlamını yitirmiş, gerçeklik ortadan kaldırılarak sanal bir gerçeklik oluşturulmuş, toplumsallık yok edilerek yerini kitlelere bırakmış, mevcut olan hemen her şey tersine çevrilebilir hale getirilmiş; anlamın değil anlamsızlığın, insanın değil yapay zekânın hüküm sürdüğü bir evren inşa edilmiştir.

Tüm bu yaşananlar insanın tarihsel gerçekliğini yok etmeye güdümlenmiştir. Zira teknolojinin değişime uğrattığı toplumun içinde bulunduğu durum, öznenin konumunu sarsmış, öznellik yok edilmiştir. Artık bir toplumdan söz edilemeyeceği gibi bir öznenin de söz edebilmek olanaksızlaşmıştır. Toplum, kitle içinde eritilmiş, tek tek öznelere ise yığılaştırılmıştır. Simülasyon evreni içinde her şey önceden belirlenmiş olduğundan insan bu belirlenmişlik içinde hayatını devam ettirecektir. Dolayısıyla bu evren dışında bir yaşam alanı tasarlamak imkansızdır. Baudrillard, bu açıdan simülasyonun etrafımızı sarıp sarmaladığını ve içinden çıkılmasının mümkün olmadığını dile getirmektedir. Simülasyon evreninden çıkış yalnız hayatın son bulmasıyla olanaklıdır.

Heidegger açısından yorumlandığımızda tekniğin yahut teknolojinin kavranma biçiminden dolayı anlamın ve hakikatin yok olduğunu görmekteyiz. Teknik ve tekniğin özü arasındaki ilişkinin koparılması, varlığın bir varolan olarak ortaya konulması Batı Metafiziğinin ve Çağcıl Tekniğin yaratmış olduğu en önemli sorundur. Ontolojik açıdan varlığın unutulmasının nedeni, metafiziğin hep varolanlara yönelerek, varolanı varlıkmişçesine ele almasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla varolanlara takılmak varlığın düşünülmesini engellemektedir. Aynı şekilde Çağcıl Teknik sadece teknik olanı ele almakta, tüm açıklama ve geliştirme çalışmalarını teknik üzerinden ortaya koyarak tekniğin özünü yadsımaktadır. Böylece teknik olan kendi özüyle ilişkisini yitirmekte, adeta özüne yabancılaşmaktadır. Metafizik Geleneğin ve Çağcıl Tekniğin neden olduğu bu sorunun ortadan kaldırılması; ancak düşünülmesi gerekeni düşünmekle mümkündür. Heidegger, teknik ve tekniğin özü arasındaki bağı yeniden kurabilmek için sorunun temeline inmemiz gerektiğini belirtmektedir. Bu sebeple Antik Grek düşünürlerinin tekniği kavrama biçimlerini sorgulamıştır.

Baudrillard'ın görüşünde teknolojiyi çığır açan bir konuma getiren insan, sonraları yaratıları karşısında şaşkınlığını gizleyememiş, olan biteni müdahale etmeksizin seyretmeye başlamıştır. Böylelikle insan, nesne tahakkümü altına alınmıştır. Ancak Heidegger, insanın varoluşsal yapısı gereği nesne tahakkümü altında eritemeyeceğini vurgulamaktadır. Diğer varolanlardan ayrı bir varolan olan Dasein, seçimleri ve tercihleriyle, doğum ve ölüm arasında olan varlığıyla olanaklarını sonuna kadar gerçekleştirebilme yetisine sahiptir. Buradan hareketle yalnız Dasein, teknik olan ve onun özü arasındaki bağı kurabilir, varlığın hakikatini ve anlamını koruyabilir.

Heidegger için her zaman karmaşanın ve tehlikenin hükmettiği yerde koruyucu güç de bulunmaktadır. Esas olan bu gücü açığa çıkartabilmektir. Dasein' in yazgısı, onun dünyaya fırlatılmışlığıdır. Yersiz ve yurtsuz oluşudur. Fakat tam da bu sebeple Dasein' a henüz olmamışlık aittir. Dasein eylemleriyle, seçimleriyle ve olanaklarıyla kendini var edecektir. Ve yahut hiçbir seçim ve tercihte bulunmayacak, olanaklarını gerçekleştirmeyecek herkesleşecektir. İçinde bulunduğu dünyayı değiştirip dönüştürebilme olanağı Dasein' da mevcuttur. Ve bu olanağı kullanması onun isteğine bırakılmıştır.

Baudrillard, insanın simülasyon evreni içinde her şeyin önceden belirlenerek bu belirlenim dâhilinde yaşaması gerektiğini dile getirmişti. Heidegger' in görüşlerini incelediğimizde görüyoruz ki insan varolduğu sürece noksanlık, tamamlanmamışlık ve kendini var edebilme imkânına sahiptir. Doğumundan ölümüne kadar geçen zaman içerisinde Dasein kendini var edebilmektedir. Belirli bir yaşam rolünü üstlemek Dasein için söz konusu olamaz.

Sonuç olarak, Heidegger, Baudrillard' dan farklı olarak umutsuzluğa düşmemekte, teknik olan ile tekniğin özü arasındaki bağı yeniden kurulması ile teknik probleminin ortadan kalkacağını düşünmektedir. Baudrillard, tam tersine simülasyon evreni içinde hapsediğimizi ve gerçekliğin ortadan kalkarak simülakrların gerçeklik kazanmasıyla bir daha asla gerçekliğe ulaşamayacağımızı söylemekteydi. Ayrıca Heidegger' in kuramında insan faktörü önemli bir yere sahip olmaktadır; çünkü insanın varoluşsal yapısı tekniğin, özüyle olan bağı kurmasına olanak tanımaktadır. Heidegger bu durumu şu şekilde ifade etmektedir: İnsan varlığa ait olanın hükmü altındadır; bu ait olma ise varlığa bağlılığını bildirir, çünkü mülkiyeti varlığın üzerine geçirilmiştir (Heidegger, 2015b: 18).

1. BÖLÜM: BAUDRILLARD' IN TEKNİK SORUNSAлина BAKIŞI

1.1. “NESNE” KURAMI

İnsan denilen varlık, çevresinde bulunan teknik ve işe yarar nesnelerin bir çizelgesini hazırlamıştır; ancak bu çizelge zaman geçtikçe değişikliğe uğramak durumunda kalmıştır. Zira nesnelerin sayısında olağanüstü bir artış gözlenmiş, ihtiyaçlar artmış, üretim etkinliği adı altında bu nesnelerin doğum ve ölüm sürelerinde hızlanma olmuştur. Bununla birlikte nesneler dünyasında gözlenen “*sürekli bir yenilenme ve çoğalma eğilimi*” nesnelerin bölümlendirilmesini ve bölümlendirme yöntemlerini doğrudan etkilemiştir. Baudrillard, bu işlemlerin yapılmasından ziyade insanların nesnelerle kurmuş olduğu ilişkilerin incelenmesi gerektiğinden söz eder. Zira üzerinde durduğumuz “sorunun” kaynağı buradadır. Durumun ciddiyetini şu sözleriyle ifade etmektedir:

“Söz konusu olan şey nesnelerin işlevlerine göre bölümlenmesi ya da çözümlemeyi kolaylaştırabilmek amacıyla onları hangi sınıflara ve alt sınıflara bölmemiz gerektiği değildir. Sorun insanların nesnelerle ilişkiye geçiş süreçleri ve bunun sonucunda ortaya çıkan insani ilişkiler ve davranışlar sistematığıdır.” (Baudrillard, 2014a: 10)

Bu noktada, nesnelerle insanın varlığını kesiştiren, nesne düzeyinde anlamlandırma ve sınıflandırma çabalarının ötesinde yer alan; ancak insanla da sürekli bir ilişki içinde bulunan farklı bir varlıksal düzlemden söz etme zorunluluğumuz doğar. İşte bu zorunluluğa “*teknoloji*” adı verilmektedir. Hâlbuki teknoloji adını verdiğimiz bu zorunluluk bir soyutlamadan ibarettir. Çünkü günlük yaşam alanı içinde insan, nesnenin ya da nesnelerin teknolojik niteliklerini önemsemez. Diğer yandan teknolojinin bu şekilde soyutlanması onun karşı konulamaz, temel bir gerçekliğe sahip olduğunun da göstergesidir. Nesnenin somutluğu soyutlanmasındandır; dolayısıyla teknoloji, nesnenin yapısal gelişiminin en önemli temsilcisi olmaktadır. O halde nesnenin teknolojiyle olan

bağını ortaya koymak için öncelikle “*nesnel teknolojik yapılanma*”nın tanımlanması gerekmektedir.

Teknoloji, bizlere, çok boyutlu işlevsel karşılıkların yer aldığı bir nesneler tarihi sunmaktadır. Söz konusu tarihin içinde nesne dönüşüme uğratılmıştır. Peki, nasıl? El altında bulunan nesnelerle bir sistem kurulmuş ve bu sistem sürekli olarak kusursuzlaştırılmaya çalışılmıştır. Nesnenin bir aşamadan diğer bir aşamaya geçişinde gerçekleşen dönüşümler, işlevsel bir anlamın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu anlam, kendisini üretenlerden bağımsız, nesnel bir ölçütü meydana getirmiştir. Anlamın kendi kendisini nesnel bir ölçüt olarak sunması dil yoluyla gerçekleşmektedir. Baudrillard, gerçek nesnelerden farklı olan bu yalın teknik unsurlara- tıpkı dilbilimsel terimlerde olduğu gibi- “*techneme*” adını verir. Teknolojik gelişim ise technemeler arasında oynanan bir oyun olarak görülmektedir. Dolayısıyla technemeler arasında gerçekleşen ve nesnel ölçüt olarak “anlam”ı öne süren bu sistemi inceleyecek “*yapısal bir teknolojiyi*” kabul etmek durumundayız. Bunlara ek olarak Baudrillard şöyle demektedir: “Technemeler üstüne oturan bir betimleme ve bunlar arasında kurulacak anlam ilişkileriyle gerçek nesneler dünyasının açıklanabileceği gibi bir umuda kapılmamalıyız; zira bu ancak düşsel bir açıklama olabilir” (Baudrillard, 2014a: 13).

Günlük yaşam alanı içinde kullanmış olduğumuz nesneler, teknolojik sistemden kültürel sisteme geçiş yapma arzusundadır. Baudrillard, en başında teknolojinin bir soyutlama olduğundan söz etmişti, insanın içinde yer aldığı gündelik yaşam alanı da böylesi bir soyut sistemi andırmaktadır. Bu sistem içerisinde insanlar, gereksinimleri doğrultusunda nesneleri kullanarak işlevsel bir yapı kurmaktadırlar. Günümüzde teknolojik eğilimin yegâne amacı ise art arda meydana gelen gereksinimlere yeni tür nesnelerle karşılık vermektir. Böylelikle nesne, zaman içerisinde işlevselliğini ve sahip olduğu özellikleri yitirecektir. Çünkü nesne bir yandan işlevini yerine getirirken diğer yandan sahip olduğu öteki işlevleri yadsımak zorunda bırakılmaktadır. Bu durumda nesnenin “nesnel konumu” bozulmaktadır. Nesnenin yaşadığı bu dönüşüm, sınaî nesne ile elde üretilen nesne arasındaki ayrımı da yok etmektedir. “Günümüzde sınaî¹ üretimin amacı nesneyi egemenliği altına almak ve sistemli bir şekilde yeniden üretmektir” (Baudrillard, 2014a: 15).

¹ Sınaî: Teknik bilimin ve teknolojinin kullanılmasıyla nesnelerin düzenli ve seri bir şekilde üretilmesine denilmektedir.

Modern sistem içerisinde nesnelerin hiç durmadan çalıştıkları görülmektedir. Bu durumun birincil nedeni tabii ki teknolojidir. Teknolojinin üretmiş olduğu nesneler eski sistemde –elde üretilen nesnelere göre-, hem yapısal hem de işlevsel olarak farklılık göstermektedir. Teknolojik nesneler ilk etapta, kendisini üreten insanın soyutlaşmasına, yani üretilen nesnenin ön plana çıkarak üreticisinin bu duruma yabancılaşmasına neden olmaktadır. Zaman içerisinde üretilen nesnelerin çokluğu insanı egemenliği altına almıştır. Çünkü üretilen her bir nesne yinelenebilir ve farklı bir yenisi oluşturulabilir niteliktedir. Bu noktada önem kazanan nesnenin işlevselliğidir. Nesnenin işlevsel olması demek, onun kullanışlı olup olmaması yani kullanım değerine göre işlevsel anlam kazanması demektir. Örneğin; çamaşır makinesi. Eskiden çamaşırlar leğende yıkanır. İlk olarak merdaneli çamaşır makinesi üretildi; artık çamaşır yıkamak daha kolaydı. İkinci olarak otomatik çamaşır makineleri üretildi. Bu makine diğerine göre daha kullanışlı ve farklı özelliklere sahipti. Şimdi ise son teknoloji kullanılarak üretilen çamaşır makineleri mevcut. Bu makineler saat ayarı da yapabiliyor; çamaşırın kirliliğine göre gücünü de arttırabiliyor. Görüldüğü üzere, günümüz modern sisteminde bir nesnenin sürekli olarak yeni bir modeli üretilerek nesnelerle kurduğumuz ilişki koparılıyor. Dolayısıyla nesnelerin egemenliğine boyun eğmek durumunda kalıyoruz.

Günümüzde nesne sayısında gözlemlenen artış, insanı bu yaratım karşısında hayrete düşürmektedir. Teknolojinin kullanılması ve teknik bilimin gelişmesiyle doğru orantılı olarak üretilen nesneler giderek daha kompleks bir hal almıştır. Buna rağmen bu nesnelerin kullanım şekillerinde radikal bir değişiklik gözlenmemiştir. Ancak insanlar, bu gelişim evrelerini yeterince takip edemediklerinden dolayı -sorgulamadan öylece olan biteni seyretmişlerdir- nesnelerin egemenliği altına girmeleri de kaçınılmaz olmuştur.

Çalışmamızın başından beri “işlev” ve “işlevsellik”² sözcüğünü tekrar edip duruyoruz. Peki, işlevselliğin nesneler sistemiyle olan ilgisi nedir? Nesnenin işlevi ne anlama gelmektedir? Şimdi, bu soruları yanıtlamalıyız. Öncelikle, işlevsel nesneler düzenindeki uyuşumun temelinde, bunların kendilerine ait bir değeri ellerinde bulundurmamak yerine

²Baudrillard’ a göre işlev- işlevsellik, doğa- doğallık, tarih- tarihsellik biçiminde ifade edilen bu kavramları dönüştüren, kullanmış olduğumuz “-lık” ekidir. Bu ek, bir soyutlama, ikinci bir anlam ortaya koyma, bir göstergeye dönüşmeyi serimler. Burada söz konusu olan nesnenin özünü kaybetme hikâyesidir.

“evrensel bir gösterge” işlevine sahip olmaları yatmaktadır. Günlük yaşam alanı içinde çokça karşılaştığımız “doğal düzen” sadece bir göstergeden ibarettir. Nesnelerin sahip oldukları anlam ve maddi özellikler önemini yitirmiştir. Burada söz konusu olan; nesnelerin, işlevsellik adı altında soyutlanması ve yerine güdümlenebilen bir göstergeler düzeni oluşturularak nesnelerin unutturulmaya çalışılmasıdır. Böylece simgesel ilişkiler ağı da ortadan kalkmaktadır. Yerine, sadece üretilebilen, işlenebilen, eski anlamını kaybeden bir doğa göstergesi ortaya çıkmaktadır. Doğa bir meta, işlenebilen bir ham madde olarak düşünülmektedir. Bu şekilde düzenlenmiş, diğer tüm özellikleri yadsınmış bir doğa, “doğallık” göstergesine evrilmiştir.

Modern nesnelerin sahip olduğu işlevsellik özelliği zamanla yerini tarihselliğe bırakmıştır. Eski nesne düzeyinde yer alan bu nesnelerin sahip oldukları tarihsellik de bir gösterge işlevi kazanmıştır. Eski nesnenin tarihsel olarak varoluşunu koruma nedeni bir anlam ifade etmesindendir. Eski nesneler, ana işlevlerini yerine getirememektedir, dolayısıyla bir yapıya sahip olamadıkları gibi bu yapıya sahip olmayı da reddetmişlerdir; ancak zamanı ifade etme işlevi onlar için vazgeçilmez bir öneme sahiptir.

Modern sistem nesneler aracılığıyla zaman üzerinde de hâkimiyet kurmak ister; fakat burada söz konusu olan zaman kavramı, “*zamanı dışavuran göstergeler*” ya da eski nesnelerin zaman içerisinde sahip oldukları “*kültürel işaretler*” olarak karşımıza çıkar. Modern sistem, doğa ve zaman gibi her şeyi etkileyen bir örgütlenmenin dışında kalmaz. Doğayı soyutlamayı başardığı gibi, zamanı da ele geçirecektir; ancak “zaman” ı bu sistem içerisine oturtmak kolay olmayacaktır.

Eski nesnenin sahip olduğu tarihselliği, modern sistem göstergeler aracılığıyla yok etmektedir. Tıpkı doğanın, doğallık yoluyla soyutlanması gibi. Modern sistem, eski nesneyi eksantrik olarak yorumlar, onu hep bir taklit ürünü olarak ele alır. Baudrillard konuyla ilgisinde şöyle demektedir: “Eski nesne otantikliğe önem vermeyen, biçimsel ilişki ve soyutlanmış göstergeler üzerine oturan, bir sistemde otantik görünmeye çalıştığından bir taklit gibi algılanmaktadır” (Baudrillard, 2014a: 92). Eski nesne bulunduğu ortamda zamanı yadsıdığı ve bir gösterge işlevi kazandığı anda sıradan eşyalardan hiçbir farkı kalmamıştır. Buna karşın, eski nesne tarihselliğini ve büyüleyiciliğini koruduğu müddetçe diğer nesnelerden farklı olarak algılanmaktadır.

Böyle bir ortamda eski nesne otantiktir. Eski nesnenin sahip olduğu tarihsellik, otantiklik, insanlara birtakım anıları hatırlatması ve geçmişi unutturmaması modern nesne de bulunmayan özelliklerdir. Eski nesne hayranlık yaratırken modern nesne sadece bir işe yarar.

“Littre sözlüğündeki nesne tanımlarından biri de şöyledir: Bir tutku nedeni ve konusu olan her şey. Somut ve kusursuz bir biçime sahip olan nesneye sevilen nesne denilmektedir” (Baudrillard, 2014a: 106). Baudrillard, nesne hakkında yapılan bu tanımlamalardan yola çıkarak, günlük yaşam alanı içinde tutkuyla bağlandığımız birtakım nesnelere dikkat çekmektedir. Günümüzde bu türden nesnelere verilebilecek en güzel örnek ise cep telefonudur. Baudrillard’ a göre sahip olduğumuz şeyler işlevinden soyutlanmakta ve bizim bir parçamız olarak algılanmaktadır. Böyle durumlarda ele alınan her nesnenin aynı soyutlama sürecinden geçtikleri yadsınamaz bir gerçektir.

Nesneler, iki ayrı işlevi sahiplenerek ortaya çıkmaktadırlar. Birincil işlevi “*nesnenin bir işe yaraması*” iken ikincil işlevi “*nesnenin birine ait olması*” dır. İnsan, nesnenin bu iki işlevinden yararlanarak iki ayrı dünya oluşturmaktadır. Nesnenin bir işe yaraması özelliğinden faydalanarak işlevsel bir dünya oluştururken; nesnenin herhangi birine ait olması yoluyla gerçek dünyanın dışında soyut ikinci bir dünya tasarımlar. Sadece bir işleve sahip olan nesnelere “makine” adı altında toplumsal bir statü sağlanmaktadır. Bunun yanı sıra, tüm işlevlerini kaybetmiş, hiçbir özelliği bulunmayan nesnelere ise bir koleksiyon parçası gözüyle bakılarak kişisel bir statü sağlanmaktadır. Koleksiyonu oluşturan nesnelerden her biri gerçek zamanın ötesinde bir zamansallığı içselleştirir. Başka bir deyişle, koleksiyonu oluşturan her bir parça, bir araya getirilerek bir zaman algısı yaratırlar. Yani koleksiyonun ana işlevi, gerçek zamana sistematik bir görünüm kazandırmaktır.

Nesneler sistemini öznel düzen ve nesnel düzen bağlamında inceledikten sonra sıra sahip oldukları ideolojik anlamların irdelenmesine gelmiştir. Baudrillard, nesnelerin sahip oldukları ideolojik anlamları “*yan anlam evrenleri*” olarak düşünür. Çağımıza ilişkin en iyi yan anlam örneği ise teknolojinin elinde bulunan “otomatikleşme” kavramıdır. Başka bir deyişle teknik yan anlamı otomatikleşme kavramı ile özetlemek mümkün olmaktadır. Otomatikleşme bir yandan teknik başarının en önemli kavramı olmakta diğer yandan ise modern nesnenin amaçladığı “gerçeklik” ten uzaklaşmaktadır. O halde

otomatikleşme, nesnenin değişmeyen özel bir işleve sahip olması anlamına gelmektedir. Herhangi bir nesnenin kusursuzluğu da onun otomatik olmasıyla bağlantılı düşünülebilir. Oysa bir nesnenin otomatikleşmesi demek bazı işlevlerinden vazgeçmesi demektir.

Bir nesneye otomatikleşme sürecinde tek tip fonksiyon yüklenmektedir dolayısıyla nesnenin bozulma/ işlevini gerçekleştirememesi süreci de hızlandırılmaktadır. Öyleyse otomatikleşme kavramı, *“teknik bir yan anlamdan çok teknolojik bir duraksama”* olarak düşünülebilmektedir. Çünkü bir nesne otomatikleşmediği sürece daha fazla fonksiyona sahip olabilmektedir; ancak otomatikleştiği an, sadece kendisine “yüklenmiş” olan fonksiyonu yerine getirebildiği görülmektedir. “Bu bakış açısı doğrultusunda otomatikleşmenin, insanı sorumsuz bir izleyici konumuna sokan, hareketlerini sınırlandıran, işlevsel bir yineleme biçimine benzediği söylenebilir” (Baudrillard, 2014a: 138-139). Dolayısıyla otomatikleşme, kusursuz olan teknolojiye boyun eğen bir dünya imgesi yaratmaktadır. Hâlbuki teknoloji alanında ortaya çıkan güncel fikirler bu eğilimi yadsımaktadır. Bu düşünceye göre nesnelerin her geçen gün daha fazla otomatikleşmeleri teknik açıdan gerçek anlamda bir işleve sahip olmalarından kaynaklanmaz.

Teknolojik ürünlerin neredeyse hepsi geliştirilmeye açıktır ve bu gelişim insan tarafından oluşturulup kullanılmak durumundadır. Dolayısıyla insanın, bu tür nesnelerle olan ilişkisi engellendiğinde nesnelerin istemsizce bir soyutlama sürecine doğru ilerlediği görülmektedir. O halde otomatikleşme denilen şey insan tarafından *“nesnenin sahip olduğu düşsel gerçeklik”* olarak algılanmaktadır. Baudrillard, bu durumu, “her şeyin kendi kendine, otomatik olarak çalışması” biçiminde yorumlamaktadır. Zira insanda hayranlık uyandıran yan da tam olarak budur. Otomatik nesnelerin kendi başına çalışması, insanın kendisiyle nesne arasında benzerlik kurmasına neden olur.

Baudrillard, insan beyninin işleyişinden ilham alınarak tasarlanan makinelerin gerek yapı, gerekse öz bakımından giderek birbirinin aynısı olan bir mikrokosmos oluşturduklarından söz eder. Bu durum teknolojinin, içinde yaşadığımız dünyayı düşünsel anlamda ele geçirme isteğine işaret etmektedir. Sonraları ise kurulan bu benzerlik nesneye bir simgesellik yüklenmesine yol açacaktır. Bununla birlikte otomatikleşme süreci, hedeften sapma olarak da yorumlanabilmektedir.

Otomatikleşmenin hedefinden sapmasıyla ya da saptırılmasıyla “işlevsellik”, içinde yaşadığımız evrene hâkim olmuştur. Baudrillard’ a göre, “Bu çok işlevlilik, normal işlevinin dışına çıkma, hiperişlevlilik ya da işlevsellik ötesi bölgede nesnel anlamlarını yitiren nesne tamamıyla düşgücünün egemenliği altına girmektedir” (Baudrillard, 2014a: 142). Bu aşama da nesne dengesini kaybetmiştir diyebiliriz. Artık karşımızda eski nesne ya da geleneksel bir nesne yoktur. Teknolojinin tüm imkânlarıyla donatılan ve bize sunulan modern nesne ile yüz yüze gelmiş bulunuyoruz.

Geleneksel nesne, zanaat ile ilgilidir, yani el becerisine dayalı olarak bir gelişim süreci sergilemektedir. Bu nedendir ki geleneksel nesnelerin birçoğu birbirine benzemektedir. Ancak modern nesne söz konusu olduğunda sanayileşme süreci göz önünde tutulmalıdır; çünkü sanayileşme süreci ile nesneler köklü bir değişime uğramışlardır. O halde modern nesne ele alındığında “model” ve “seri” kavramları da incelenmelidir. Geleneksel nesneler elde üretildiği için çoğalma ve yayılma olanağı oldukça güç olmakla birlikte modern nesneler için böylesi bir durum söz konusu değildir. Geleneksel nesne belirli bir kalıba ve modele sahip iken modern nesne sonsuz sayıda model ve biçimlerde üretilebilme imkânına sahiptir. Bununla birlikte geleneksel nesnenin özgün olmasını sağlayan özelliği de seri bir üretime geçilmemiş olmasıdır. Modern nesne ise, sanayi alanında gerçekleşen yenilikler ve gelişmeler sayesinde sürekli ve durmadan üretilebilmektedir. Geleneksel nesne, belirli bir toplumsal tabakanın tekelinde bulunurken modern nesnenin sahip olduğu model(ler) sınaî üretim aracılığıyla topluma “seriler” halinde sunulmaktadır. Öyle ki, “Artık modelden yola çıkılarak üretilen serilerle, serilerden yola çıkılarak üretilen modelleri sınırlandırabilmek neredeyse olanaksızdır” (Baudrillard, 2014a: 171).

Günümüzde, sanayileşmenin etkisi ve teknolojik gelişmelerle birlikte sınır tanımayan bir üretim sistemi oluşturulmuştur. İnanılmaz derecede bir nesne bolluğu ile karşı karşıya kalmış bulunuyoruz. Bununla birlikte herhangi bir nesnenin çok farklı sayıda modeli ve serisi üretilmeye devam ediliyor. Dolayısıyla insanın satın alma eylemini gerçekleştirmesi de bir o kadar zorlaştırılıyor. Nesnelerin fazlalığı, işe yarasın ya da yaramasın insanı satın alma eylemini gerçekleştirmeye itiyor. Bu durumda insan, bir yandan seçme özgürlüğünden mahrum bırakılıyor diğer yandan kendine toplum içerisinde kültürel bir statü elde etme amacı güdüyor. Bu noktada nesne

“kişiselleştirilmekte”, toplumda bir yer edinme düşüncesi ile de ideolojik bir yapıya dönüştürülmektedir.

Baudrillard, “*modern nesneye statü kazandıran şeyin model ve seri arasındaki karışıklık*” olduğunu dile getirir. Ancak nesnenin sahip olduğu gerçek model, seri imalat sürecinde niteliklerini kaybetmiş ve yapısı bozulmuş bir biçimde karşımıza çıkmaktadır. Nesnenin bu süreç içerisinde kazandığı en önemli özellikler ise “teknik nitelik” ve “dayanıklılık” tır. Nesnenin kişiselleştirilmesi ve üretimde gözlenen artış, nesnelerin kullanım değerinin de yitirilmesine neden olmaktadır. Gerçekleşen tüm yenilikler ve moda düşüncesi özünde nesneyi daha dayanıksız kılmaya çabalar niteliktedir. Bu duruma verilebilecek en güzel örnek cep telefonudur. İlk icat edildiğinde oldukça ilkel özellikler taşıyan zaman içerisinde geçirdiği değişim süreci göz ardı edilemeyecek kadar önemlidir. Günümüzde cep telefonları birçok işleve sahip olmaktadır. Bununla birlikte sürekli farklı fonksiyonlara sahip cep telefonu üretme arzusu ise markalar arasında gerçekleşen teknolojik bir rekabete dönüşmüştür. Ayrıca üretimde meydana gelen artış ve sürekli farklı bir model yaratma isteği bir modelin ömrünü gittikçe kısaltmaktadır. Zaten seri üretimin temel özelliği de budur: “*Nesnenin dayanıksız; ancak moda uygun olması.*”

Tarih boyunca insanoğlu devamlı olarak bir şeyleri keşfetmiş, ortaya koymaya çalışmıştır. Fakat burada unutilan, göz ardı edilen bir şey vardır. Keşif ilişkisi ikili bir yapı özelliği göstermektedir. Öyle ki özne, nesneyi keşfederken nesnede özneyi keşfetmektedir. Bu ilişkinin unutulması durumunda nesne kendi içinde tasarılanamamaktadır. Özne, nesneyi keşfedilmesi beklenen şey olarak gördüğü için nesne edilgen bir konuma sokulmuştur. Günümüz şartlarında ise bilim, nesnesini keşfetmemekte, icat etmektedir. Öyleyse nesnede karşılıklı olarak özneyi icat ediyor olmalıdır. Baudrillard’ a göre, “Bilgi bir düellodur ve özne ile nesne arasında süren bu düello öznenin egemenliğini kaybetmesi ile sonuçlanacak ve onun yok olduğu ufuk, nesnenin kendisi olacak” (Baudrillard, 2012a: 28- 29) tır. Görüldüğü üzere nesne, özneyi ele geçirmiştir. Öznenin kayıtsız şartsız bir nesne tahakkümü altında olduğu görülmektedir.

Tarihsel süreçte nesnenin geçirdiği evrimi ve modern nesnenin üstlenmiş olduğu rolü gözler önüne sermiş olduk. Bu aşamadan sonra modern nesne sahip olduğu işlevselliği

de kaybederek bir “gösterge” niteliği kazanacaktır; ancak bunun için tüketim olgusuna değinmemiz gerekmektedir. Baudrillard’ a göre, “Bir tüketim nesnesine benzemek için nesnenin bir göstergeye dönüşmesi gerekmektedir; başka bir deyişle varlığına dikkat çekmeye çalıştığı bir ilişkinin dışında kalmak durumundadır” (Baudrillard, 2014a: 241). Ancak böylesi bir ilişkinin kurulabilmesiyle nesne kişiselleştirilebilmekte, seri bir biçimde üretimi sağlanabilmekte ve tüketilebilmektedir.

Nesnenin evrimiyle birlikte karşımıza çıkan bir diğer kavram da kuşkusuz “tüketim çılgınlığı” olmaktadır. Çünkü bugün içinde bulunduğumuz çağa ilişkin en belirgin özellik, nesnelerin çoğalmasıyla karşı karşıya geldiğimiz “tüketim” ve “bolluk” gerçekliğidir. Bununla birlikte bizi sarıp sarmalayan nesnelerin, tüketim çılgınlığı adı altında insanı ele geçirmesi de söz konusu olmaktadır. Günümüzde nesne, “insan etkinliğinin bir ürünü” olarak görülmemektedir. Tam tersine bugün nesneler, tüketiciye bir nesne bağlamı içinde değil, kendi başına sunulur hale gelmiştir. Dolayısıyla tüketicinin nesneyle olan bağı değişmiştir. Buna ek olarak, nesnelerin tüketiciye sunumu ve sahip oldukları anlamın değişmesinde vitrin ve reklam faktörüyle üretici firmaların doğrudan etkisi bulunmaktadır. Böylelikle “marka” adı altında parçalanamaz bir bütün oluşturulmuştur.

Herhangi bir nesneye sahip olan kişinin, toplum içinde itibar görme arzusu ya da toplumsal bir statü kazanma isteği gütmesi nesnenin bir “gösterge” olarak algılanma sürecini başlatmıştır. O halde nesne evrilmiştir diyebiliriz. Çünkü bir nesnenin tüketim nesnesi olabilmesi için öncelikle bir göstergeye dönüşmesi gereklidir. Baudrillard, bu noktada göstergelerin günlük yaşam alanı içindeki kullanımının muğlaklığından söz etmektedir. Gösterge adını verdiğimiz kavramın işlevi ele geçirme ve uzaklaştırmadır. Öyleyse bu döngüyü şu şekilde açıklamak yerinde olacaktır: Öncelikle herhangi bir şeyi -nesneyi- “gösterge” olarak niteleyebilmemiz için onun ortaya çıkmış olması gerekmektedir. Sonra ortaya çıkan bu “şey” önceki anlamından ve işlevinden bazı şeyleri kaybeder. Böylece “gösterge” olarak karşımıza çıkar. Gündelik yaşantımızda bu tarz örneklerle farkında olmasak da sık sık karşılaşmaktayız. Baudrillard, “ele geçirme ve uzaklaştırma” işlevini ise en çok kitle iletişim araçlarının kullandığını söylemektedir. Genel olarak kitle iletişim araçları, gerçekliği olduğu gibi sunmaz; gerçeklik süslenir püslenir, abartılır, anlamından çok şey kaybettirilerek bizlere sunulur. Dolayısıyla biz

gerçekliğin baş döndürücülüğü ile karşı karşıya kalırız. Peki, gerçekliğin bu denli değişmesi nasıl olmaktadır? Göstergenin en önemli görevi gerçekliği yok etmektir. Bir şeyin gerçekleşmesi başka bir şeyin yadsınmasını gerekli kılar. Öyleyse, “Gerçekleşen her şey kendi kavramına aykırı bir biçimde gerçekleşir” (Baudrillard, 2012b: 90) demek yerinde olacaktır. Baudrillard’ ın daha önce de bahsettiği gibi kitle iletişim araçları bu görevi üstlenmektedir. Örneğin, medya. Günlük yaşantımızda devamlı olarak medyanın etkisi altına kalmaktayız. Medyanın bize sunmuş olduğu göstergelerin çekiciliği ile gerçekliğin yadsınması içinde yaşamaktayız. Öyleyse medyanın görevi şudur diyebiliriz: *“İnsanlığa göstergeleri sunmak ve bu göstergeler içinde gerçekliği tüketirmek.”* Dolayısıyla tüketim praksisini bu alanda tanımlamak mümkün olmaktadır.

Tüketicinin reel dünya, tarih, politika ve kültürle olan ilişkisi bir “merak” ilişkisidir. Bununla birlikte tüketim boyutu “yanlış bilme boyutu” olarak karşımıza çıkar. Çünkü göstergeler, gerçekliği gizleyerek bize sunmaktadır. Öyleyse merak ve yanlış bilme, gerçekliği, kitle iletişim araçları ile genelleştirip, sistematikleştirerek tüketim toplumunun karakteristik özelliğini betimlemektedir: *“Göstergelerin her alanda tüketme amacı taşıyarak gerçekliğin yadsınması.”* O halde tüketimin etki alanı, günlük yaşam alanıdır diyebiliriz. Günlük yaşam alanı içinde insan, üretmekten ziyade tüketme arzusu taşımaktadır. Göstergelerin büyüleyiciliği karşısında gerçeklikten git gide uzaklaşmaktadır. Ayrıca bu alan yalnız monotonluğun, hergünkülüğün ve sıradanlığın alanı değil aynı zamanda “bir yorumlama sistemi” nin de alanıdır.

Baudrillard tüketimi şu şekilde tanımlamaktadır: “Yaşantısal düzey yoluyla, şeylerin ve gerçeğin yadsınması tabanında göstergeleri yüceltmek tüketimin tarihsel ve yapısal tanımıdır” (Baudrillard, 2016b: 122). Bundan dolayı nesne, gösterge olduğu andan itibaren sıradan bir nesne olmaktan çıkmıştır. Çağdaş nesnenin amacı artık fayda sağlamak değildir. Onun amacı “göstermek” tir. Bir araç olarak değil; ancak bir gösterge olarak güdümlenmeye odaklanmıştır. İçinde yaşadığımız bu evrende her şey kendi benzerini, kopyasını, ikizini üretmektedir. Baudrillard’ a göre sürekli olarak orijinaline benzeyen şeylerin üretilmesi gerçekliğin ortadan kalkmasına neden olmaktadır. Zira bir şeyin kendisi –asl- ile kopyası bir arada yaşayamaz. Kopya olan ise asıl olanı ele geçirmiştir. Nesne evrilerek göstergeye dönüşmüştür. Aynı biçimde gerçeklikte evrilmiştir diyebiliriz. Peki, gerçeklik neye dönüşmüştür.

1.1.1. Gerçekliğin Evrimi Simülakr

Nesnenin evrimiyle ortaya çıkan “gösterge” mevcut olan gerçeklik algısını sarsmıştır. Herhangi bir nesnenin sonsuz sayıda kopyasının üretilebilmesi asıl olan ve kopya olan arasındaki ayrımın yitirilmesine neden olmaktadır. Böylece gerçeklik yön değiştirmektedir.

Antik Yunan düşünürlerinden biri olan Platon, vermiş olduğu mağara örneğiyle sahte olan ve asıl olan arasındaki ayrımı ortaya koymaktadır. Ona göre, mağarada yaşayan insanlar, ateşin aydınlığı doğrultusunda yalnızca nesnelerin gölgelerini, yansımalarını görebilirler. Dolayısıyla onlar henüz gerçekliği keşfedememişlerdir. Mağaradan dışarıya çıktıklarında gördükleri karşısında gözleri kamaşır, şaşırıp kalırlar (Platon, 2010: 231-234). Gün ışığında nesnelerin kendilerini görmek onların başını döndürür. Başlangıçta kabul etmekte zorlansalar da gözleri alıştığında nesnelerin asıl hallerini kavrayabilmektedirler. Böylelikle gerçekliğe de bir adım atmış olurlar. Asıl olan gün ışığı altında görünen nesnelerdir. Mağarada görünen gölgeler ise bu asıl nesnelerin sadece silik birer kopyasıdır. Bu bakımdan yorumlandığında Platon’ un sözünü ettiği gölgeler simülakra³ denk düşmektedir.

Bir başka örneği ele alalım. Gündelik yaşantımızda, hasta olmayan bir kişi kendisini hastaymış gibi gösterebilmektedir. Peki, bu nasıl olanaklıdır? Hasta olmayan kişi, çevresindekileri hasta olduğuna ikna etmek için söz konusu olan hastalığın belirtilerini kendinde göstermektedir. Diğer bir deyişle, simüle ettiği⁴ bir hastalığın simülasyonunu⁵ bizlere sergilemektedir. Kişi hasta değildir; ancak hastaymış gibi davranmaktadır, hatta bu hastalığın semptomlarını taşıdığını öne sürmektedir. Bir süre sonra kendisi de hasta olduğuna inanmaktadır. Tam olarak bu noktada gerçeklik ortadan kalmaktadır. Söz konusu gerçekliğin yerini almak isteyen simülakrlar ortaya çıkmaktadır. Simülakrın

³Simülakr, gerçeklik olarak algılanmak isteyen görünümlere verilen addır. Yahut “Herhangi bir ‘modele’, nesneye karşılık gelmeyen nesnesiz görüntü ya da başka bir deyişle nesnelliğini ve gerçekliğini yalnızca kendi hayaletimsi yapısında veya sanallığında bulan görüntü- nesne.” (Necmettin Sevil, Dipnot, Kusursuz Cinayet, s.14)

⁴“Simüle etmek: Gerçek olmayan bir şeyi gerçekmiş gibi sunmak, göstermeye çalışmak” (Baudrillard, 2014b: giriş)

⁵“Simülasyon: Bir araç, bir makine, bir sistem, bir olguya özgü işleyiş biçiminin incelenme, gösterilme ya da açıklanma amacıyla bir maket ya da bir bilgisayar programı aracılığıyla yapay bir şekilde yeniden üretilmesi” (Baudrillard, 2014b: giriş).

kendisini gerçeklik olarak sunması, olmayan bir şeyi varmış gibi göstermesi simülasyonu tetiklemektedir. En genel anlamıyla simülasyon, herhangi bir şeyin kurgulanarak yeniden öne sürülmesidir. Dolayısıyla simülakr, simülasyonun hareket ettiricisidir, onu yönlendiren şeydir.

Simülakr, doğrudan gerçeklik ilkesinin kendisine saldırmaktadır. Böylece asıl olan ve kopya olan arasındaki ayrım yok olmakta, mutlak bir gerçeklikten söz edemeyeceğimiz evreye zorunlu olarak geçiş yapmak durumunda kalmaktayız. Zira karanlık, etrafımızı sarıp sarmalamış; gölgeler gözlerimizi kör etmiştir. Burada bir aydınlanmanın yaşanması, yani gerçekliğe ulaşabilmek imkânsızdır.

Şimdi aşama aşama ortaya çıkan simülakr düzenlerini ve bu düzenlerin simülasyon evrenine giriş için nasıl bir zemin oluşturduğunu gözler önüne serelim. Baudrillard, gerçeklik düşüncesinde meydana gelen değişimlere paralel olarak üç aşamadan oluşan “*simülakr*” düzeninden söz etmektedir. Bu düzenin ortaya çıkışı ise Rönesans döneminden günümüze kadar evrilen değer yasalarına bağlı olmaktadır. İlk aşamada yer alan simülakr düzenine egemen olan biçim kopyalama, ikinci aşamaya hâkim olan biçim üretim ve üçüncü aşamada karşımıza çıkan biçim *simülasyon* olarak tanımlanmaktadır. Buna göre, birinci aşamadaki simülakr düzeni doğal değer yasası, ikinci aşamadaki simülakr düzeni ticari değer yasası ve üçüncü aşamadaki simülakr düzeni yapısal değer yasası tarafından belirlenmektedir. Simülakr düzenlerinin tarihsel olarak ortaya çıkışından bahsetmek çalışmamızın bütünlüğü açısından yararlı olacaktır.

Feodal düzenin yıkılıp yerini burjuva düzenine bırakmasıyla birlikte “kopyalama” biçimi ortaya çıkmıştır. Kopyalama biçiminin ortaya çıkışı feodal düzenin yıkılmasıyla mümkün olmuştur; zira sınıflı toplum yapısında gösterge sayısı da sınırlıdır ve herkes bu göstergeleri kullanabilir durumda değildir. Bu dönemde göstergelerin her biri “yasak olma” özelliğine sahip olmakla beraber sınıfların, klanların ya da kişilerin uymaları gereken bir “yükümlülük” özelliğine de sahiptir. Dolayısıyla bu göstergeler bir nedeni olan göstergelerdir; ancak gösteren, iki kişiyi ya da iki sınıfı “karşılıklık” anlayışıyla birbirine bağlamak yerine, artık kimsenin ona yükümlülük duymadığı, büyüsü bozulan gösterilene gönderme yaptığı andan itibaren “nedensiz gösterge” dönemi de başlamış bulunmaktadır.

Zorunlu göstergelerin dönemi sona ermiş, artık tüm sınıfların faydalanabileceği özgür göstergeler dönemi başlamıştır. “Rekabete dayalı demokrasi dönemi, herkesin uymak zorunda olduğu göstergeler döneminin yerini almıştır” (Baudrillard, 2016a: 88). Dolayısıyla bu göstergelerin bir kasttan diğerine kaydırılması sonucunda “kopyalama dönemi” baş göstermiştir; çünkü özgürce üretilmeyen, sınırlı sayıda bulunan göstergeler düzeninden isteğe göre üretilen göstergeler düzenine geçilmiştir. Bununla birlikte özgür gösterge, zorunlu göstergenin bir kopyası olmakla beraber “özgün”, orijinal göstergenin yapısında/ doğasında bir bozulma, değişme olmaz.

Tüm zorunluluklarından arındırılan, rekabete dayalı ve evrensel düzeyde hizmet etmeye hazır bulunan modern gösterge, dünya ile olan bağlantısını öne sürerek, “gerekli olduğunu simüle etmeyi” (Baudrillard, 2016a: 89) sürdürmektedir. Aynı zamanda eski göstergeye benzemeyi arzulamakta, gerçek ile olan ilişkisine dönmeyi istemektedir. Bu durumu ise tek bir nedene dayandırmaktadır: “*gönderenler sistemi olma özelliğine.*” Baudrillard’ a göre, “Bu bir şeyleri işaret etme üzerine kurulu olan ilişki, artık bir simgesel yükümlülük simülakrından başka bir şey değildir. Bu ilişki nesnel bir dünyada değiş tokuş edilebilen nötr değerlerden başkasını üretememektedir” (Baudrillard, 2016a: 89). O halde modern gösterge doğal olanın yerine geçebildiği sürece bir değere sahip olabilmektedir. Rönesans da yani burjuva toplumunda kopya olan gerçeği ile birlikte ortaya çıkmıştır. Alçıdan yapılan heykeller, kadife perdeler, ağaç kornişler vb. her türlü nesne taklit edilerek bir benzeri üretilmiştir. “Ancak simülakrlar sadece gösterge oyunlarından ibaret değildirler. Onlar aynı zamanda toplumsal ilişkileri ve toplumsal bir iktidarı da içerirler” (Baudrillard, 2016a: 90) demektir, Baudrillard. O halde alçıyla başlayan üretim, bilim ile teknolojinin gelişmesi ve ilerlemesi olarak da yorumlanabilmektedir.

Kopyalama biçimiyle ortaya çıkan birinci basamak simülakr düzeni ile seri üretim şeklinde meydana gelen ikinci basamak simülakr düzeni arasındaki farkı daha iyi kavrayabilmek için “otomat” ve “robot” örneklerini incelememiz yerinde olacaktır. Otomat ve robotu birbirinden farklı kılan şey iki ayrı düşünce dünyasıdır. Otomat, insanın mekanik bir kopyasıdır. Burada teknik ve bilim tamamıyla bir simülakr etkisi altındadır ve bir analogi yaratmayı amaçlar. Robot ise teknik ilkeler tarafından belirlenmektedir, yani burada önemli olan makinedir. Baudrillard, “(...) makineyle

birlikte karşımıza bir eşdeğerlik sorunu” (Baudrillard, 2016a: 93) çıkar demektedir. Otomat, yapay bir varlığı anımsatırken – aksayan hareketlerle tiyatral bir görünüme sahip olarak, onları eğlendirir- robot kusursuz bir biçimde çalışmaktadır. Dolayısıyla insana özgü olan mekanik bir anlayış devreye girmiştir. Otomat insanın bir benzeri iken robot insana eşdeğer bir varlıktır. Birinci katmanda yer alan simülakrlar ile ikinci katmanda bulunan simülakrlar arasındaki ayrım budur. O halde “görsel” benzerlik bizi yanıltmamalı der, Baudrillard. Çünkü otomatın yaşayan insandan başka ulaşmak istediği, yani görünümüne kavuşmak istediği başka hiçbir amacı yoktur, o sadece insanın kusursuz bir ikizi olmayı hedefler. Oysaki robotun hedefi insana benzemek değildir. Robotun daha çok mekanik etkinlik ile ilişkisi vardır. Otomatı gizemli kılan, belli belirsiz metafizik ayrım yok olmuştur; çünkü robot onu kendi benliği için emmiştir. Anlaşılacağı üzere birinci katmanda yer alan simülakrlar “ayrımı” hiçbir zaman ortadan kaldırmazken; ikinci katmanda yer alan simülakrlar ise “(...) ya görünümleri emerek ya da gerçekliği yok ederek” (Baudrillard, 2016a: 95) sorunu basite indirgemektedir. Ancak her koşulda meydana gelen imgeden ve görünümünden yoksun bir gerçekliktir. Böylece robotlar ve makineler hızla çoğalmaya başlamıştır. Bunun temel nedeni ise kopyalama sürecinin son bulması ve yeniden üretim sürecine geçilmesidir. Bu aşamada ticari değer yasası önem kazanacaktır.

Baudrillard, sanayi inkılâbı ile yeni bir gösterge ve nesneler kuşağının ortaya çıkışından söz etmektedir. Bu kuşak kast (sınıf) geleneğini bilmeyen, statü kısıtlamalarından haberi olmayan ve olamayacak olan göstergelerdir. Dolayısıyla bu göstergelerin taklit edilmesi de olanaksızdır; çünkü “üretim” kodu altında anında çok büyük boyutlara ulaşmışlardır. Bu noktadan itibaren göstergelerin özgünlükleri söz konusu olamamakta; sınaî birer simülakr olmayı başarabildikleri ölçüde bir anlama sahip olabilmektedirler. Bunun anlamı şudur: göstergelerin seri olma özelliğine sahip olmaları gerekmektedir. Böylece “birbirinin aynısı olabilen sonsuz kez çoğaltılmış iki nesneye” benzeyeceklerdir. Öyleyse bu iki nesne arasındaki ilişki eşdeğerlik ve aynılık üzerine kurulu bir ilişkidir. Baudrillard, “Seri olayında nesneler birbirlerinin sonsuz sayıdaki simülakrlarına benzemektedirler” (Baudrillard, 2016a: 96) der. Buraya kadar anlattıklarımıza bakılarak sorulması gereken temel sorunun “(...) göstergeler düzeni göz önünde bulundurulduğunda üretimin devreye özel bir evre şeklinde girip girmediği” (Baudrillard, 2016a: 96) yönünde olmalıdır. Ekonomik, teknik ve sınaî süreç doğal

düzene karşı meydan okumakla birlikte temelde tüm bunların ikinci katmanda bulunan birer simülakr oldukları anlaşılmaktadır. Başka bir deyişle kopya, ikiz, maske ve görünüme ait oyunlar dönemine göre, seriler biçiminde ortaya çıkan ve tekniğe dayalı yeniden üretim dönemi daha geniş bir alanı kapsamakta ve etkilemektedir.

Günümüzde üretime özgü süreç, “moda, medya, reklam, haber ve iletişim ağları” (Baudrillard, 2016a: 97) örüntüsüne dayalı olarak bir gelişim serimlemektedir. Yani bir simülakr ve koda ait evren oluşturulmaktadır. Bununla birlikte seri üretim aşaması kısa ömürlü olmuştur. Zira seri üretim yerini modeller aracılığı ile gerçekleştirilen üretime bıraktığı an üçüncü basamak simülakrlar evresine geçilmiştir. Üçüncü katman simülakrlar düzeninde, kopyalar ve seriler söz konusu değildir. Burada önemli olan bir modele ait olabilmektir. Zira anlamı belirleyen şey de “model” olmaktadır.

Bu noktada köken ve ereklilik süreci tersine dönmüştür, zira mekanik bir şekilde üretilmek yerine, daha tasarlama aşamasından başlayarak yeniden üretilebilirlikleri ön plana çıkarılan, yani model olarak adlandırılan doğurgan bir çekirdekten yayılan tüm biçimler değişmektedir. (Baudrillard, 2016a: 98).

Baudrillard bu ifadesiyle üçüncü basamak simülakrlara vurgu yapmaktadır. Böylelikle kendimizi modern anlamda bir simülasyon evreninde buluyoruz. Ve bu durumun ilk hali “sanayileşme” olarak karşımıza çıkıyor. Burada artık bahsi geçen ticari değer yasası değil yapısal değer yasası olmaktadır. Baudrillard’ a göre, “Kodun sırlarını teknik ya da ekonomide aramak yerine, tam tersi yapılarak sınaî üretimin varoluş koşulları kod ve simülakrların ortaya çıkış süreci içinde aranmalıdır” (Baudrillard, 2016a: 98- 99). Aşama aşama ortaya çıkan bu üç simülakr düzeninde, bir önceki düzen bir sonraki düzenin egemenliği altına girmektedir.

Üçüncü basamak simülakrların etkin olduğu “zaman” bugündür. Başka bir deyişle, günümüzde yapısal değer yasası baş göstermiştir. Kod sistemi ve belirlenemezlik üzerine kurulu bir evren oluşmuştur ki Baudrillard bu evrene “*simülasyon*” adını vermektedir. İçinde bulunduğumuz çağda, üçüncü basamak simülakrlar bir işlemci görevi üstlenmektedir. “Dijitallik, bu evrene özgü metafizik ilkenin adıdır” (Baudrillard, 2016a: 100). “*Dijitallik*” adı verilen sürecin işlevi sürekli olarak aynı modelleri yeniden güncellemektir. Bu evren kodun hüküm sürdüğü evrendir. Baudrillard, üçüncü basamak simülakrların ortaya çıkışı ve oluşum süreci göz önüne alındığında kusursuz görünümün

genetik kodlanma olduğunu dile getirmektedir. Ona göre, “Geliştirildikçe yok edilen gönderenler ve ereklerin yanı sıra benzerlikler ve belirlemelerden sonra karşımıza tamamen taktik bir “değere” sahip dijital ve programlanabilen bir gösterge çıkmaktadır” (Baudrillard, 2016a: 100).

Bu gösterge diğer aşamalarda olduğu gibi hiçbir belirsizliğe meydan bırakmaz, her şey önceden ve kendinde belirlenmiş olarak ortaya çıkar. Böylece bu aşamada her şey yazılım ve kod çözümüne bağlı olarak gerçekleştirilir. Dolayısıyla “anlam” ın yok olması bu işlemsel simülasyon sürecinde gerçekleşmektedir. İçinde yaşadığımız bu çağ, en genel anlamıyla simülasyon çağıdır. Burada bir amaçlılık ve belirleyicilik söz konusu olamaz; çünkü amaç, meydana gelmeden çok önce genetik kodun çekirdeğindeki yerini almıştır. Bu çağda sürprizlere yer yoktur. Değişen bir şey yoktur. Her şey “önceden” belirlendiği haliyle sahnedeki yerini almaktadır. Model üzerine kurulmuş bir üretim sistemiyle karşı karşıya kalmaktayız. Bize bir yazılım programı sunulmakta ve olan-biten her şeyi bu programa göre denetlememiz istenmektedir.

Bu mutasyon sürecinde her şey ‘belirgindir’. Bu sırasıyla Tanrı, İnsan, Gelişme ve Tarihin kod yararına ölerək sona erdikleri, aşkının içkinlik yararına kendini öldürdüğü bir mutasyon sürecidir ki, sonuç olarak toplumsal ilişkinin korkutucu boyutlara ulaşan güdümlenmesinin en gelişmiş evresine tekabül etmektedir. (Baudrillard, 2016a: 104- 105).

İşte bu evre “simülasyon” evresidir. Simülasyon evreninde ne salt bir gerçeklikten, ne anlamdan ne de öznenin söz edebilmek olanaksızdır. Zira bu süreç kendi yararına gerçekliği yok etmiş, anlamı ter yüz etmiş, özneyi nesne tahakkümü altında eritmiştir.

1.2. SİMÜLASYON EVRENİNE GİRİŞ

“Simülasyon gerçekliğe kısa devre yaptırılarak, göstergeler aracılığıyla yeniden üretilen şeydir” (Baudrillard, 2014b: 47). Yaşadığımız evrende artık birbirinin aynı olan iki ya da daha çok şeyden söz edebilmek mümkündür. Baudrillard, simülasyon evrenine özgü olan bu özelliği – aynı şeyden iki tane olması- rekabetin ve özgün gönderenin son bulmasına, anlamını kaybetmesine bağlamaktadır. Başka bir deyişle bu evrende tek bir

nesneden de söz edebilmek mümkün değildir; çünkü teklikte ikili bir yapı özelliği göstermeye başlamıştır. Dolayısıyla Baudrillard' a göre, saf bir göstergeden ancak kendi kendisinin ikizini üretebildiğinde söz edebiliyoruz. O halde kendi ikizi tarafından tekrarlanabildiğinde gösterge, anlamı yok etmektedir. Bununla birlikte sürekli olarak kendini yineleyen ve böylece yok olmaya başlayan gösterge, nesnenin kullanım ve değişim değerinin yok olmasına neden olan karmaşanın da kendisi olmaktadır. “Sonsuz bir kendi kendini yeniden- üretim süreci içine girmiş olan sistem, kökenleriyle ilgili efsaneyle birlikte, bu süreç içinde oluşmuş ve kendisi tarafından salgılanmış tüm gönderge niteliği taşıyan değerlere de bir son vermektedir” (Baudrillard, 2016a: 105).

Artık ne gerçek vardır ne de bu gerçekle karşılaştırılabilir gönderen sistemleri. Baudrillard, çağımıza ait temel hastalığın “*gerçekliğin yeniden üretimi*” olduğunu belirtmektedir. Geleneksel üretim sisteminden modern üretim sistemine geçiş sürecinde gerçeklik katledilmiştir. Simülasyon evreninin en tipik özelliği budur. Baudrillard, “Günümüzde gerçek artık minyatürleştirilmiş hücreler, matrisler, bellekler ve komut modelleri tarafından üretilmektedir. Böylelikle gerçeğin sonsuz sayıda yeniden üretimi mümkün olmaktadır” (Baudrillard, 2014b: 13) demektir. Keza gerçekliğin işlemsel süreçte sınaî nesne gibi devamlı olarak üretilmesi ortada bir gerçekliğin kalmadığının da kanıtıdır. Bununla birlikte gerçekliğin yön değiştirmesi sonucu farklı bir gerçeklik boyutu karşımıza çıkmaktadır. Öyle ki “gerçek” denilen şey yeniden üretim aşamasında kusursuz bir şekilde kopya edilerek ortadan kaldırılmıştır. Bir aşamadan diğer bir aşamaya taşınan gerçek böylece yok edilmektedir; ancak gerçeğin bu şekilde ortadan kaldırılışı simülasyon evreni içinde onu daha da güçlendirmekte bir üst kademeye taşımaktadır. Bu durumda gerçeklik kendi için “var olmaya” başlar ki Baudrillard' a göre bunun adı hipergerçeklik (gerçeküstülük) olur.

“Gerçek, eşdeğerli bir yeniden- üretimi sağlanabilen şeydir. Bu yeniden üretilebilirlik süreci sonunda, gerçek yalnızca yeniden üretilebilir bir şey değil aynı zamanda “her zaman önceden zaten yeniden üretilmiş şey” yani Hipergerçeğe dönüşmektedir” (Baudrillard, 2016a: 131). Hipergerçeklik tamamen simülasyon çağına aittir. Eski sisteme baktığımızda özgün sayılabilecek nitelikte bir nesneler sınıfından söz edebilmek mümkündü. Aynalar, imgeler ve sanat yapıtları bu sınıfın üyeleri arasındaydı. Baudrillard' a göre, “Bunlar saydam ve somut simülaklardı (onların gerçeğiyle sahtesi birbiriyle karıştırılmıyordu.)” (Baudrillard, 2016a: 134). Bu nesnelerin kendilerine özgü

ortaya çıkış biçimleri ve tarzları bulunmaktadır. Burada söz konusu amaç yapay ve sahtenin, kopyanın içindeki doğal keşfetmek ve bundan haz duymaktır.

Günümüzde ise gerçek ve düşsel olan aynı işlemsellik içinde bulunduğundan birbirine geçmektedir. Dolayısıyla gerçeklik modellerin etkisi altında kalmakta, özgün bir biçimde ortaya çıkamamaktadır. Gerçekliğin hipergerçekliğe evrilmesiyle mutlak bir gerçeklik olgusundan söz etmek de bir hayale dönüşmüştür. Bu noktada gerçeklik işlemsel bir görünüm kazanmış; ancak çevresini saran düşsellikten de yoksun kalmıştır. Bundan böyle “Gerçeklik bir daha asla geri dönmeyecektir” (Baudrillard, 2014b: 14). Baudrillard’ a göre nostalji adını verdiğimiz şey, asıl anlamını gerçekliğin yitirilmesiyle kazanmıştır. Çünkü içinde yaşadığımız evrenin oluş döngüsünü betimleyen söylenceler ve gerçekliğin sahip olduğu göstergelerin miktarında inanılmaz bir artış gözlenmiştir. Hemen her şeyin bir kopyası, bir yenisi üretilebilir olduğundan ortaya birçok gerçek, birçok anlam, birçok doğru çıkmaktadır.

“Mutluluk, tüketim toplumunun mutlak göndergesidir” (Baudrillard, 2016b: 51). Baudrillard’ ın burada sözünü ettiği “mutluluk” alışlagelmiş anlamının dışında kullanılmaktadır. Ona göre, tüketim kavramının, mutluluk kavramıyla sıkı bir ilişkisi vardır. İnsanoğlu her zaman refah içinde yaşamayı hedeflemiştir. Bu bağlamda, bizi refaha ulaştıran bir ölçüt olmalıdır. İşte “mutluluk” burada işin içine katılmıştır. Ancak simülasyon evreni içinde sözü edilen mutluluğun ölçülebilir ve hesaplanabilir olması gerekmektedir. Peki, mutluluk nasıl ölçülecektir? Bu sorunun yanıtı oldukça basittir: Modern çağda mutluluk “nesneler ve göndergeler” aracılığıyla ölçülebilir hale gelmiştir. İnsan dediğimiz toplumsal varlıkta günlük yaşam alanı içinde bu duruma “uyum” sağlamaktadır.

Baudrillard, yaşadığımız bu çağda her şeyin anlamını yitirdiğini daha doğrusu değiştiğini, dönüştüğünü sürekli olarak tekrarlar. Tüketim çılgınlığı içinde, yani bir bolluk evreninde kişi artık kendisi değildir. Bu işlevsel dünyada kişi olgusu ölmüştür, yok olmuştur. Burada tam anlamıyla bir nesne tahakkümü söz konusudur. Nesnelerin bolluğu, sergilenmesi, sunulması, kişinin tüketim arzusu büyük ölçüde uyarılmıştır. “Reklam” aracılığıyla nesneler, kişiyi ağına düşürmüştür. “EVİNİZİ KENDİNİZ KİŞİSELLEŞTİRİNİZ” (Baudrillard, 2016b: 103) bu duruma en güzel örnek budur. Kişinin yine bir kişi olarak kendisini kişiselleştirmesi olgusu böylelikle kişi kavramını

katletmektedir. Kişi artık yoktur, kaybolmuştur, yok olmuştur, ölmüştür. Kişi bu dünyadan sürülmüştür. Ve kişiselleştirilecek olan da bu kaybolmuş, yok olmuş olandır.

Baudrillard' a göre insanın ortadan kaybolup gittiği bir dünyadan söz ettiğimiz anda gerçekliğinde yok oluşundan söz etmemiz gerekir. Çünkü insan ve insanın algılama dünyası, yaratıları gerçeklik ile birbirine sıkı sıkıya bağlıdır. Şu ana kadar gerçekliğin iletişim araçları ve teknoloji aracılığıyla dijital bir çağda nasıl yok edildiği dile getirildi. Ancak gerçekliğin ne zaman ve nasıl ortaya çıktığı konusunda hiçbir soruşturma yapılmadı. Bu nedenlerden dolayı işe gerçeğin sorgulanması ile başlamak gerekir.

Gerçeklik dediğimiz kavram doğanın değiştirilip dönüştürülmeye başlanması, analitik düşüncenin ortaya çıkışı ve buna bağlı olarak bilimsel gelişim, teknik ve teknoloji alanındaki ilerleme ile modernleşme çağı olarak adlandırdığımız çağda meydana gelmektedir. Gerçek dünya kavramı ilk kez bu dönemde dile getirilmiştir. Bununla birlikte gerçek dünya ile gerçek dünyadan kopuş da aynı döneme rastlamaktadır. Temelde bu durumun sebebi, insanın dünyaya bir anlam, bir değer, bir gerçeklik yüklemeye çalışması esnasında sürecin tersine çevrilerek aynı anda ortadan kaybolmanın da başladığı zamana denk gelmesidir. Başka bir deyişle “Bir kavram ortaya çıkmaya başladığında temsil ettiği şey ortadan kalkmaya başlamaktadır” (Baudrillard, 2012c: 9). Dolayısıyla gerçeklik böylesi bir süreçte yitirilmektedir. Bununla birlikte gerçekliğe aşırılık yüklendiği zaman her şey yok olmaya başlamakta, teknolojik olanaklar sınırları aşp her yanı işgal etmektedir. Böylesi bir durumda, “İnsan sahip olduğu tüm olanakları zorlayarak kendisini içine kabul etmeyen yapay bir dünya oluşturup ortadan kaybolabilmektedir” (Baudrillard, 2012c: 9). İşte bu dünya tamamen nesnel ve işlemsel bir dünyadır ve bu noktada insana da gereksinim kalmamıştır.

Zira insanın temel özelliklerinden biri yeteneklerini sonuna kadar zorlamakken, teknolojik nesnenin temel özelliklerinden biri yeteneklerini sonuna kadar zorlayarak bunların çok ötesine geçip, kendisiyle insan arasına kesin bir sınır çizgisi çekmek hatta yaşamın her alanında insana karşı kullanabileceği sınırsız sayıda olanağa sahip olup, belli bir süre sonra insanın tamamıyla ortadan kaybolmasını sağlamaktır. (Baudrillard, 2012c: 10).

Gerçekliğin ilişkide olduğu bir diğer kavramda illüzyondur; ancak simülakrın gerçekliğin yerini almasıyla “*illüzyon*”⁶ kavramı anlamını yitirmektedir. Çünkü artık, gerçeklikten söz edilemez. Bu evrede, örneğin bir polis, gerçek bir soygun ile simüle edilen soygun arasında hiçbir fark göremez. Zira gerçek bir soygun ile simüle edilen soygun arasında nesnel olarak hiçbir fark bulunmamaktadır. Gerçek bir soygunda hangi göstergelere başvuruluyorsa simüle edilen soygunda da aynı işlemler yapılır. Fakat gerçek bir soygun kurulu bir düzeni bozarken, maddi ve manevi kayıplara neden olurken simüle edilen soygun doğrudan gerçeklik ilkesinin kendisine saldırmaktadır. Dolayısıyla içinde yaşadığımız bu evrende gerçeklik ile simülakr aynı göstergelere yönelerek ayrımı yok etmektedirler.

Simülasyon süreci yalıtılabilmesi olanaksız bir süreçtir. Gerçek olan ve sahte olan arasındaki ayrım emilip yok olmakta, gerçeklik simüle edilmektedir. Bu durumun temel nedeni ise gerçeklikten başka bir şeyin düşünülmediği bir düzenin varolmasıdır. Gerçeklik yitirildiğindeyse ortada bir düzen de kalmayacaktır. Bu nedenle simülasyon devamlı olarak gerçekliğe saldırır. Onu ortadan kaldırmaya, saf dışı etmeye çalışır. Belirli bir aşamadan sonra ise, “(...) gerçekliğin üretilme sürecini yalıtılabilmek imkânsızlaşacağı gibi gerçeği kanıtlayabilmek de imkânsızlaşmış” (Baudrillard, 2014b: 39) olacaktır.

Simülasyon sürecine verilecek en güzel örnek “*Loud Ailesi*” nin yaşadıklarıdır. 1971 yılında, Amerika da, Loud ailesinin yedi ay boyunca gerçekleştirilen çekimler sonucunda 300 saat süren bir filmi oluşturulmuştur. İlginç olan şudur ki; bu film için hazırlanan herhangi bir senaryo bulunmamaktadır. Çekimler boyunca, Loud ailesinin günlük yaşantısı, müdahale edilmeden –üzüntülü, mutlu, duygusal, sinirli anları dâhil- yaşanan her şey anı anına kaydedilmiştir. Dolayısıyla bu film tarihsel bir belge niteliği de taşımaktadır. Filmin sonunda ise ortada Loud ailesi diye bir şey kalmamıştır. Yani filmin sonunda Loud ailesi ayrılmıştır.

Peki, “Loud ailesini ayıran en etkin neden televizyon mudur”; yoksa “Televizyon olmasaydı bu aile yaşantısına devam edebilecek miydi?” Bu noktada filmin yönetmeninden şöyle bir açıklama gelmiştir: “Aile sanki biz orada yokmuşuz gibi davrandı ve yaşadı” (Baudrillard, 2014b: 47-48). Hâlbuki böyle bir yaklaşım ancak

⁶ İlerleyen bölümlerde illüzyon kavramı, “yanılsama” olarak karşımıza çıkacaktır.

ütöpik bir düşünce olabilir. Aslında yirmi milyon insanın bu filmi seyrederek baştan çıkmasını sağlayan şeyde bu ütopyadır. Baudrillard' a göre burada, "Söz konusu olan şey televizyonun sunduğu "hakikatle" ilgili bir sır ya da ahlaksızlık değil, gerçek ya da hipergerçek estetiğin yol açtığı bir tür ürpertidir" (Baudrillard, 2014b: 48). Göstergenin anlamını yitirerek normal olmayan boyutlara ulaşan anlam çeşitliliğinin sunduğu bir haz duygusudur, bu. Başka bir biçimde ifade edilirse, gerçeğin hipergerçekliğe dönüştürüldüğü simülasyon aracılığıyla hissedilen zevktir.

Loud ailesi örneğinde gördüğümüz hakikat, televizyonun bize sunduğu hakikattir. Yani "Hakikat, televizyonun kendisidir" (Baudrillard, 2014b: 49). Loud ailesi televizyonda görünmeyi kabul ettiği an ölmeyi de göze almıştır; çünkü televizyonun hakikati, ailenin hakikatini ele geçirmiştir. Bu durumda hakikatten söz edebilmek olanaksızdır. Bununla birlikte *panoptik sistem*⁷ içerisinde yer alan Loud ailesi bizim birtakım gerçeklerle yüz yüze gelmemizi de sağlamıştır.

Simülasyon evreni içinde model ve gerçek olan birbirine geçmektedir. Dolayısıyla hipergerçekleşen bir düzlemde iknaya dayalı değil caydırmaya dayalı ilişki ağları kurulmaktadır. Bundan böyle "Haber sizsiniz, toplusal sizsiniz, olay sizsiniz, bu sizin sorunuz, söz sizin vs." (Baudrillard, 2014b: 50) tarzında ortaya çıkan söylemler ilişki ağlarımızın ulaştığı son aşama olmaktadır. Böyle bir sistemde, "(...) ne bir özne, ne bir odak noktası, ne merkez, ne de çevresel sınırlardan söz edilebilir" (Baudrillard, 2014b: 50). Burada sadece kısır döngü içerisinde gerçekleşen olaylardan bahsedilebilir. Loud ailesi medya ve modellerin saldırısına maruz kalırken, TV' de onları izleyen bizler ise görünmeyen bir anlam şiddetine maruz bırakılıyoruz. Bu noktada, "(...) medya da gerçeği hipergerçeğe dönüştüren genetik bir kod" (Baudrillard, 2014b: 53) olarak yorumlanabilmektedir.

Simülasyon sürecinin başlaması nesnenin, gerçekliğin, anlamın, insanın ve insanın anlam dünyasına ait diğer her şeyin ters yüz edilmesine neden olmuştur. Simülasyonun egemenliğini koruyabilmesi için bu dönüşümün yaşanması şarttır. Bu evrende hayatta kalabilmek; ancak bu sürece uyum sağlayabilenler için mümkün olmaktadır. Zira artık tersine dönmeyen, anlamını kaybetmeyen, takas edilemeyen hiçbir şeyden söz edilemez.

⁷ Pan: bütün, Opticon: gözlemlemek anlamına gelmektedir. Böylece panopticon ya da panoptik, "bütünü gözlemlemek" anlamını kazanmaktadır.

1.2.1. Simülasyonun Bir Uzantısı “Tersine Çevirme”

Simülasyon söylemi tarihsel ve toplumsal tüm düzlemlerde saptanabilir olmuştur. Peki, bu durum ne anlama gelmektedir? Eskiden birbiriyle çelişkili yahut birbirine karşıt olan şeylerin günümüzde her alanda ve her yerde birbiriyle yer değiştirebilmesi demektir. İşte bu durum simülasyon çağına girildiğinin en büyük kanıtıdır. Dolayısıyla her alanda birbirine benzeyen “simülakrlara ait bir oluşum düzeni” (Baudrillard, 2016a: 15) ile yüz yüze gelmek kaçınılmazdır. Baudrillard bu düşüncesini şu sözleriyle desteklemektedir:

(...) modada güzel ve çirkin, politikada sağ ve sol, tüm medya mesajlarına özgü doğru ve yanlış, nesneler düzeyinde yararlı ve yararsız, tüm anlamlandırma düzeylerinde doğal ve kültürel birbirlere yerini alabildikleri / yerine geçebildikleri bir oluşum düzeniyle. (Baudrillard, 2016a: 16).

O halde simülasyon evreni içinde şimdiye kadar ahlaki, estetik ve pratik değer olarak nitelendirdiğimiz tüm insani değer ölçütleri bir imgeler ve göstergeler sisteminde kaybolmuştur. Ona göre, “Doğumdan, soydan, dinden gelen farklılıklar eskiden değiş tokuş edilmiyordu: Moda farklılıkları değildiler ve öze aittiler. “Tüketilmiyorlardı” ” (Baudrillard, 2016b: 111). Günümüzdeki farklılıklar geniş bir tüketim ortaklığı içinde değiş tokuş edilebiliyor. Bu, toplumsallaştırılmış bir göstergeler değiş tokuşudur.

Eğer her şey böylesine göstergeler biçimi altında değiş tokuş edilebiliyorsa, bu geleneklerin “özgürleşmesi” sayesinde değil; farklılıkların, onların tamamını içinde toplayan bir düzene göre toplumsal tanınma göstergeleri olarak üretilmiş olmalarından ve birbirlerinin yerine geçirilebilir olmaları nedeniyle artık aralarında ancak yukarı ile aşağı, sağ ile sol arasındaki kadar gerilim ve çelişki olmasındandır. (Baudrillard, 2016b: 111).

Simülasyon evreninde her türlü yanıt, sorunun içinde bulunmaktadır; çünkü önceden tasarımıyla söz konusudur. Böylelikle iletinin görevi yön değiştirmektedir; artık bilgi taşımak yerine test etme ve denetleme özelliği taşımaktadır. Dolayısıyla simülasyon evreni içinde kurgu ve kodlama adı verilen şeyler alıcı tarafından çözülmek zorunda bırakılmaktadır. Günlük yaşam alanı içinde karşılaştığımız her imge ve medyatik içerikli her nesne bir test görevi üstlenmektedir. Bu bakımdan nesne işlevselliğini yitirmektedir; yani işe yaramaktan çok test etmeye güdümlenmiştir. Konuyla ilgisinde Baudrillard şöyle demektedir: “Nesnenin nasıl daha önceki nesneyle bir ilişkisi

kalmadıysa iletişim araçlarının ürettiği haberin de olguların “gerçekliğiyle” bir ilişkisi kalmamıştır” (Baudrillard, 2016a: 111). Başka bir deyişle bu sistem içerisinde “gerçeklik” dediğimiz şey test edilmiş ve kendisine sadece yanıt verebileceği sorular sorulmuştur. Bu durumda gerçekliğin anlamını yitirmesi ve dönüşmesi kaçınılmazdır.

Günümüzde hemen her şeyin çoktan seçmeli olarak karşımıza çıkması bir teste tabi olduğumuzun delilidir. Zira sunulan seçenekler arasında seçim yapma zorunluluğu da bulunmaktadır. Baudrillard, simülasyon evreni içinde “(...) sürekli olarak araç (medium) tarafından seçilerek teste tabi tutulmakta olduğumuz gerçeğini” (Baudrillard, 2016a: 111) yadsımak anlamsızdır der. Soru- cevap biçiminde ortaya çıkan bu test yapısı “gösteren ve gösterilen”, “temsil eden ve temsil edilen” diyalektiğini sekteye uğratmaktadır. Bu noktada gerçek yanıtlara ait gerçek sorgulama devri de sona ermektedir. Bu evrede yanıtı olmayan sorular ortadan kaldırılmıştır. Doğru ve yanlış, gerçek ile düşsel arasındaki süreç hipergerçeklik içinde eritilmiştir.

Günümüzde kentler de ayrılmayıcı göstergeler alanına dönüştürülmüştür. Bu ne demektir? Bu kentlerin ve kentsel alanların içinde yaşayan insan topluluklarının, işlemsel bir süreçten geçirilerek sınıflandırıldıkları, gündelik yaşama ait olan tüm eylemlerin belirli bir zamana ve mekâna indirgenerek gerçekleştirilmesidir. Böylelikle kentler içinde oluşan toplumsal ilişkiler ağı simgesel anlamda yok edilerek, yeniden üretim süreci içine sokulmaktadır. Baudrillard, “Kent öncelikle mal, üretim ve imal, sınaî işletme ve yoğunlaşma alanıdır. Günümüzdeyse öncelikle yaşamasına ve ölmesine karar verilen göstergenin hapsedildiği yerdir” (Baudrillard, 2016a: 138) demektedir. Dolayısıyla bir yaşam alanı olan kentler de simülasyon evreni içindeki yerini almış bulunmaktadır. Buradaki kent olgusunda her şey –ulaşım, iş yaşamı, konut, boş zamanı değerlendirme, oyun, kültür vb.- önceden düşünülmüş ve türdeş mekânlar yaratılmıştır. İnsanlar ise bu mekânlar içine hapsedilmektedir. Bu noktada kentler eski anlamını – kapitalist toplumdaki yeri ve işlevini- kaybetmektedir. Modern kentler göstergelerin, iletişim araçlarının ve kodun alanıdır. Başka bir şekilde ifade edilirse, tarihi süreç içerisinde kapitalist toplumlarda görülen fabrika, mahalle ve sınıf dayanışmaları ortadan kalkmıştır. Yerini televizyon ve otomobille, iletişim araçları ya da kentsel yapıya ait davranış biçimleri almaktadır.

Simülasyon evreninde “insan” ve “insanlık” kavramı da anlamını yitirmiştir. İnsanlık denilen şey insanlık dışı ile bir olmuştur. Kültürel gelişmeyle eş zamanlı olarak “insan” kavramı evrensellik kazanmakla birlikte bir “öteki”, “dıştaki”, “ayrımcılık” düşüncesinin temelleri de atılmıştır. Baudrillard, “İnsani olan daha işin başında yapısal ikizini, yani “İnsanlık dışını” oluşturmuştur” (Baudrillard, 2016a: 217) demektedir. Kültürel etkileşim ve toplumsal tabakalaşmalar göz önüne alındığında insanların ayrımlaşması kaçınılmazdır. Zenginler, zekiler, engelliler, kadınlar, entelektüeller vb. birçok kategori ortaya çıkmıştır. Baudrillard bu durumu, “ “Normal insan” düşüncesini giderek daha ırkçı bir temele oturtan bir dışlama” (Baudrillard, 2016a: 219) olarak yorumlamaktadır.

İnsanlık ve insanlık dışı’ nın ayrımlanmasından sonra ölümler ve ölünün ayrımlanmasına sıra gelmiştir. İlkel toplumlardan modern toplumlara doğru geldikçe “ölüm” kavramının anlamında da bir evrilme gerçekleşmiştir. Baudrillard’ a göre, “(...) ölümlerin yavaş yavaş yaşamdan kopmasını engelleyebilmek olanaksızdır” (Baudrillard, 2016a: 220). Modern toplumlarda ölümler toplum dışına itilmektedir. Ölümler gerçek varlık olma özelliklerini yitirerek simgesel hiçbir değiş tokuş oyununda bulunamayacak olmaları nedeniyle “yaşayanlardan” çok uzaklara gönderilmektedir. Mezarlıkların oluşma sebebi de budur. İnsanlar yaşam alanlarının dışına mezarlıklar inşa etmeye başlamışlardır. İnsanın kategorize edilmesi içinde ölümün yeri yoktur. Baudrillard, “Doğrusunu söylemek gerekirse bu insanlar ölümleri ne yapacaklarını bilememektedirler; çünkü günümüzde ölmek normal bir şey değildir” (Baudrillard, 2016a: 221) der.

Simülasyon çağında en yeni ve en tuhaf olan şey tam olarak bu yaklaşımdır. Ölmek ve ölüm anormal bir şey olarak görülmektedir. “Ölüm tedavisi olmayan bir suçtur” (Baudrillard, 2016a: 221). Ölüm “yaşayanlar” ve “ölümler” arasındaki bir sınır çizgisidir. Doğal olarak hem yaşayanları hem de ölümleri ilgilendirir. Ancak yaşayanlar, ölümleri dışlayarak/ ötekileştirerek yaşam hakkının yalnızca kendilerine ait olduğu görüşünü benimserler. Oysa yaşam ile ölüm, canlı olmanın eş değer birer parçasıdır.

“Simgesel, ne bir kavram, ne bir süreç, ne bir kategori, ne de bir “yapı” dır”(Baudrillard, 2016a: 233). Simgesel olan gerçeği yok ederek “gerçek” ve “düşsel” arasındaki zıtlığı sona erdiren bir değiş tokuş eylemidir. Örneğin, doğum dediğimiz gerçeklik doğum ve ölümün birbirinden ayrışmasıyla meydana gelir. Doğa’ nın

gerçekliği, nesnelliği ise doğa ve insanın birbirinden kopartılmasıyla oluşmuştur. Öyleyse “simgesel” birbirine bağlı olan iki şeyi birbirinden kopartan bir ayırma kodu ve ayrılmış şeyleri (terimleri) yok edendir. Baudrillard, “Simgesel işlem sırasında iki terim gerçeklik ilkelerini yitirmektedir” (Baudrillard, 2016a: 233) der. Ancak gerçeklik ilkesi, diğer terim tarafından üretilen düşsel bir özelliğe sahiptir. Yani birbirinden ayrılan her terim diğerini dışlamakta, ötekileştirmekte ve böylece düşselleştirmiş olmaktadır. İnsan- doğa ayrılaşmasında doğa, insan tarafından düşselleştirilmiştir. Bilim, teknik ve üretim içinde bu durum geçerlidir. Çünkü bilim ve tekniğin gerçekliği, canlı olan ve olmayan arasındaki ayırma bağlı olmaktadır. Bilimin amacı bu iki terim arasındaki kopuştur. Dolayısıyla bilime ait olan gerçek bir nesne, canlı olmayan/ ölü bir nesne olmak zorundadır. Bilimin de biriktirici bir özelliğe sahip olmasının nedeni ölümle olan bağlantısıdır; çünkü bilim ölü bilgileri biriktirmek durumundadır.

Teknolojik gelişim ve ilerlemeye paralel olarak sağlık ve genetik alanında da yapısal değişim ve dönüşümlerin yaşandığı görülmektedir. Bu teknolojiyle birlikte vücudun bölümleri –el, ayak, parmak vb.- yeniden oluşturulabilmektedir. Protez adını verdiğimiz bu sonradan oluşturulan bölümler bir anlamda vücudun ikizi olarak nitelendirilebilmektedir. Trafik kazasında bir kolunu kaybeden kimse için “protez kol” yeni bir umut olabilmekteyken; vücudun parçalarının yeniden üretimi farklı bir düşselliğe de yol açabilmektedir. Bu yaklaşım insanın kendi yapısal ikizini oluşturma arzusuna neden olmaktadır.

İnsanın “*yapısal ikizini üretmesi*” klonlama ile mümkün kılınmaktadır. “Bireyselleştirilmiş bir organizmanın her hücresi bu varlığın tıpatıp aynısının dünyaya getirilmesini sağlayabilecek bir ana kalıp” (Baudrillard, 2014b: 131) olma özelliğini taşımaktadır. Klonlama, tıpkı bitkisel üremede olduğu gibi tek bir tohum hücresiyle gerçekleştirilmektedir. Bu işlemin sonucunda babadan alınan tohum sayesinde meydana gelen çocuk tamamen babasının ikizi, kusursuz bir kopyası olmaktadır. Cinsel yolla gerçekleştirilen üreme, yolun sonunda ölümle yüz yüze gelecektir; ancak cinsel üretim yerine, yeniden üretilen “benin ikizi”, “benin kopyası” düşü cinselliğin klonlama yoluyla simüle edilmesine neden olmaktadır. Bu insanlığın ölümden kaçış planıdır. Simülasyon evreni içinde böylece insan ölmeyecek, sonsuza kadar kendisini yeniden üretebilecektir. Bu durumda anne ve babaya ihtiyaç yoktur. Genetik kod üreme için

yeterli olacaktır. Bu ana kalıp sayesinde, cinsellik hususunda hiçbir rastlantıya yer verilmeyecek, işlemsel bir süreç sonucunda sonsuz sayıda çocuk üretimi yapılabilecektir. Aslında bu aşamadan sonra öznenin varlığından söz edebilmek imkânsızlaşacaktır. Zira “*bir kimliğin tekrarı*”, benin yinelenen bir kopyasının olması, özne bölümlenmesini ortadan kaldıracaktır. Baudrillard’ a göre, “Bu üretmeye programlanmış bir teknolojinin çılgınlık boyutlarına ulaşan yüceltilmesinden başka bir şey değildir” (Baudrillard, 2014b: 133). Bir nevi simülasyonun amacı da budur: “*Tek tip genetik koda sahip insanlar yaratma arzusu.*”

“Her şeyi alıp götürseniz geride hiçbir şey kalmaz düşüncesi yanlıştır” (Baudrillard, 2014b: 182). Oysaki geride silikte olsa kalan şeyler vardır. İzler vardır. Buna “kalıntı” adı verilmektedir. Baudrillard’ a göre kalıntı, “dışta olanla”, “dışta kalanla” ilgilidir. Kalıntı, kendi başına asla bir gerçekliğe sahip olamaz. Kalıntının varolabilmesi bir sınıflandırma, sınırlama ve dışlama ile mümkündür; ancak böylelikle bir gerçeklik elde edebilmektedir. Kalıntı terimiyle anlatılmak istenen şudur:

Kalıntı terimi belirgin, açık ve seçik ikili bir karşıtlık düzeni yerine, tersine çevrilebilen ve döngüsel bir yapıyla *asla hangisinin diğerinin kalıntısı olduğu anlaşılamayan* her an ters yüz edilebilecek bir düzene gönderme yapmaktadır. (Baudrillard, 2014b: 183).

Başka herhangi bir düzlemde bu değiş tokuşu gerçekleştirebilmek imkânsızdır. Belki de sorguyu bir ayna üstelenebilir: “(...) gerçek mi görüntünün, yoksa görüntü mü gerçeğin bir yansımasıdır?” (Baudrillard, 2014b: 183). Her iki durumda da yapısal ayrım ortadan kaldırılmaktadır. Gerçek, kendinden daha gerçek bir imgeyi ortaya atarak yok olurken; kalıntı kendisine ait anlamı kaybederek kalıntısı olduğu şeyin tersine çevrilmiş yeni bir anlamla doğmaktadır. Başka bir deyişle, gerçek silinirken, kalıntı belirginleşmektedir. Her şey yok olup gittiğinde geride hiçbir şey kalmayacaktır demek yerine her şey durmadan tersine çevrildiğinde ortada bir anlamda kalmayacaktır demek daha uygun olacaktır. Gerçeğin kalıntılaştırılması son nokta olmuştur. Kalıntılaştırılan her şey sonsuza dek kendini yinelenmekten başka bir şey yapamaz.

Bir başka tersine çevirme örneği yahut simgesel bir cinayet ise fotoğraflarda karşımıza çıkmaktadır. Fotoğraf söz konusu olduğunda nesnenin bu fotoğraftan silinişi mevzu bahis oluyor. O buradaydı; ama artık yok. Fotoğraf eyleminde bu türden simgesel bir

yok oluş ile yüz yüze gelmekteyiz. Fakat ortadan kaybolan, silinen, yok olan yalnız nesne değil, aynı zamanda öznedir de. “Deklanşöre her basıldığında, hem nesnenin hem de öznenin gerçek mevcudiyetine hemen o an son verilir” (Baudrillard, 2012a: 145).

Buraya kadar anlattıklarımızdan çıkaracağımız en önemli sonuç, “*simgesel işlemin, kendi kendisini yok etmesi*” olmaktadır.

1.2.2. Simgesel İlişkiler Ağı

Çağımızın en önemli sorunlarından bir diğeri de insani ilişkilerimizi git gide yitirmiş olmamızdır. Gündelik yaşantımızda sık sık yüz yüze geldiğimiz karşılama görevlileri, halkla ilişkiler uzmanları, sosyal hizmet uzmanları vb. misyona sahip kişilerce, toplumsal ilişkiler ağı yumuşatılmaya çalışılmaktadır. Ayrıca toplumsal ilişkiler ağının düzenlenmesinde “reklam” olgusunun etkisi inkâr edilemez bir öneme sahip olmaktadır. Nesnelerin daha çok kitleye ulaşmasını sağlamak amacıyla reklamlar oluşturulmaktadır. Reklam olgusu bir rekabet ortamı yaratır. Bununla birlikte reklam aracılığıyla pazarlanan nesneler, insanlar arasında satın alma ve sahip olma arzusunı açığa çıkartmaktadır. Böylece tek tip tüketici kitlesi oluşmaktadır. Görüldüğü üzere gerçek bir simülasyon evreni içinde insani ilişkiler yitirilmekte yerine bir takım olgularla simgesel bir ilişki ağı oluşturulmaktadır.

Kitle, Baudrillard’ ın felsefesi içinde “nötr” bir anlama sahiptir. Kitle, çevresinde olan ve gerçekleşen her şeye karşı tepkisizdir. Tepkisizlik ve nötrlük anlamında ele alındığında kitle, bugün modernlik dediğimiz olgunun en önemli özelliklerinden biri olmaktadır. Baudrillard, kitlelerin gücünün güncellikte yattığını belirtmektedir. Güncel olana karşı sessizlikleri de bu gücün dışavurumudur. Ona göre, “Kitle: Toplumsalın içinde kaybolduğu kara bir deliktir” (Baudrillard, 2015a: 12). Kitlenin hiçbir ayrıcalığı, niteliği ve göndereni bulunmaz. Aslında kitlenin, kitle olarak tanımlanmasının yahut tanımlanamamasının nedeni de budur. Baudrillard, “Bütün söylevlerin kökeninde yatan büyük boşluğun adı kitledir” (Baudrillard: 2015a: 14) der. Konuşmayan, susan bir “kitle” vardır. Bu kitlelerin ya söyleyecek hiçbir şeyleri yoktur ya da susmayı

yeğlemişlerdir. İşte her ikisi arasındaki mükemmel uyum budur. “Bütün gönderen sistemlerinin, bütün ayakta duramayan anlamların, olmayan tarihin ve artık var olmayan temsil etme sistemlerinin kara kutusu kitle: Toplumsalla ilgili olan her şey unutulduğunda geriye kalan artıktır” (Baudrillard, 2015a: 14). Başka bir deyişle kitleler toplumsalın aynası değildir. Onlar toplumsala sahip olamadıkları gibi, yansıtma görevini de yerine getiremezler. Daha çok “(...) kitlelerin üstüne çarparak kırılan şey toplumsal adlı bu ayna” (Baudrillard, 2015a: 15) olmaktadır. O halde kitleler toplumsalın sonu olmuştur demek yerinde olacaktır. Kitle, toplumsalı yok etmiştir.

Ne amaçla söylenirse söylensin, içeriği her ne olursa olsun, günümüzde kitleler “*anlamın hükmü altına*” girmiştir. Ne demektir bu? Kitlelerin bir “anlam ve söylence” etrafında birleştirilmesidir. Gösterge peşinde koşan insanlara gönderilen bir mesajdır. Bu mesaj altında tir tir titreyen yine aynı insandır. Çünkü burada mevzu bahis olan şey yine kitlelerin kendi arzularıdır, istekleridir. Kültürün, gücün, bilginin, toplumsalın yok edilmesiyle oluşturulan meydana getirilen stratejidir. Anlam, anlamını kaybetmiştir. Bu noktada anlam bizi terk etmiştir. Çağımızda anlam, tersine çevrilmiştir. Buna izin veren ise sessiz yığınlar olmuştur. Baudrillard bu duruma şu örneği vermektedir: Fransa’ da yaşayan çok ünlü bir avukatın ülkesinden sınır dışı edileceği gece de Fransa Dünya Kupası maçı televizyonda yayınlanmaktadır. Avukatın yanında olan sadece birkaç yüz kişiye o gece maçı izleyen tam yirmi milyon kişi vardır. Dolayısıyla iktidar, halkı, tabiri caizse “ayakta uyutmuştur.” Avukatın sınır dışı edilmesine karşı birkaç yüz kişi bir yanda ve televizyonda maç izleyen milyonlarca kişi diğer yanda (Baudrillard, 2015a: 18- 19). Bu vurdumduymazlık, bu sessizlik nedendir? Pek tabi bu durumu sorgulamaya değer bulacak kimse yoktur. Konuyla ilgisinde Baudrillard, “Aldatıldıklarına göre, kitlelerin, kendilerine özgü davranışları olamaz” (Baudrillard, 2015a: 19) demektedir.

Baudrillard’ a göre günümüzde politika; sistemin içerisinde, göstergelerin çoğaltılmasıyla hiçbir şeyi temsil edemeyen, daha doğrusu toplumsal gerçeklik içinde hiçbir eşdeğerinin olmadığı bir şeye dönüşmüştür. Böylesi bir sistem içerisinde yer alan tek gönderen “*sessiz çoğunluk*” tur. Dolayısıyla bütün güncel sistemler bu model üzerinde iş görmektedir. Baudrillard, “Sessiz çoğunluğun ya da kitlelerin düşsel bir gönderen olması, onun var olmadığı anlamına gelmez” (Baudrillard, 2015a: 25) diyerek bu noktaya vurgu yapmaktadır.

Sessiz çoğunluk sadece temsil edilemeyecek bir durumda bulunmaktadır. Dolayısıyla kitleler bir gönderen olmaktan azat edilmektedir. Burada amaçlanan şey artık bir “model” olmaktır. Bu model yoluyla dışavurum ve temsil edilme ortadan kalkmakta, geriye açıklanamaz ve açıklanamamış olan bir toplumsallaşmanın simülasyonu kalmaktadır. O halde varolan sessizliğin anlamı da budur. Ancak bu sessizlik aldatıcıdır, konuşmayan bir sessizlik değildir. Yalnızca kendi adına konuşulmasını yasaklayan bir sessizliktir. Öyleyse kitleler söz konusu olduğunda konuşamamamızın nedeni budur. Kitleler temsil edilemezler, onlar kabuğuna çekildikleri sessizliğin ardında gizlenirler. Böylece tarihselliklerini de kaybetmişlerdir. Baudrillard’ a göre, “(...) kitle, hayali bir politik sınıfın elinde düşsel bir gönderen ve simülasyon modeline dönüşmüştür” (Baudrillard, 2015a: 27).

Kitleler ölümü de kendi içerisinde barındırmaktadır. Kendisini yöneten politik bir sürecin zorunlu sonucu ölümdür. Politika da bu süreçte bir “irade” ve “temsil etme gücü” biçiminde tükenmektedir. Bu noktada Baudrillard, politik süreç içerisinde kitlelerin etkinliklerinin azalmasıyla yani edilginleşmeleriyle iktidarın kendine olan güveninin keskinleştiğinden söz etmektedir. Oysa bu mantık günümüzde geçerliliğini yitirmiştir. “İktidarın tepkisizleştirdiği şey (kitle) kendi ölümünün göstergesine dönüşmektedir” (Baudrillard, 2015a: 27- 28). Bu nedenle sistem kendi yönteminde dönüşüm yaparak, kitlenin edilginlikten etkin bir konuma geçmesi ve sessizliğini terk ederek konuşmasını istemektedir. Oysa bu işlem için oldukça geç kalınmıştır. Günümüzde reel sorun kitlelerin ya da sessiz çoğunluğun sessizliğidir. Hipersimülasyon ile birlikte tüm modelleri yansıtan kitle aynı zamanda kendisini ortadan kaldırabilecek gücü elinde bulunduran “simülasyonun” hem öznesi hem de nesnesi olmayı başarmıştır. Bu aşamada kitleyi, kitle iletişim araçlarından bağımsız düşünmek yanlış olacaktır.

Eleştirel düşünce herhangi bir konu üzerinde değerlendirme yapmakta, ayrımları oluşturmakta ve anlam konusunda bir seçim ortaya koymasına karşın kitleler hiçbir seçim ve ayırım yapmamakla birlikte “aldırmazlık” ve “duyarsızlıktan” başka bir şey de ortaya koyamamaktadır. Dolayısıyla kitle iletişim araçlarının “büyüleme” etkisini mesajın eleştirel yapısına tercih etmektedirler. Baudrillard’ a göre, büyülenmenin anlam ile herhangi bir ilişkisi yoktur. Ancak “Araç yararına mesajın ve simülasyon yararına doğrunun nötralize edilmesiyle” (Baudrillard, 2015a: 36) sağlanan bir ilişkiden söz

edilebilir. Kitle iletişim araçlarının iş gördüğü düzey işte burasıdır. Onun ilkesi “büyüleme” olarak karşımıza çıkmakta ve bu noktada “anlam” yok olmaktadır. Zira gösterge büyülenme içinde kaybolmuştur. Artık ne gösteren ne de gösterilen şey vardır, ikisi de ortadan kalkmıştır. Gönderilen mesaj hangi alana ait olursa olsun (kültür, reklam, ekonomi) kitle, iletişim araçlarından bu mesajı alırken etkin bir yapıya sahiptir; ancak o, mesajları kendi bildiği doğrultuda çözmek istemektedir. Baudrillard’ a göre kitle, tüm kitle iletişim araçlarından daha güçlü bir iletişim aracıdır.

Kitlelerin, kitle iletişim araçlarıyla olan ilişkisi Baudrillard’ ın deyimiyle “için için kaynayan”, “patlayan” bir sistemi meydana getirmektedir. Kitle iletişim araçlarının etkin rol üstlendiği bu sistem temelde “esinlenme” ve “büyülenmeye” dayanmaktadır. Çünkü bir boşluk duygusu yaratılır ve bu duygu tüm bir süreci etkiler. Bu durumun ana nedeni ise büyülenmenin nötrleşme ile olan doğrudan ilişkisidir. Baudrillard, bu için için kaynayan, patlayan sistemi, modern toplumlar için bir felaket süreci olarak nitelendirmektedir.

Başlangıçta bu sistem zorunlu olarak bir felaket süreci anlamına gelmese de zaman içerisinde durum değişmiştir. Öncelikle bu sistem, geleneksel ve ilkel toplulukları belirleme özelliğine sahip olmuştur. Yani ilkel toplumlar “yönlendirilmiş için için kaynayan” bir süreç geçirmişlerdir. Bu süreci kontrol edemedikleri an ise yok olmuşlar, patlayan bir sisteme dönüşmüşlerdir. Aynı sistem modern toplumlarda ise “pazar” arayışı adı altında bir yayılım ve patlama göstermiştir. Bu anlamda yaşanan bu süreç modern toplumların altın çağı olarak nitelendirilebilir. Fakat belirli bir süre hızlanan ve gelişen sözünü ettiğimiz patlama süreci kontrol edilemeyecek bir seviyeye ulaşmıştır. Başka bir deyişle bu süreç, evrenselin sınırlarına dayanarak yayılım gösterdiği alanlardaki her şeyi tüketerek tıpkı ilkel toplumların yaşamış olduğu gibi kontrol edilemez bir güç olarak ortaya çıkmış dolayısıyla bizim kültürümüzde bu güce egemen olamayarak git gide yok olmaya başlamıştır. Baudrillard, bu nedenlerden dolayı için için kaynama sürecinden patlama sürecine geçişin dengeli bir biçimde olmadığını savunmaktadır. Bu bakımdan her iki süreci de bizim toplumumuz için anlamının şiddet ve felakete dayalı olduğunu vurgulamıştır.

Baudrillard’ a göre kitle iletişim araçları toplumsal “üretirken”, toplumsal ilişkileri ve toplumsalın kendisini nötralize etmekten başka bir şey yapamamaktadır. “Oysa

toplumsal üretenler (kitle iletişim araçları, haber) aynı zamanda onu yıkmakta ve ürettiği kitleler tarafından emilmekteyse sonuçta toplumsal, anlamsız bir tanıma dönüşmektedir” (Baudrillard, 2015a: 56). Bununla birlikte simülasyon süreci içinde bir toplumsaldan yahut toplumsal ilişkilerden bahsetmekte mantıksız olacaktır. Toplumsal olan sınaî üretim süreciyle birlikte ikinci basamak simülakr düzeninde oluşmuştur; ancak günümüzde üçüncü basamak simülakr tarafından yok edilmektedir. Bu noktada Baudrillard, “Toplumsallaşma denilen şey farklılıklar üzerine kurulu simgesel değiş tokuştan, eşdeğerlikler üzerine oturan toplumsal bir mantığa geçişten ibarettir” (Baudrillard, 2016a: 304) demektedir. Günümüzde toplumsalın yok olma nedeni böyle bir sistem içerisinde yer almasından dolayıdır.

Gerçekliğin ve anlamın kitle iletişim araçlarıyla katledilmesine verilebilecek en iyi örnek “Televizyon” aracılığıyla Yahudi katliamının tekrar gündeme getirilmesidir. “*Holocauste*” adlı Tv dizisinde Yahudi katliamı yeniden üretilmiştir. Bu tarihsel olayın öne sürülmesi özünde yapay bir bellek üretme isteğine dayanmaktadır. Bununla birlikte “Televizyonda Yahudiler gaz odaları ya da fırınlardan geçirilerek değil ses ve imge şeritlerinden geçirilerek yok edilmektedir” (Baudrillard, 2014b: 74). Bu noktada televizyon estetik bir yok etme aracı olarak ortaya çıkmaktadır.

Baudrillard, anlama ilişkin olarak ortaya çıkan üç tür varsayımdan söz etmektedir. Birincisinde, kitle iletişim araçları aracılığıyla üretilen bir “anlam” söz konusudur; ancak bununla beraber genel bir anlam kaybı da gerçekleşmektedir. İkincisinde, haberin teknolojik bir araç olma özelliğine bağlı olarak içerdiği herhangi bir anlamın olmaması yönündedir. Başka bir deyişle “(...) anlam, genetik kod tarafından üretilen bir koda benzemektedir” (Baudrillard, 2014b: 111). Yani söylenen haberden ne anlaşılıyorsa anlam o olmaktadır. Üçüncüsü, kitle iletişim araçları aracılığıyla anlamın tamamen yitirilmesi yönündedir. Bu aşamada anlamın yerini “ikna” almıştır.

Haberin anlam ürettiği savı tersine dönen bir işlemdir. Haber kendi ürettiği içeriği yok ederken “iletişim” ve “toplumsalı” da yok etmektedir. Baudrillard’ a göre, bu durumun temelde iki sebebi bulunmaktadır. Birincisi, “Haber, anlam üretmek yerine sahneye koyduğu anlam üretme oyunu içinde tükenip gitmektedir” (Baudrillard, 2014b:112). Simülasyon döngüsü içinde yaşanan bu süreç, hipergerçekleşmiştir. Dolayısıyla anlam ve iletişimde “*gerçek üstü*”leşmiştir. İkincisi ise iletişimin, haberlerin devasa boyutlara

ulaşan yapısının toplumsal yapıyı da bozmaya başlamış olmasıdır. Öyle ki kitle iletişim araçları, toplumsal yapıyı oluşturmamakta daha çok toplumsal olanın “kitle” adı altında patlamasına neden olmaktadır. Bundan dolayı Baudrillard, iletişim araçlarının kullanımının sağlıklı ve yararlı olmasından hiçbir zaman söz etmez. “İletişim araçları anlam ve mantıksızlığı birlikte sunmakta ve bunları diledikleri şekilde kullanmaktadırlar” (Baudrillard, 2014b:117) deyişi bu savını desteklemektedir.

Baudrillard’ a göre, “Her varoluş kendisiyle tele-mevcudiyet ilişkisi içindedir” (Baudrillard, 2012b: 42). “Kendi varoluşunun mesafesini yine kendisine yönlendirerek bu mesafeyi karşılama ilişkisine tele- mevcudiyet denilmektedir. “Tele-mevcudiyet”, ayrıca, telefon, televizyon, radyo, telgraf vb. medyaların karşısında şimdi- buraya taşınan dolaylı veya “temsili” mevcudiyet anlamına da gelmektedir.”⁸ Son günlerde ABD’li teknoloji şirketi Aromyx, “*EssenceChip*” adını verdiği ileri teknoloji kullanılarak hazırlanan bir mikro çip sayesinde kokuların dijitalleştirilebileceğini duyurmuştur. Böylelikle artık internet üzerinden koku da gönderilebilecektir. Kokuların dijitalleşmesi yeni nesil cihazların tasarlanmasına da neden olacaktır. Aynı, renkli yazıcı mantığıyla çalışacak bu ürünler, içlerinde bulunan dört beş farklı kimyevi kartuş yardımıyla milyonlarca kokunun oluşturulmasını sağlayacaktır.

Gün geçtikçe teknoloji daha da gelişmekte, kitle iletişim araçları çevremizi sarıp sarmalamakta ve dolayısıyla insani ilişkilerimiz her an biraz daha koparılmaktadır. Bunun zorunlu sonucu olarak bir toplumsaldan söz edilememekte; ancak yığınlaşan insan topluluklarından bahsedilebilmektedir. “Kendi imgemize, kendi kimliğimize, kendi look”⁹ umuza tutsak olduğumuzdan kendi kaygılarımızın, arzumuzun ve acılarımızın nesnesi durumuna geldiğimizden, geriye kalan her şeye karşı duyarsızlaştık” (Baudrillard, 2012b:159). Gelmiş olduğumuz bu son aşamada yalnızca simgesel ilişki örüntülerinden söz edilebilmektedir.

1.3. YANILSAMA VE BÜTÜNSEL GERÇEKLİK

⁸ Necmettin Sevil, Dipnot, Kusursuz Cinayet, s. 42

⁹ Look, burada görünüş, görüntü anlamında kullanılmaktadır.

Şimdiye kadar yapmış olduğumuz çalışma gösteriyor ki nesne ve özne bir olmuştur. Simülasyon evreni içinde dünyanın özünü kavrayabilmemiz; ancak bu eşdeğerliği kabul etmemiz ile mümkün olacaktır.

Baudrillard' a göre, gerçeklik katledilmiştir. Aynı şekilde yanılsama da yok edilmiştir. Ancak “Gerçek, yanılsama içinde kaybolmaz; bütünsel gerçeklik içinde kaybolan, yanılsamadır” (Baudrillard, 2012b: 9). Felsefe tarihinde sorulan en önemli soru “*Neden hiç yoktur da bir şey vardır?*” üzerinde şekillenen sorudur. Bu soruda simülasyon evreni içindeki yerini alır. Artık “*Neden bir şey yokta hiç vardır?*” biçiminde evrilme gerçekleşmiştir. Baudrillard' a göre,

Şeylerin kendi içinde yokluğu, meydana gelmiş gibi gözükmek meydana gelmemeleri olgusu, her şeyin kendi görünüş-münün ardına çekilmesi ve dolayısıyla hiçbir zaman kendisiyle özdeş olmaması olgusu; dünyanın somut yanılsaması buradadır. (Baudrillard, 2012b: 15).

Tam olarak bu yanılsama hiçliği doğurmuştur. Günümüzde, kendimizi modernitenin sebep olduğu bir yanılsama içinde bulmaktayız. Ekranların, görüntülerin, reklamların kısacası kitle iletişim araçlarının aşırı kullanımı bizi gerçekliğin dışına sürükleyerek, yanıltmaktadır. Bunun diğer bir nedeni de görüntünün gerçekliğin yerine geçmiş olmasıdır. Artık “görüntü” gerçeklik haline gelmiştir ve gerçeklik, gerçeklikten çıkmıştır. Görüntü kusursuzlaştığında gerçekten daha gerçek bir görünüme kavuştuğunda dünya eksiksiz bir simülasyonun kapsama alanına girecektir. Bununla birlikte “*Teknik bilimin dünya içindeki işlevi nedir?*” sorusu sorgulanmaya başlamıştır. Günlük yaşam alanında sürekli ilişkide olduğumuz nesne –daha doğrusu bizi sürekli olarak yanıltan nesne- teknik aracılığıyla bir kez daha bizi yanıltmakta, aldatmaktadır. Gerçeklik anlamını yitirdiğinde karşımıza çözümü olmayan soruları da çıkartmıştır. Bunun temel nedeni kavranamayan bir nesne ile onu kavradığını sanan bir öznenin yanılsamasıdır.

Baudrillard' a göre, “*sanal gerçeklik*” vasıtasıyla ve onun mümkün olan tüm sonuçlarıyla birlikte tekniğin sınırlarına, “*aşırı bir görüngü*” olarak tekniğin içine girmiş bulunuyoruz. Baudrillard' ın bu savı teknik yabancılaşma kavramından yahut Heidegger' in sözünü ettiği “*çerçeveleme*” kavramından daha önemlidir. Çünkü bu sav içinde “*türün tersine çevrilmesi imkânsız olan bir kaybolma tasarısı*” içermektedir.

Gerçeğin mutlak olarak “iz bırakmama” özelliğine boyun eğeceğimiz bir dünya tasarımıdır.

Yanlış olarak kabul edilmediği sürece, bir yanılsamanın değeri bir gerçekliğin değeriyle tam olarak aynıdır. Ama yanılsama bir kez yanılsama olarak görülürse, artık yanılsama niteliğini yitirir. Demek oluyor ki, ancak ve ancak yanılsama kavramının kendisi, kendi başına bir yanılsamadır. (Baudrillard, 2012b: 70).

Öznel yanılsama, gerçeklik mevzusunda aldatılan, gerçek olmayanı gerçekmiş gibi kabul eden yahut gerçekliği gerçek olarak benimseyen öznenin konumunda geçerli olmaktadır. Nesnel yanılsama, içinde bulunduğumuz evrende hiçbir şeyin, cinslerin, türlerin, benin ya da beni sarıp sarmalayan şeylerin “gerçek zamanda bir arada var olmaması olgusuna” dayanmaktadır. Başka bir deyişle nesnel yanılsama, özne ve nesne arasındaki birliğin ve aynılığın gerçekleşmesiyle aradaki fark üzerine kurulan her çeşit bilgi ve nesnel gerçekliğin imkânsızlığıdır. Yaşadığımız bu evrende tekniğe ilişkin öznel bir yanılsama içinde bulunmaktayız. Hâlbuki kullandığımız tüm teknoloji ürünlerine hâkim olduğumuz sanısı içerisindeyiz. Baudrillard’ a göre, biz nesneleri değil nesneler bizi kullanmaktadır. O halde bu durumda nesnel bir yanılsama da söz konusu olmaktadır.

Nesnelerin kaybolma özellikleri onları değişime uğratar. Bu bakımdan bizi aldatırlar ve yanılsamamıza neden olurlar. Oysa yanılsama (illüzyon) gerçekliğe karşıt değildir; çünkü “(...) kayboluşun işaretleriyle gerçekliği kuşatan daha kurnaz bir gerçekliktir” (Baudrillard, 2012b: 109). Örneğin; fotoğrafı çekilen bir nesnenin ötesinde her şeyin yok olmasıyla arta kalan izden başka bir şey söz konusu olamamaktadır. Yani belirli bir zamanda çekilen fotoğraf başka bir zamanda “gerçekmiş” etkisi yaratmaktadır. Hâlbuki bu durum yalnızca anın dondurulmasıdır. Baudrillard, fotoğraf ile birlikte yüz yüze geldiğimiz bu durumu “*görüntünün sessizliği*” olarak adlandırmaktadır. Görüntünün sessizliği, diğer yandan gerçek dünyadan kopartılan nesnenin sessizliğine de işaret etmektedir.

“Bütünsel Gerçeklik” dediğimde bununla bütün dünyanın, sınırlandırılması olanaksız işlemsel bir projeye suç ortağı yapılmasını yani her şeyin gerçek, görünür, saydam ve “özgürleştirilmiş” olduğu, bir sonuca ulaştırıldığı ve anlamlı olması gerektiği (oysa anlamdan söz edebilmek için her şeyin anlamlı olması gerekmektedir.) bir dünyayı kast ediyorum. (Baudrillard, 2015b: 13).

Baudrillard, gerçeklikten oluşan bir dünya yaratmaya çabaladığımızda gerçeklikten daha da uzaklaştığımızı belirtmektedir. Gerçekleştiginde silinmeye başlayan bir gerçeklik evreni içinde yaşamaktayız.

Günümüzde üretilmiş olan ve bizim bir ilke olarak ortaya koymaya çalıştığımız gerçeklik yok olmuştur. Bunun temel nedeni ise nesnel gerçekliğin yok olması ile gerçeklik ilkesinin giderek güç kaybetmesi ve Bütünsel, Sanal bir Gerçekliğin ise güç kazanmasıdır. Ayrıca Baudrillard, gerçekliğin fiziki (nesne) olarak ortadan kaybolmasını değil metafizik (zihinsel) anlamdaki kaybını dile getirir. Çünkü gerçeklik var olmaya devam etse de ilkesi ölmüştür. Dolayısıyla bir ilkeden yoksun olan gerçekliğin varlığını sürdürmesi söz konusu olamaz. Gerçekliğe bir “anlam” veren bu ilkenin ölümü gerçekliğin bütününe de zarar vermektedir. Başka bir deyişle, “(...) bu gerçeklik kendi koymuş olduğu ilkeyi çiğneyip, geçmekte ve hiçbir kural tanımayan sınırsız bir yayılma süreci içine girmektedir” (Baudrillard, 2015b: 14). Böylece nesnel gerçeklik ortadan kalkarak yerini hiçbir sınır tanımayan, her an her şeyin gerçekleşebildiği, teknik anlamda somutlaştırılabilen, hiçbir ilkeye ait olmayan ve sonuca ulaşma amacı gütmeyen “*Bütünsel Gerçekliğe*” bırakmaktadır.

Görüldüğü gibi Bütünsel Gerçekliğin ortaya çıkabilmesi, gerçek ve bu gerçeğe bağlı düşselliğin tümüyle ortadan kalkması ile olanaklı olmaktadır. Bunun yanı sıra, “(...) ilke ve kavram olarak gerçeklik aşamasından gerçeğin teknoloji yoluyla gerçekleştirilme ve sürdürülme aşamasına geçilmiştir” (Baudrillard, 2015b: 14). Aslında mevcut gerçeklik somut olarak ortaya konulamaz –ki bunun bir kanıtı da yoktur. Tıpkı Tanrının varlığının kanıtlanamaması, ortaya konulamaması gibi. Gerçekliğin aşırılılaşması kendisine inanılmasını engeller. Baudrillard bunun sebebini şu şekilde açıklamaktadır: “Dünya hakkında bilinebilecek her şeyin ve yaşamla ilgili tüm konuların teknik açıdan tüketilmesi, sahip olunan sınırsız olanaklar, gereksinim ve arzuların anında gerçekleştirilebilmesi böyle bir sonuca yol açar gibidir” (Baudrillard, 2015b: 16). Bununla birlikte sınaî bir gerçekliğin hüküm sürdüğü dünyamızda gerçekliğe inanmak mümkün müdür? Sürekli ve yeniden üretilebilen, otomatikleşen, biriktirilen hatta depolanabilen bir gerçeklik sonuç olarak yok olmaya mahkûmdur.

Anlaşılabacağı üzere burada söz konusu olan gerçeklik eksiklik olarak değil, aşırılık, fazlalık, çokluk olarak karşımıza çıkmaktadır.

Baudrillard' a göre, “(...) Gerçeklik modern batılı Akıl tarafından keşfedilmiş olup, Evrensele giden yolda önemli bir dönüm noktasıdır” (Baudrillard, 2015b: 35). Bu dönüm noktası içinde karşılaştığımız şey nesnel bir dünyadır. Somut olarak ortaya koyabilme, doğruluğunu saptayabilme, nesnelleştirebilme, kanıtlayabilme, özetle “nesnellik” dediğimiz şey, gerçekliğin ele geçirilmesi ve tüm yanılsamaların sınır dışı edildiği bir dünyanın bize dayatması anlamına gelmektedir. Bu nedenle gerçekle hep karşılaştığımızı düşünürüz. Oysa böylesi bir durum söz konusu olamaz. Nesnellik yoktur; zira öznellikte yoktur. Bunlar yalnızca birer yanılsamadır.

Dünya olmadan bir bilinçten söz edemeyeceğimiz gibi bilinç olamadan da bir dünyadan söz edemeyiz. Böylece bilincin dışında kalan şeylerin nesnel gerçekliği hakkında herhangi bir bilgiye ulaşamayacağımızı anlamış oluruz. Zaten nesneleri, zihnimizde canlandırabildiğimiz ölçüde anlamaktayız. Dolayısıyla “dünya” temel bir yanılsama biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Dünyayı nesnel gerçeklik olarak algılayan zihinsel yeti bir hayal ürünüdür. İnsanın buradaki temel işlevi ise ayna görevini üstlenmiş olmasıdır. Ayrıca gerçek bir nesnenin yanılsamasının haricinde bu nesneyi algılayan bir bilinçten, öznen de bahsedilmelidir. Çünkü hem özne yanılsama hem de nesnel yanılsama birbiri ile ilişki içindedir. Dünyanın bir parçası olarak insan bilinci, dünyayı yansıtma görevini kendisine verildiğini düşünmektedir. Oysa “Ayna yansıttığı nesnenin bir parçası olduğundan asla nesnel bir gerçeklik sunamayacaktır” (Baudrillard, 2015b: 37). Özne ve nesnel yanılsamanın bizleri içine çektiği ikilem ise: nesne ve nesnenin zihinsel canlandırılmasının eşdeğer kabul edilmemesi dolayısıyla bu döngüsel ve yeniden canlandırılmayacak olan tersine çevrilebilir süreçtir. Yani ikilemin çözülmesini engelleyen şey tersine çevrilme sürecidir.

Gerçek dünya ile birlikte göstergeler dünyası da yok olmuştur. İşte bu durum Bütünsel Gerçekliğin ortaya çıkışını hızlandırmıştır. Genel olarak gerçekliğin göstergeyle, imgeyle ve simülakr ile dönüşüme uğratıldığı söylenmektedir; ancak durum bunun aksini gösterir. Mutlak gerçekliği elde etme isteği hem göstergeyi hem de ikizini (kopyasını) ortadan kaldırmıştır. Bununla birlikte “Göstergeyle kurulan anlamsal ilişkiler gerçekle kurulan anlamsal ilişkilerle birlikte Sanal ve sayısal olarak oluşan bir

evrende ortadan kaybolup, gitmiştir” (Baudrillard, 2015b: 63). Gösterge ile birlikte anlamın ve iletişim dünyasının da zedelendiği görülmektedir. Örneğin Lascaux mağarası. Gerçek mağara bir süre önce kapatılmış olmasına rağmen bu mağaranın bir benzeri, kopyası (simülakrı) üretilmiş ve ziyaretçiler bu simülakr mağara önünde sıraya dizilmişlerdir. Sırada bekleyen insanların çoğu ise bu mağaranın simülakr mağara olduğunun farkında değildir. Bu durumda gerçek ve kopya olan birbirine geçmiştir. Hangisinin gerçek hangisinin kopya olduğu artık anlaşılamaz.

Böylesi bir dünyada, yani gerçekliğin yerini alan kusursuz kopyaların dünyasında gerçek dünya nerededir? Yok oluşun son evresi bu şekilde karşımıza çıkmaktadır. Bu evrede gösterge, gösterge olma niteliğini kaybedip herhangi bir şeye dönüşür: “(...) kendisinden ya da varlığından vazgeçilmesi olanaksız bir şeye” (Baudrillard, 2015b: 65). Bu evrede simülakr ortadan kalkmakta, “*Sanal Gerçeklik*” adı verilen gerçeklik, gösterge ve yeniden canlandırma dönemini başlatmaktadır. Ve bu dönem bütün bir sayısal ve dijital evreni kapsayarak bizi sayısal işlem evrenine sokmaktadır.

Simülasyon, imgeyi de tuzağına çekmeyi başarmıştır. İmge, tıpkı gösterge gibi gerçeğe dönüşmüştür. Ama nasıl bir gerçekliğe? Bu durumda imge çeşitlerinden ve bu imgelere karşılık gelen gerçeklik biçimlerinden bahsetmek, imgenin gerçeklikle olan ilişkisine açıklık kazandıracaktır. Buna göre:

- derin bir gerçekliğin yansıması olarak imge
- derin bir gerçekliği değiştiren ve gizleyen imge
- derin bir gerçekliğin yokluğunu gizleyen imge
- gerçekliğin hiçbir çeşidiyle ilişkisi olmayıp, yalnızca kendi kendinin simülakrı olan imge (Baudrillard, 2014b: 19).

İlk durumda imge olumlu bir nitelik taşımakta ve bir ritüel rolü üstlenmektedir. İkinci durumda, ilk durumun aksine olumsuz bir nitelik taşımakta bir lanet olarak görülmektedir. Üçüncü durumda imge bir göstergeye dönüşmektedir. Son durumda ise imgenin görüntü ya da göstergeyle bir ilgisi bulunmamakta tamamıyla simülasyon evrenine ait bir şey olarak karşımıza çıkmaktadır. Aslında imgenin gerçeklikle yahut hakikatle bir ilişkisi yoktur. İmge, görünümle ilişki içindedir. Günümüzde ise yanılsama ile bir ilişki içine girdiği söylenebilir.

Günlük yaşam alanı içinde imgeler artık insanı etkilememekte daha doğrusu etkileyememektedir. Çünkü “İmgeye yüklenen içeriğin bizi etkileyebilmesi için, bu imgenin kendiliğinden ortaya çıkması ve kendi anlamını kendinin dayatması gerekmektedir” (Baudrillard, 2015b: 87). Nesnel bir gerçekliği sunduğu savunulan bu imgeler bir anlamda gerçekliği yadsırken, bir anlamda da yansıtmak istemediği bir gerçekliği yeniden canlandırmaya zorlanmaktadır. Bu açıdan ele alındığında fotoğraflar “görsellik” ilgili olmalarına rağmen gerçek bir imge özelliği taşıyamazlar. Dolayısıyla imge görsel düzeyde iş göremez. İmge bu noktada Bütünsel Gerçekliği andırmaktadır: “(...) salt görülmek amacıyla üretilmiş bir araç, ne pahasına olursa olsun görselleşmeye çalışan bir gerçeklik gibi algılanmak isteyen şeydir” (Baudrillard, 2015b: 88). Baudrillard’ a göre,

Bir imgeye dönüşmek demek insanın gündelik yaşamını, mutsuzluklarını, arzularını ve sahip olduklarını sergilemesi demektir. Sırlarından arınmış olması demektir. Düşüncelerini açıklamak, konuşmak, sürekli iletişim halinde bulunmak demektir. Her an bir imgeye dönüşme olanağına sahip olmak, televizyon haberleri adlı ışığa maruz kalmak demektir. Tıpkı şu yirmi dört saat boyunca yaşamının tüm sırlarını İnternet üzerinden online yayınlayan kadın gibi. (Baudrillard, 2015b: 89).

Anlaşılabacağı üzere günümüzde imgenin ardında kaybolan, silinen varlık insandır. Çünkü etrafımızı saran Bütünsel Gerçeklikten saklayabileceğimiz hiçbir şey kalmamıştır. Bu noktada imgeye yapılan en ciddi saldırı “*sayısal hesaplama ve bilgisayarlar aracılığıyla*” meydana getirilen imgedir. Baudrillard’ ın “*sentetik imge*” adını verdiği bu imge herhangi bir gönderenden yoksundur. Dolayısıyla sanal gerçeklik alanında “anında üretilebilme” özelliğine sahip olmaktadır. Bu bakımdan sentetik imge için “zamansal farklılık” söz konusu değildir. İmge seri bir biçimde üretilmektedir. “(...) otomatikleşmiş bir işlemler ağı imgeyi oluşturan otomatik sürece boyun eğmektedir” (Baudrillard, 2015b: 92).

Günümüzde imgenin başına gelenler gerçekliğin sistematik bir biçimde yok edildiğinin en önemli kanıtıdır. Sayısal imgeye dönüştürülen analogik imge ortadan kaldırılmıştır. Bu durumu en iyi biçimde ifade edecek örnek ise, fotoğraftır. Fotoğraf gerçek dünyanın egemenliğinden kurtularak sayısal bir görünüm kazanmıştır. Dolayısıyla gerçek bir nesneye gereksinim duyulmamaktadır; zira “(...) nesnenin görüntüsü sayısal bir şekilde üretilebilmektedir” (Baudrillard, 2012c: 19). Bununla birlikte fotoğraf çekme edimi de

özgünlüğünü kaybetmiştir. Günümüzde çekilen bir fotoğrafın anında silinebilme ve yerine başka bir yenisi çekilebilme niteliği kazanmış olmasıyla “negatif kopya” olgusu da ortadan kaldırılmıştır. Baudrillard’ a göre bu durum basit bir teknik gelişim olarak ele alınmamalıdır. Burada mevzu bahis olan sayısal teknolojinin ortaya çıkışı ile birlikte nesnenin nesnelliğini ve imgesini kaybetmesidir. İmgenin sayısal hesaplamalar ve bilgisayarlar aracılığıyla sentetik imgeye dönüşmesi de başka bir problemi doğurmaktadır. “Dijital ve sayısal üretim imgeyle şeyler arasındaki benzerlik ilişkisine bir son vermekte, “düşlenebilen” bir gerçeğin varlığına izin vermemektedir” (Baudrillard, 2012c: 23). Fotoğraf çekme edimi sırasında gerçekleşen özne ve nesnenin karşılıklı konumu dijital ve sayısal işlem esnasında ortadan kaybolmaktadır. Sentetik imgenin üretim aşamasında gönderen ortadan kaybolmakta, organik imge ise teknik bir programlama tarafından katledilmektedir.

“Belirginlik ve belirsizliğe aynı anda son verebilen şeyin adı tersine çevirme zorunluluğudur” (Baudrillard, 2016a: 8). Radikal belirsizlikten kurtulabilmek için, içinde yaşadığımız bu dünyada her şeyi takas edebilmemiz gerekiyor. Baudrillard, “Her şeyin nihai eşdeğerini bulmak gerekiyor, her şeye bir anlam ve bir son bulmak gerekiyor” (Baudrillard, 2012a: 20) diyerek bu durumu vurgulamaktadır. Radikal belirsizlikten kurtuluş ise ancak Sanal Gerçeklik ile mümkün olabilmektedir. Çünkü sanal gerçeklik ile dünyamızda kendi kopyası ile takas edilebilecek hale gelecektir. Dolayısıyla dünyanın kendisinden daha gerçek olan dünya ile takası yapılabilecek ve böylelikle gerçeklik ve anlam sorunu ortadan kaldırılacaktır.

“Dünya ya da gerçeklik sanalın içinde kendi yapay eşdeğerlerini bulduklarında, gereksiz hale geliyorlar” (Baudrillard, 2012a: 44). Meselâ klonlamanın bulunmasıyla cinsellik gereksizleşiyor, teknik bilimin ve teknolojinin gelişimiyle birlikte meydana gelen makineler üretim için yeterli olduğunda emek gereksizleşiyor. Yapay bellekler kitle iletişim araçları aracılığıyla hâkimiyet kurduğunda doğal bellek gereksizleşiyor. Simülasyon evreninin son aşaması olan Bütünsel Gerçekliğin egemenliğini ilan ettiği dünyamızda her şey giderek daha da gereksizleşmektedir.

Sanal çağın hükmü altında her şey bir bir ortadan kaybolmaktadır. Her şeyin nihai eşdeğerinin bulunabilmesi demek ortada takas edilebilecek hiçbir şeyin kalmaması demektir. Böylece simülakr yok edilmektedir. Sanal gerçeklik, simülakr türünden bir

şey değildir. Sayısal kodların oluşturulduğu, her şeyin dijitalleştirildiği, imgenin sentetikleştirildiği dünyamızda bir simülakrardan söz edebilmek olanaksızdır. Baudrillard, “Günümüzde dijital çağda yaşıyoruz ve sanala ilişkin teknolojiler hem şeyi hem de işareti silme mucizesini gerçekleştiriyorlar” (Baudrillard, 2012a: 129) demektedir.

1.3.1. Teknolojik Dünya

İnsanlar kimi zaman nesnelerin kontrolünü sağlayamasalar da, ellerinden kaçırırsalar da düş gücünün elinden hiçbir şey kaçamaz. Baudrillard, “Düşleme yöntemleri teknolojik gelişme yöntemlerinin izini sürer” (Baudrillard, 2014a:148) demektedir. Dolayısıyla teknolojinin yarattığı her nesne düş gücünün bir ürünüdür. Düş gücü ve tekniğin birlikte iş görmesiyle nesneler sürekli ve yeniden yaratılabilmektedir. Gün geçtikçe, her gün bir öncekinden daha fazla nesnenin ortaya çıkışı beraberinde birçok olumsuz etkinin meydana gelmesine de neden olmaktadır. Bu olumsuz etkileri “zarar” olarak niteleyebilmek mümkündür. Teknik gelişim, endüstri alanında kat edilen ilerleme, bolluğun artması “tüketimin” en önemli sonuçları arasındayken; doğal alanların tahribi, çevre-su-hava kirliliği, kentlerde görülen çarpık konutlaşma, trafik problemleri aslında devasa bir teknolojik, sosyolojik ve psikolojik sorunlar örüntüsü olarak karşımıza çıkmaktadır. “Teknolojik bir çevre demek, bize özgü kirletici, hassas ve modası geçmiş nesne süper üretim düzeni demektir” (Baudrillard, 2016a: 323).

Günümüzde içinde yaşadığımız dünyaya özgü tüm görünüşleri yok eden bir teknoloji devri başlatmış bulunmaktayız. Doğal dünya yok edilmekte ve yerine yapay bir dünya yaratma isteği ile doğal olan her şey yadsınmaktadır. Kendisinin yerine başka hiçbir şeyi koyamadığımız yahut değiş tokuş edemediğimiz bu dünyanın yerine “Sanal” bir dünya inşa etmekte tek çözüm yolu gibi duruyor. Ancak içinde bulunduğumuz sorun bu yolla da çözüme kavuşmuyor. Kendi yarattığımız bu teknik dünyayı nasıl ortadan kaldıracabileceğimiz konusunda düşünmenin zamanı gelmiştir. Yaratmış olduğumuz bu teknolojik ve sanal dünya hiçbir şeyle değiş tokuş edilemez olduğundan ortadan kaldırılması da olanaksız görünmektedir. O halde ne yapmalıyız? Bu dünyayı yok saymak en mantıklı çözüm yolu gibi görünüyor. Aslında hem yapay bir dünya inşa etmeye çalışıyoruz hem de meydana getirdiğimiz Bütünsel Gerçekliği ortadan

kaldırmayı amaçlıyoruz. Bununla birlikte “hakikat” adını verdiğimiz boşluğu ise sürekli olarak doldurma girişimi içerisindeyiz. Böylelikle durmaksızın yeni simülakrlar üretmek durumunda kalıyoruz. Bu noktada, giderek yapaylaşan bir gerçekliğin meydana gelmesine şaşmamalı. Sanal Gerçeklik ile beraber simülasyon evreninin son aşamasına geçmiş bulunmaktayız. Bu aşamada karşımıza çıkan, her türlü yanılsamanın kökeninde bulunan, *“teknoloji ürünü yapay bir dünya”* dır.

“Video, interaktif ekran, mültimedya, İnternet, Sanal Gerçeklik” (Baudrillard, 2015b: 70). Etrafımız bu interaktif süreçlerle sarılmış durumdadır. Farklılık ortadan kalkmış, her şey birbiriyle iç içe geçmiştir. Bununla birlikte “mesafe bilinci” de ortadan kalkmıştır. Özne- nesne, gerçek olan ve kopya olan hatta cinsiyetler arasındaki mesafe bile yok olmuştur. Sanal evren içerisinde bir şeyin yeniden canlandırılması mümkün değildir. Böylesi bir medyatik dünya, imgeleri yeniden canlandırmaz, bu evren ancak imgeleri çözümleyebilir ve görsel tüketim yoluyla işleyebilir. Dolayısıyla bu imgelerle gerçeklik elde etmek imkânsızdır. Baudrillard bu bakımdan verilebilecek en anlamlı örneğin Körfez Savaşı olduğunu düşünür. Çünkü herhangi bir savaşın yeniden canlandırılması olanaksızlaşmıştır. “Yeniden canlandırma: Gösterge ve gerçeklik arasında bir eşdeğerlik ilkesi bulunduğunu kabul etmektir” (Baudrillard, 2014b: 18). Oysa Sanal gerçeklik evreninde ne gösterge kalmıştır ne de gerçeklik. Bununla birlikte gerçekliğin göstergeleri devri son bulmakta ve karşımıza simülakr göstergeler çıkmaktadır. Bu konudaki düşüncelerini şu sözleri desteklemektedir: “Eleştirel bir algılama, gerçek bir haber/ bilgi olabilmesi için görüntülerin savaş görüntülerinden farklı imgeler olması gerekiyor. Oysa görüntüler hep savaş görüntüsüdür” (Baudrillard, 2015b: 73). Böylece savaş bu görüntüler ile sıradanlaştırılmış; teknik açıdan ise sanallaştırılmıştır.

Görüldüğü üzere günümüzde imgelerden hareketle dünyayı kavrayabilme/ algılayabilme imkânsızlaştırılmıştır. Bu bakımdan duyarsızlaşmanın temel sebebi “kayıtsızlık” değil, yeniden canlandırma olayının izleyici ile bağının koparılmış olmasıdır. Ortada kusursuz bir cinayet vardır. Baudrillard, “Kusursuz cinayet, tüm verilerin güncelleşmesiyle, tüm eylemlerimizin, tüm olayların katıksız bilgiye dönüşmesiyle dünyanın koşulsuz bir Gerçekleşimidir” (Baudrillard, 2012b: 40)

demektedir. Başka bir deyişle gerçekliğin kopya edilerek yok olması yöntemiyle dünyanın hızlandırılmış çözülme sürecidir.

Göstergelerin hüküm sürdüğü evrende her şeyin bir kopyasını üretebilmek mümkündü ve bunlar genel olarak birbirinden ayırt edilebiliyordu. (Gerçek olan ve Kopya olan) Ancak Sanal gerçekliğin hükmettiği evrenimizde mesafe bilinci ortadan kalktığı için ve imgelerden yola çıkarak herhangi bir gerçekliğe ulaşmak olanaksız olduğu için “gerçeklik” ortadan kalkmıştır. Bunun yanı sıra insanın algılama/ kavrayabilme yetisi iş göremez olmuş dolayısıyla insan ve makine arasında hiçbir ayrım kalmamıştır. Yani günümüzde insan makineleşmiştir. “Makinenin oluşturduğu bir Sanal Gerçekliğe dönüşen insan, onun işlemsel ikizi gibi çalışmaktadır” (Baudrillard, 2015b: 76). Baudrillard, teknolojinin gelişmesiyle birlikte insanların basit varlıklara dönüştüğünü belirtmektedir; ancak dijitalleşme aşamasında “insan” basitleşmenin doruk noktasına ulaşmıştır. Diğer yandan sanalın egemenliğini kabul etmek yanlış bir tutumdur. Sanal olan ve gerçek olan birbiriyle karıştırılmamalıdır. Bu yapılabilecek en ciddi yanlıştır. Çünkü sanalın ortaya çıkışıyla birlikte yalnızca gerçekliğin ölümü söz konusu olabilir. Sanal olan, kendi gerçekliği ile birlikte diğer tüm gerçekliği yadsımaktadır. Daha önceleri araç ve gereçleri teknik birer alet olarak ele aldığımız için iletişim devrimini kavrayamadık. Aynı şekilde sanal olanı da “*uygulamalı bir teknolojiye*” indirgeyerek ne anlama geldiğini kavrayamayacağız. Ancak şu durum yeterince açık görünmektedir; her iki olgunun da ortaya çıkışı “gerçeklik ilkesini” derinden yaralamaktadır.

“Teknik kusursuzluk, toplumsal kusursuzluğa modellik yapmaktadır” (Baudrillard, 2014b: 58). Böylece rastlantısallık ortadan kaldırılmıştır. Kusursuzluğun sahip olduğu tüm özellikler “önceden belirlenen” ve her şeyin bu belirlenime göre hareket ettiği bir düzeni meydana getirmektedir. Artık her şey belirlidir; başlangıç ve bitiş daha en başında belirlenmiş ve programlanmıştır. Bu evrende rastlantısallık gibi bir kusurun yeri yoktur.

Geleneksel kapitalist kurumlar ve fabrikadan farklı bir yer olan hipermarket, gelecekte karşılaşacağımız her türlü toplumsal denetim biçimi, yani beden ve toplumsal yaşamın değişik işlevlerini (iş, boş zamanları değerlendirme, beslenme, sağlık, ulaşım, medya, kültür) tek bir benzer çatı (zaman/ mekân) altında buluşturan bir modelden, tüm karşıt akımların kısır döngüleşmiş bir nitelik arz eden terimlerle yeniden yorumlanmasından başka bir şey değildir. (Baudrillard, 2014b: 107).

Aslında günlük yaşantımızda sıkça karşılaştığımız AVM' ler hipermarketlerin bir uzantısıdır. Moda, kültür, beslenme, ulaşım, iş, sağlık vb. birçok sektörü bünyesinde barındırmaktadır. Böylece insanlar tek tip mekânlara sıkıştırılmakla birlikte toplumsal ilişkiler de tek tipleştirilmektedir. Bu durum hipermarketlerin yeni bir yaşam şekli olarak algılanmasına neden olmaktadır.

Günümüzde internet ise “(...) zihinsel bir özgürlük ve keşif alanını” (Baudrillard, 2015b: 77) simüle etmektedir. İnternet dediğimiz olayda arama motorları haricinde bulunabilecek hiçbir şey yoktur. Sorulacak her sorunun önceden verilmiş bir cevabı bulunmaktadır. Dolayısıyla makineye sorulan sorunun cevabı otomatik olarak verilmektedir. Böylesi bir iletişim süreci, insanı mutlu eden, heyecanlandıran ve kendisinden geçmesine neden olan bir örüntüye sahiptir.

Simülasyon evreni içinde “düşünce” de dönüşüme uğratılmıştır ve karşımıza “*yapay zekâ*” olarak çıkarılmaktadır. Bu evren içinde her şeyin yapayını üretmek mümkündür. Baudrillard, yapay zekâyı şu ana kadar tüm insan yaratılarının en acımasız olanı “bir yaratık” olarak görmektedir. Tıpkı klonlamada olduğu gibi –ki klonlamada da kendi genetik kopyamızla eşleştirilmekteyiz. Ancak yapay zekâ söz konusu olduğunda durum daha da vahimleşiyor. “Yapay zekâ, düşünceyle bağdaşmaz çünkü düşünce bir işlem değildir ve herhangi bir şeyle takas edilemez (...)” (Baudrillard, 2012a: 114). Dolayısıyla hiçbir insan yaratısı (makine vb.) düşüncenin yerine geçememekte ve düşüncenin teknolojik nesneler dünyasında hiçbir eşdeğeri bulunamamaktadır.

Bununla birlikte insan olma ve makine olma kavramları birbiriyle uyuşmaz, henüz böyle bir teknik eşdeğerlik bulunabilmiş değildir. İnsanın bir takım duyulara sahip olması (haz- acı), duyguları, algıları onu makineden ayıran en önemli özellikleridir. Günümüzde henüz tüm bu niteliklere sahip olabilen bir makine üretilmemiştir. İçinde bulunduğumuz çağ teknolojinin altın çağıdır. Teknik ilerleme bir hayli yol katetmiştir. İnsana özgü duyular sanal ortama aktarılmaya başlamıştır. Sanal olarak uzaktan birbirine dokunmak, yine sanal olarak birbirinin kalp atışını hissetmek. Baudrillard, tüm bu gelişmelerin sonucunda ortaya çıkan yaratıya “canavar” demektedir. Bu gelişimin temelinde yer alan düşünce, çağımızda önemli bir sorunsal haline gelmiştir. İnsana özgü özelliklerin makinelere ya da sanal ortama aktarılmaya çalışılması “insan” tanımının

anlamını kaybetmesine neden olmaktadır. Bununla birlikte insanın zihinsel işlemlerinin bir “meta” olarak çoğaltılması, üretilme arzusu yapay zekâyı meydana getirmektedir.

Neden yapay zekâ? Kendi doğal zekâmız bize yetmiyor mu? Yapay zekâ, bizden daha mı zeki? Kaçınılmazcasına bu sorular içinde buluyoruz kendimizi. İnsan “zeki makineler” üreterek düşünceyi katletmekte ve bilme sorumluluğunu kendi üstünden atmaktadır. Hâlbuki böyle bir arzu daha en başında hastalıklıdır. “Çünkü makinelerin sunduğu, her şeyden önce düşünce gösterisidir ve insanlar, makineleri yönetmekle, kendilerini düşünceden çok düşüncenin gösterisine vermiş olurlar” (Baudrillard, 2012a: 117). Makinelere “sanal” ve “otomatik” gibi niteliklerin yüklenmesinin bir sebebi vardır. “Onlar düşünceyi, eksiksiz bilginin süresine bağlı olarak sonsuz bir geciktirim ortamında tutarlar” (Baudrillard, 2012a: 117). Dolayısıyla düşünce edimi makinelerde bulunmaz ve sürekli olarak ertelenir. Baudrillard, bu noktada insanın bir bedel ödemesi gerektiğini söyler. “Sanal İnsan” bedensel ve zihinsel engelli bir insan olmak zorundadır. Çünkü işlemsel olabilmesi için bu bedelin ödenmesi şarttır. Yapay zekânın insanlığa yaşatacağı en önemli tehlike ise, insan gibi olmaya başlamasıdır. Başka bir deyişle, düşünmesi, insan görünümüne sahip olabilmesi, arzu ve isteklerinin olması, özetle insana ait her şeyin onda da mevcut olabilmesi. Baudrillard, bu tehlikeye karşı şöyle bir çözüm önerisinde bulunur: “Zafer kazanacağımızdan asla emin olamayacağımız bir alanda (teknik zekâ alanında) savaşmaktansa, kazanma sorununun söz konusu olmadığı bir alanda, düşünce alanında mücadele etmeyi tercih etmeliyiz” (Baudrillard, 2012a: 121).

İnsan, dünya içinde var olduğu andan itibaren sürekli olarak bir şeyleri anlamlandırmaya, keşfetmeye, ortaya koymaya, geliştirmeye çalışmıştır. İnsanın göstermiş olduğu bu “çaba” sayesinde teknik kusursuzlaşmış, teknoloji altın çağına girmiştir. Ancak insanın durmaksızın bir şeyleri yaratma içgüdüğü, hep daha iyiyi istemesi simülasyon sürecini başlatan en önemli adım olmuştur. Sonraları ise kendi başlattığı bu süreç içerisinde insan, benliğini kaybetmiştir.

İnsan ilişkilerinin gelişen tekniğin saçma ve yaşamın her alanını kapsayan müdahalesi ile bozulmasına karşı aşırı hassasiyet gösterirken; insanın saçma ve yaşamın tüm alanlarını kapsayan müdahalesine maruz kalan teknik gelişme konusunda aynı hassasiyeti gösterdiğimiz söylenemez. (Baudrillard, 2014a: 146).

Yaşadığımız çağ, gerçekleşmesi muhtemel olan her türlü olayı önceden tahmin edebilecek bir sistemin varlığına ihtiyaç duymaktadır. Böylece “*evrensel strateji*” adı altında inanılmaz bir önlem/ tedbir ve caydırma stratejisi oluşturulacaktır. ABD yapımı bir dizi olan “*Person of Interest*”¹⁰ bu tarz gelişmiş güvenlik sistemi üzerine kurulu bir senaryoya sahiptir. Dizide, işlenebilecek suçları önceden belirleyen ve gerekli komutları veren bir “makine” vardır ve bu makine aracılığıyla suç işlenmeden olaya müdahale edilmektedir.

Sonuç olarak, Baudrillard’ ın görüşü, teknolojik gelişim ve teknik kusursuzluk baz alınarak “simülasyon” ve “simülakr” kavramları çerçevesinde şekillenmektedir. Günlük yaşam alanı içinde insanlığın bu gelişimle birlikte bir üst-medeniyet seviyesine geçtiği vurgulanmaktadır. Ancak bu üst medeniyet seviyesinde yani hipermedeniyet düzeninde insanlık denilen tarihi gerçeklik hem gerçekliğini kaybetmekte hem de bir nesne tahakkümü altına sokulmaktadır. Teknoloji çağı insanın, kaybedilen anlamı tekrar yaratmasını engellemekte ve gerçekliği simülakr olarak ortaya koymaktadır. Böylece insan, simülasyon evreni içerisinde hem kendisine hem de çevresine karşı yabancılaşmaktadır. Dolayısıyla Baudrillard’ a göre simülasyon evreni dışında bir yaşam alanı tasarımılamak olanaksızdır; çünkü simülasyon düzeni gerçekliği yok etmiştir. Bu evrenden çıkış ancak varlığın son bulmasıyla mümkün olmaktadır. Baudrillard’ ın görüşünde tekniğin niçin sorunsallaştığı ortaya konmuş olmakla birlikte bu soruna çözüm önerisi açık ve seçik olarak getirilememektedir. Bu noktada Martin Heidegger’ in teknik sorunsalına bakış açısı yönünden görüşlerini irdelemek çalışmamızın ikinci bölümünü oluşturacaktır.

¹⁰ Abrams, J. J. (Yapımcı). Nolan, J. (Senarist) ve Semel, D. (Yönetmen). (2011). *Person of Interest* [Dizi]. ABD: CBS Televizyonu.

2. BÖLÜM: HEIDEGGER' İN TEKNİK SORUNSAKINA BAKIŞI

2.1. TARİHSEL DÖNGÜDE TEKNİĞİN YERİ: METAFİZİK GELENEK-TEKNOLOJİ İLİŞKİSİ

Heidegger' in teknik kavramını ele alışı Metafizik Gelenek ve Çağcıl Teknik düşüncesi bağlamında irdelenecektir. Çünkü ona göre, çağımız teknolojisi metafizik düşünmenin doruk noktasını temsil etmektedir. Çalışmamızın bütünlüğü ve ilerlemesi açısından Metafizik Gelenek, Heidegger' in temel eserleri aracılığıyla ve sadece teknoloji yorumu dikkate alınarak ortaya konulacaktır.

İnsan, tarihten başı dönmüş, sersemlemiş bir halde ve kendisini bu tarih içinde yanlışlara sürükleyen bir keyfilikle değil de, kendi özgürlüğüyle, yani "ekzis- tens" olarak kendisini yükümleyici bir talep altına koyarsa ve bunu yeni bir sorumluluktan hareketle yaparsa, bir şeylere yeni bir başlangıç yapabilir. Ve insanı yükümlülük altına sokan, onu sorumlu kılan şey "varlık" tır. (Pöggeler ve Alleman, 1994: 25).

Heidegger, düşün yaşamına “Varlık” sorusundan yola çıkarak yön vermektedir. Ona göre çağımızda “*Varlık Sorusu*” unutulmuştur. Hâlbuki Sokrates öncesi doğa filozofları (Anaksimandros, Herakleitos, Parmenides) Varlığı dolayumsuz, açık ve seçik biçimde kavramaya çalışmışlardır. Ancak Platon ve Aristotelesten sonra Varlık sorusu anlamını kaybetmiş ve herhangi bir araştırmanın ana konusu olma özelliğini yitirmiştir.

Geleneksel felsefenin konusu olan “Varlık nedir?” sorusu, yerini, “varolan nesneler ve objeler nedir?” sorusuna bırakmıştır. Sonuçta Platon’la başlayan idealar dünyasının görünüşler dünyasından ayrımı, Varlık ile nesneler arasındaki ayrımına yol açmıştır. Bu ayırım, felsefenin başlıca konusu olan varlıkbiliminin (ontolojinin) değeri yitirmesine neden oldu. Çünkü felsefe tarihi, Heidegger’e göre “Varlık” sorusuna geleneksel ve metafiziksel bir yaklaşımla yanlış açıklama ve yorumlama getirmiştir. Böylece, felsefe tarihi yerini geleneksel (Aristoteles) metafiziğe bırakıp, “Varlık” nesnelerden, “varoluş” ise “öz”den ayrıldı. (Çüçen, 2006: 8).

Bunun yanı sıra Platon ve Aristoteles’ in elde ettiği bulgular, değiştirilmiş, dönüştürülmüş ve anlam kaymalarına maruz bırakılmıştır. Varlık konusu bu haliyle

Hegel’ in “*Mantık*” adlı çalışmasına kadar gelebildiyse de “Varlık” kavramının geçirdiği dönüşüm düşünüldüğünden daha önemli bir hal almıştır. Yunanlıların varlığa yönelik oluşturdıkları çalışmalar üzerine öyle yorumlar yapılmış, öyle dogmalar oluşturulmuştur ki varlığın anlamına ilişkin soru unutulmuş, hatta böylesi bir soru sorma olanağını ortadan kaldırmaya yönelik teşvikler yapılmıştır.

Şöyle denilmektedir: “Varlık”, kavramların en tümeli ve en boş olanıdır. Bu yüzden varlık kavramı, her türlü tanımlama girişimine direnmektedir. En tümeli olduğu için tanımlanması olanaksız olan bu kavramın aslında tanımlanmaya ihtiyacı da yoktur. Çünkü herkes bu kavramı sürekli olarak kullanır ve bununla ne demek islediğini zaten hep bilir. (Heidegger, 2006: 1).

Varlık’ a yönelik geliştirilen bu söylemler, Varlık üzerine soru sormanın gereksizliğini gösteren bir çeşit ön yargıdır. Bu tür ön yargılar, “Varlık” denilen şeyin bir varolan gibi algılanmasına neden olmuştur. Dolayısıyla “Varlık” unutulmuştur. Bu noktada açıkça söyleyebiliriz ki Varlığa ilişkin soru hem cevapsız bırakılmakta hem de sorunun kendisi örtük kalmaktadır.

Heidegger, “*Metafizik Nedir?*” adlı yapıtına Descartes’ ın felsefe ağacı örneğini ele alarak başlamaktadır. Descartes, felsefeyi kökleri metafizik, gövdesi fizik ve dalları diğer bilimleri oluşturan bir ağaca benzetmektedir. Heidegger’ e göre Descartes’ ın bu benzetmesi felsefenin temelini metafizikte aranmasına neden olmuştur. Peki, ama nedir metafizik?

Varolanın varlığını soran, ama aynı zamanda, bu sorusuyla varlığı hep gizleyen metafizik, kendi başlangıcından bu yana, varolanın varlığını, her zaman, temel, neden, ilke, (arkhe, aition, Prinzip) olarak kavramıştır. Temel, neden, ilke ise bir bulunuş (Anwesenheit), bir şimdide bulunuş olarak kendini gösterir. Varlığın bir bulunuş olarak, bir şimdide bulunuş olarak temellendirilmesi, varlığın varolanlara göre, varolanların temellendirilmesine göre ele alınması anlamına gelir. Varlığı varolanlara göre ele alan, varolanlara göre ele aldığı için de varlığı unutan metafizik, varolanların varlığını soruşturduğu her yerde bu varlığı gizler. (Türkyılmaz, 2004: 166).

Heidegger, metafiziğin varolanı varolan olarak düşündüğünden söz etmektedir. Dolayısıyla “*Varolan nedir?*” sorusu sorulduğunda yine bir varolan temelinde cevap verilmektedir. Metafizik tasarımlama, varolan olarak görmeyi Varlığın ışığına borçludur. Varlık özünde varolanlardan ötededir. “(...) çünkü o, Işımanın ta kendisidir”

(Heidegger, 2015a: 29). Ancak metafiziğin hükmü altında Varlık, varolanlardan hareketle düşünüldüğünden böylesi bir bakışta Varlık aşkınlık olarak kendini göstermektedir. Aynı zamanda Varlığın ışığı varolanı, Varlığın kendinde tecrübe etmediğinden Varlık karanlıkta kalır. Öyleyse varolan yalnızca varolan olmak bakımından tasarlanmıştır diyebiliriz. “(...) Varolan, Varolan olarak Varlığın ışığında görünür” (Heidegger, 2009b: 8).

Metafizik düşünmenin varolanı ele aldığı her yerde aslında varlık kendini açığa çıkartmıştır. Ancak metafizik Varlığı düşünmediğinden açığa çıkan Varlığı kavrayamamaktadır. Heidegger, “Metafizik, Varolanı Varolan olarak sorguladığı için Varolanlara takılıp kalır ve Varlık olarak Varlığa yönelmez” (Heidegger, 2009b: 8) demektedir. Varolanı tasarımılamak yerine Varlık kendi öz hakikati içinde düşünüldüğünde metafiziğin temeli de sallantıya uğramış olur. Heidegger, “Metafizik, Varlığın hakikati üzerine düşünme ile aşılmıştır” (Heidegger, 2009b: 9) der. Metafiziğin aşılması bir anlamda metafiziğin kökenine geri dönüş demektir.

Metafizik, varolandan söz ettiği esnada aslında hep Varlığı kastetmiştir. Varolandan yola çıkarak sürekli Varlığı tasarımılamıştır. Fakat metafizik düşünme Varlığın özüne, hakikatine yönelmemekte, Varlığı dile getirememektedir. Metafizik, Varolanı konu edinerek Varlığı ortaya koymaya çalışır. Böylece tüm bir tarih boyunca Varlık durmadan varolan ile birlikte ele alınarak karıştırılmıştır. Bununla birlikte metafizik, varolanı ele alış biçimiyle Varlığın insan ile olan bağına da engel teşkil etmektedir. İnsan, Varlıkla olan bağı unutmakta, özüne yabancılaşmaktadır. Oysaki “(...) Varlığın açıklığına uygun olarak Varlığın insan varlığıyla bağı Varlığın kendine aittir” (Heidegger, 2009b: 14). Bir başka deyişle, Varlığın insanın özülle olan bağı ve insanın Varlık olarak Varlığın açıklığıyla olan bağı tanımlamak için insanın bu açıklıktaki duruşuna “*Varolma*” adı verilmektedir.

İnsan, Varlığın açıklığında ayakta durarak varoluşu temsil etmektedir. İnsan, Varlığın hakikatine ulaşmak, onunla kopan bağı tekrar kurabilmek için Varlığın açıklığında ayakta durmaya çabalar. İnsanın doğum ve ölüm arasında duran bu varlığı, onun varoluşunun özü olarak yorumlanmaktadır. Heidegger, “Varoluş tarzındaki Varolan, insandır” (Heidegger, 2009b: 16) der. Bu şu anlama gelir: Yalnızca insan varolmaktadır. Kuş vardır; ancak varolmaz. Köpek vardır; ancak varolmaz. Dolayısıyla insan varlığın

açıklığında ayakta kalarak, “(...) Varlığı Varlıkta Varlıkça ödüllendirilmiş bir Varolan” (Heidegger, 2009b: 17) olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanın varolanı varolan olarak tasarımıyabilmesi onun varoluşsal özü sayesinde olmaktadır. “(...) insan, Varlığın kendisi tarafından Varlığın Hakikatine “fırlatılmıştır” (Heidegger, 2015a: 22). İnsan böylece varolmakta, Varlığın hakikatini koruyabilmekte ve Varlığın ışığında varolan, varolan olarak görünebilmektedir. Varlığın açıklığı içinde duran insan, bu açıklıkta Varlığın hakikatini anlamaktadır. Öyleyse Varlığın hakikati dediğimiz şey ile Varlığın anlamı aynı şeyi dile getirmektedir. Varlık anlayışımızın ufku zamandır. İnsan, Varlığı zaman da anlayacaktır.

Heidegger, “(...) metafizik sorgulama, bütün içinde ve soru soran Varolmanın asli durumundan yola çıkarak yapılmalıdır” (Heidegger, 2009b:26) demektedir. Çünkü ona göre varolma, bilim tarafından belirlenmektedir. Tüm bilimler her zaman varolan ile ilişki içersindedir. Diğer varolanlar arasından ayrılan insan, bilim yapma girişiminde bulunur. İnsan bu girişimle varolanlara doğru adım atmakta onlara ulaşmaya çalışmaktadır. Varolanları ortaya koymaya, belirlemeye, sınıflandırmaya çabalar. Bunu yaparken de yalnızca varolanlara yönelir.

Yeniçağ’ daki araştırmalar, Varolanı başka tasarımlama biçimleriyle ve onu başka biçimlerde vücuda getirmekle, öyle bir hakikatin ana özelliğine kapılmıştır ki, bu hakikate göre tüm Varolanın karakteristiği, istemeyi istemeyi ve bunun ön biçimi olarak görülmeye başlayan da “kudreti isteme” dir. (Heidegger, 2009b: 46).

Varolanın varolanlığının ana unsuru “isteme” olarak belirlendiğinde, varolan ile gerçek olan birbirine geçmektedir. Dolayısıyla Yeniçağ bilimi, varolanları tek tek hesaplayarak nesneleştirme girişimindedir. Yeniçağ bilimi bu şekilde kendi egemenliğini kurmayı amaçlamaktadır. Ancak nesneleştirme varolana yöneldiğinden varolan, Varlık zannedilir. Yeniçağ biliminin varolan ile kurduğu tüm ilişki biçimleri ve elde ettiği bilgiler ise Varlığa atfedilir. Oysa burada elde edilen hakikat Varlığın hakikati değil, varolana ilişkin hakikattir. Heidegger’ e göre, “Metafizik, bu hakikatin tarihidir” (Heidegger, 2009b: 47).

Günümüzde varlığın unutulmuş olmasının nedeni, temelde insanın varolanlara yönelmesiyle gerçekleşmektedir. “İnsan, Varlığa dair bir kanaate sahip olmaktan kendini alamadığı için, Varlık da sadece “en genel olan” ve bu nedenle de Varolanı

kaplayan olarak veya sonsuz Varolanın bir yarattığı olarak veya sonlu bir öznenin ürünü olarak açıklanır” (Heidegger, 2015a: 31).

Böylelikle Varlık ve varolan günümüze dek karıştırılmış, birbirinin yerini alagelmışlerdir. Oysaki insan kendisini yalnızca Varlıkla kurduğu ilişkide bulabilmektedir. Buna karşın modernleşen insan, “(...) gerçekliği empoze edilmiş kavramsal yapılar aracılığıyla kavramayı dayatan bir düşünme tarzı, akılcı, bilimsel bir düşünme tarzı tarafından tuzağa düşürülmüş ve körleştirilmiş durumdadır” (Özlem, 1998: 13- 14). Dolayısıyla modern insan düşünmenin Varlıkla olan ilişkisini unutmıştır.

İnsan, Varlığın gizini açmak için el altında duran nesnelere yönelmektedir. El altında olan, kendisine hazır olarak verilen bu nesneleri insan, öyle ya da böyle bilmektedir. Daha sonra ise bunları Varlık’ a atfetme girişiminde bulunmaktadır. Böylece tek tek nesneler yahut varolanlar, Varlıkmiş gibi algılanmaktadır. İnsanın nesneleri bu biçimde amaçları doğrultusunda kullanması Heidegger’ e göre çerçevelemenin¹¹ bir sonucudur. Çerçeveleme, hem Varlık’ ın gizini açmasına hem de perdelemesine olanak tanır. Bununla birlikte Heidegger, modern tekniğin özünün de çerçeveleme olduğunu belirtmektedir. Buna göre, modern tekniğin özü varolanları el altında hazır olarak toplamakta ve böylelikle onları sistemleştirip kategorileştirebilmektedir.

Artık insan çerçevelemenin verdiği belirleme ile Varlık’a yabancı olmuştur. Varlık’tan yabancılaşan insan, meydan okumanın sonucu çerçevelemenin esiri olmuştur. Modern insan aynı zamanda kendi varlığını da çerçevelemenin sonucu kendini tanıyamaz hâledir. Varlık’a yabancılaştığı gibi kendi özüne veya varlığına da yabancılaşmıştır. Heidegger’e göre, çağımızda insan, modern bilim ve teknolojinin çerçevelemesinden kurtularak hem kendi varlığına hem de Varlık’a dönmelidir. Her ikisini de dolaylımsız olarak anlamalı ve kavramalıdır. Bu nedenle insan, tekniğin özünü anlamının yanı sıra tekniğin esiri olmaktan kendini kurtarmalıdır. Bunun yolu da kendi varlığının gizimini nasıl açacağını bilmesidir. (Çüçen, 2003: 178).

Varlık ve varolan arasında ön gördüğümüz ayırım teknik ve tekniğin özü arasında da bulunmaktadır. Heidegger, “Teknik, tekniğin özüyle bir ve aynı şey değildir” (Heidegger, 2015c: 11) demektedir. Ancak günümüzde, Metafizik Geleneğin yönlendirdiği Çağcıl Teknik düşüncesi teknik olan ve onun özüyle arasındaki bağın

¹¹ Çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde “çerçeveleme” kavramına ayrıntılı olarak değineceğiz.

kopmasına neden olmuştur. Böylece teknik olan ve tekniğin özü birbirine geçmekte, aralarındaki fark unutulmaktadır. Tekniğin özüyle olan bağının yeniden kurulabilmesi ise insan ile olanaklı kılınmıştır. Yani insan, tekniğin özünü kavrayıp onunla bir ilişki kurabilirse ancak o zaman teknik olan da aydınlığa kavuşabilir. Fakat insan yalnızca teknik olana yönelip onu deneyimlemek istediğinde tekniğin özünden de iyiden iyiye uzaklaşmış olacaktır.

“Dünyanın bir resme dönüştürülmesinin olanaklarını kendisinde taşıyan teknik, bilimi öncelemiş ve doğaya bir meydan okuma aracına dönüştürülmüştür” (Aşkın ve Durgun, 2011: 42). Böylece modern bilime teknik bir içerik kazandırılmaktadır. Çağcıl Teknik, doğayı bir hammadde aracı olarak görmektedir. Dolayısıyla doğa sürekli olarak bir şeyler yapmaya zorlanır, daha doğrusu yükümlü kılınır. Bu yükümlülük ise özün kaybolmasına neden olmaktadır.

Teknik, özünü görünüşün açığa çıkartılmasında yani hakikatin gerçekleşmesinde bulmaktadır. Bu belirlenim Eski Grek öğretisine (zanaatsal teknik) uygun düşmekte; ancak günümüz Çağcıl Tekniğine (makine güdümlü teknik) uygun düşmemektedir. Peki, Çağcıl Teknik nedir?

Heidegger, Çağcıl Tekniğinde bir tür “*açığa çıkartma*”¹² biçimi olduğunu söyler; ama burada söz konusu açığa çıkma “*poiesis*”¹³ anlamını içeren bir varlığa getirme değildir. “Modern teknikte hakim olan gizini-açma, doğaya, onun söküp alınabilecek ve depolanabilecek enerjiyi tedarik etmesi şeklinde makul olmayan bir talebi dayatan bir meydan okumadır (Herausfordern)” (Heidegger, 1998: 55). Heidegger, Çağcıl Tekniğin yaptığı şeyin eski teknikle aynı olmadığına vurgu yapmaktadır. Bu bakımdan verdiği yel değirmeni örneği durumu açıklığa kavuşturacaktır. Eski teknik ile kurulmuş olan yel değirmenleri doğadan zorla enerji depolamaya çalışmaz. Aksine yel değirmeninin kanatlarının hareketi tamamen rüzgarın eline bırakılmıştır. Çağcıl Tekniğe egemen olan açığa çıkartma, çağrı anlamına gelen bir görevlendirme özelliğine sahiptir. “Çağrı ise, doğada gizli olan enerjinin çözülmesi, çözülmüş olanın dönüştürülmesi, dönüştürülmüş olanın depolanması, depolanmış olanın tekrar dağıtılması ve dağıtılmış olanın da

¹² Açığa çıkma, gizini açma, örtük olanın ortaya çıkması anlamında “*aletheia*”. Çalışmamızın izleyen bölümlerinde üstünde durulacak önemli bir kavramdır.

¹³ Poiesis: Bir şeyin sahneye sürülmesi, açığa çıkartılması, varlığa getirme anlamlarına gelmektedir. Çalışmamızın ilerleyen kısımlarında ayrıntılı olarak aktarılacaktır.

yeniden devreye sokulması yoluyla gerçekleşir” (Heidegger, 2015c: 25). Böylesi bir açığa çıkartma ise denetim yoluyla güvence altına alınmaktadır. Uygulanan bu yöntemle zorunlu olarak enerji elde edilecektir, edilmelidir; çünkü doğa bu enerjiyi vermeye zorlanır. Yel değirmeninin aksine Çağcıl Tekniğin oluşturduğu bu sistem enerjiyi doğadan zorla kopartmaktadır. Dolayısıyla doğa tahakküm altına alınmıştır.

“Modern teknikte tüm nesneler, işlenebilir, düzenlenebilir ve ikame edilebilir şeyler olarak ‘el-altında-du- ran’ halindedirler” (Heidegger, 1998: 58). Modern teknikte nesne artık karşıda duran olarak değil, el altında bulunan olarak ortaya konulmakta ve böylece nesne, nesne olmaklığını yitirmektedir. Bu durumun zorunlu sonucu olarak nesne, stoklanıp depolanabilen bir el altında duran’ a evrilmiştir.

Böyle bir gizini-açma tarzının hakimiyeti, insan özne haline geldiğinde, kendi bilincinden hareketle kendi dışındaki her şey üzerinde tahakküm kurma iddiasında bulunduğu, tasarımılandığında ve nesnelleştirildiğinde ve nesnelleştirilerek her şeyin üzerinde denetimi ele geçirmeye başladığında, görülür. (Özlem, 1998: 22).

Böylece salt nesne yerine özne ve nesne arasında bir birlikteliğin oluşması ve bu birlikteliğin denetim altına alınması gereken bir el altında bulunana dönüşmesi söz konusu olmaktadır.

Gerçek olanın el altında bulunan olarak açığa çıkmasını ortaya koyan kimdir? Heidegger bunu yalnızca insanın yapabileceğini söyler bize. Ancak insan böylesi bir açığa çıkartma girişiminde bulunmakta yeterli midir? İnsan, öyle ya da böyle onu yahut bunu bir biçimde tasarlayabilmekte, şekillendirebilmekte ve uygulayarak gerçekleştirebilme imkânına sahip olabilmektedir. Fakat insan, belirli bir zamanda gerçek olanın kendisini gösterdiği veya gizlediği anları denetleyememektedir. İnsan bilim ve teknik yapma eğiliminde olduğu için açığa çıkmanın belirli bir tarzında, düzenleme görevini üstlenir. Ancak insanın bu görevi üstlenmesi “*açığa çıkmanın kendisini*” insanın yapıp etmiş olduğu bir şey olarak ortaya koyması anlamına gelmez.

Gizinden-çıkış-olanın gizinden-çıkış-olması, insanı kendisine tahsis edilen gizini-açma tarzlarına çağırdığı her zaman, zaten olagelmıştır. Gizinden-çıkma içerisinden hareketle insan kendi tarzında mevcut olan şeyin gizini-açtığı anda, o yalnızca bununla çelişkiye düşse bile, gizinden-çıkmanın çağrısına yanıt verir. Bu yüzden, araştırmakta, gözlemlemekte olan insan, doğayı kendi tasarlamasının bir alanı olarak tuzağa düşürdüğünde, nesne bile el-altında-durmanın nesnesizliğine doğru kayboluncaya kadar, insanın doğaya bir araştırma nesnesi olarak

yaklaşmasına meydan okuyan bir gizini-açma tarzı tarafından insan talep edilmiştir. (Heidegger, 1998: 61).

Öyleyse düzenleyici açığa çıkma veya gizini açma olan çağcıl teknik yalnız insanın ürettiği bir şey değildir. Bu yüzdendir ki gerçek olanı el altında bulunan olarak düzenlemek için insana meydan okunur. Bu meydan okuma insanı düzenlemeye çağırır. Dolayısıyla insan bir tür çağrı tarafından uyarılmaktadır. Sözü edilen bu çağrı insanı hazır olmaya buyurur. Heidegger, burada farklı bir kavramı öne sürer. Ona göre, “(...) insanı, kendiliğinden açığa çıkmakta olana hazır-oluşu buyurmaya toparlayan söz konusu çağırıcı seslenişe çatı (Ge- stell)” (Heidegger, 2015c: 29) denmektedir. Burada “*çatı yahut çerçeveleme*”, alışlagelmiş anlamının dışında kullanılmaktadır. Heidegger, çerçevelemeyi Çağcıl Tekniğin özü olarak görmektedir. Çerçeveleme, Çağcıl Tekniğin özünde bulunan; ancak teknik olmayan bir gizini- açma yöntemidir. Bu çatı çağırır, seslenir ve buyurur. Böylece Çağcıl Tekniğin salt bir insan edimi olmadığı da gün yüzüne çıkmış olur.

Heidegger, “(...) teknoloji çağının insanı son derece çarpıcı bir biçimde, açığa çıkartmaya çağırılmıştır” (Heidegger, 2015c: 31) der. Zira sözü edilen açığa çıkartma ilk olarak kendini doğada göstermiştir. Bununla birlikte insanın buyurganlığı da Yeniçağ fiziğinde ortaya çıkmıştır. Yeniçağ fiziği doğayı birtakım hesaplar dahilinde ele almış ve doğa bu hesaplara göre yükümlü kılınmıştır. Çağcıl Tekniğin kullanmış olduğu yöntem böyledir. Bunun yanı sıra matematiksel fizik, Çağcıl Teknikten daha eski ve köklü bir geçmişe sahip olmasına rağmen Çağcıl Tekniğin hizmetine girmiştir. Yeniçağ fiziğinin doğa tasarımı Çağcıl Tekniğin özünü önceler; çünkü buyurucu gizini açmaya çağırın toplayış eskiden beri fizik bilimine egemen olmaktadır. Bununla birlikte Çağcıl Tekniğin özü halen gizliliğini korumaktadır. Heidegger, “Yalnızca çağcıl tekniğin özü değil, özünen her şey her yerde kendisini sonuna kadar gizli tutar” (Heidegger, 2015c: 32) demektedir. O halde egemen olan özünme biçiminin tarihi çok eskiye dayanmaktadır. Bizim yapmaya çalıştığımız şey ise evvelden beri gizli kalan bu özü açığa çıkartmak onu anlaşılır ve görünür kılmaktır. Grek düşünürler, “Hüküm sürücü doğuş bakımından evvelden olan, biz insanlar için ancak sonrasında aşikâr olur” (Heidegger, 2015c: 32) diyerek şuana kadar gizli kalmış olanın yani başlangıçta bilinmeyenin sonradan bilinebileceği üzerine bizi cesaretlendirir. Öyleyse kendisinden

önce ortaya çıkmış olan matematiksel fizik ve Yeniçağ fiziğini amaçları doğrultusunda kullanan Çağcıl Tekniğin tarihsel konumu da ortaya konmuş olur: Çağcıl Tekniğin özü tarihsel bakımdan evvel, yani önce olandır.

Çağcıl Tekniğin özü, çatıda hüküm sürdüğü için Yeniçağ fiziğini kullanmak durumundadır. Bunun yanlış anlaşılma ve yorumlara (Çağcıl Tekniğin uygulamalı doğa bilimi olduğu düşüncesi) açık olmasının en büyük nedeni ise Çağcıl Tekniğin özünün ve Yeniçağ biliminin doğasının bilinmemesinden kaynaklanır. O halde tekniğin özüyle olan ilişkisini ortaya koymak tüm yanlış anlaşılımların ve yorumların önünü kesecektir.

2.1.1. Hakikat Görüşü

Heidegger, Varlığı açıklamadan önce dünya içinde varolanların varlığını incelemiştir. El altında bulunan şeylerin varlığı bir tarafa bırakılarak varolanlar ilkin mevcut nesneler bağı içinde kavranmaktadır.

Bu noktada *varlık*, *gerçeklik* anlamını kazanır. Böylelikle varlığın temel belirlenimi tözsellik olur. Varlık anlayışının söz konusu nakline uygun olarak, Dasein' in ontolojik anlayışı da bahsedilen varlık kavramının ufku içine girer. Buna göre Dasein da, öteki varolanlar gibi *gerçekten mevcut olan* olur. (Heidegger, 2006: 212- 213).

Hâlbuki varlığın hem bir mevcut olan olarak hem de gerçeklik olarak ortaya konuluşu büyük bir yanılgıdır. Adına Dasein dediğimiz söz konusu varolanın varlığı gerçeklik yahut tözsellikten hareketle kavranılamaz. Çünkü Dasein' in özü varoluşunda bulunur.

Bu konu başlığındaki temel amacımız, varlığın bir gerçeklik olarak algılanmasının önüne geçmektir. Zira varlık söz konusu olduğunda gerçeklikten değil, hakikatten söz edilmelidir. Ancak metafizik düşünme biçimi Varlığı varolan olarak gördüğünden hakikati de “gerçeklik” ve “doğruluk” olarak ele almaktadır. Dolayısıyla Metafizik Gelenek ve Çağcıl Teknik, hakikatin anlamını kaybetmesine neden olmaktadır.

“Heidegger için gerçeklik neden-etki bağıntısıyla birbirine bağlanan öğelerden veya yönlerden oluşmaz. Gerçeklik, Varlık'ın her defasında kendisini yeniden görünüşe çıkarması itibarıyla bir nedensellik zinciri içinde 'açıklanacak' bir şey zaten olamaz”

(Özlem, 1998: 15). Çağcıl Teknik düşüncesi ile beraber dünyaya bakışımızda büyük ölçüde değişmiştir. İnsanın dünyayı algılayış ve ele alış biçimi dönüşüme uğramıştır. Dolayısıyla insanın modern çağda dünya içindeki konumu da yer değiştirmiştir.

(...) dünya, [karşıda duran] bir nesne gibi görünür ki bu nesneye hesaplayan düşünme, artık hiçbir şeyin direnemeyeceği müdahaleleri düzenler. Doğa, modern teknik ve endüstri için biricik, devasa bir yakıt istasyonuna, enerji kaynağına dönüşür. (Heidegger, 2013: 14).

Modern tekniğin gizil gücü, insanın varolanla ilişkisini belirlemektedir. Hatta bu güç, tüm yeryüzüne egemen olmaktadır. Gerçekliğin bir görünümü olarak doğa, neden ve etki bağıntısının çok çeşitli biçimlerde tasarlanmasıyla ortaya konulur. Bu şekilde tasarımılanan doğa üzerinde deney yapılabilir. Ancak doğanın deneylenebilirliği özsel olarak ona ait değildir. İnsan doğayı bu biçimde tasarladığından ve böyle tasarımılanan gerçekliğe uygun olarak doğayı kavrayabildiğindendir.

Heidegger, Antik Yunan düşünürlerinin, doğada mevcut olan her şeyi dolaylı bir biçimde deneyimleyebildiklerini dile getirmektedir. Onlar, doğada karşılaştıkları her şeyi açık bir biçimde ele almışlardır. Dolayısıyla modern felsefenin özneyi merkeze alan düşüncelerine tamamen karşıdırlar. Modern felsefe ise temelini Descartes' ın "*Cogito ergo sum*" unda bulur. Çünkü Descartes' ın ortaya attığı bu önerme ile insan, kendi öz niteliğini kendi içinde bulmaktadır. Başka bir deyişle insan, kesinliği kendinden yola çıkarak kavramaktadır. Böylelikle gerçeklik, insan tarafından tasarımılanabilir hale gelir. Tasarım, insanın nesneyi karşısına koymasıyla ve onun üzerine düşünmesiyle gerçekleşir. İnsan bunu yaparak hem kendi varoluşunu hem de tasarımıladığı gerçekliğin varoluşunu güvenceye alır.

Bir zamanlar yalnızca real-olanı keşfetmek ve kesin bir şekilde seyretmekle ilgilenen insan, şimdi kendisini kendisinden hareketle kesin bir şey olarak bulur. Ve aynı insan bu kendinden-kesinlik içerisinde, kendisini de gitgide gerçekliğin belirleyici merkezi olarak görür. (Özlem, 1998: 18).

Descartes' ın temele aldığı "*belirleyici özne*" düşüncesi bir açıdan Antik Yunan düşünürlerinde de vardı. Ancak burada özne, "*hypokaimenon*" anlamında yani "*insanın doğada yüzleştiği gerçeklik*" olarak ele alınıyordu. Modern felsefenin özne olarak yorumladığı şeyi Antik Yunan düşünürleri "nesne" olarak görüyordu. Çünkü onlar

kendilerini, doğada karşılarına çıkan yüz yüze geldikleri gerçekliğin içinde bulmaktaydılar. Dolayısıyla gerçekliğin bir parçası oluyorlardı. Ancak modern felsefe Descartes' ın “özne” si ile birlikte tersine çevrilmiştir.

Çağcıl Teknik ise modern insanın tasarladığı gerçekliği görünüşe getirir. Fakat bunu yaparken, şeylerin kendisinin olduğu gibi ortaya çıkmasına izin vermez. Başka bir deyişle Çağcıl Teknik, şeyleri karşısına koyup nesneleştirir ve onları başka başka biçimlerde kurar. Çağcıl Tekniğin özü, modern dünyada egemenliğini ilan eden Varlık' ın gizini açmasında sürer. Böylesi bir gizini açma ise, insan özneleştğinde, kendinden yola çıkarak doğada karşılaştığı her şey üzerinde hâkimiyet kurmak istediğinde, şeyleri nesneleştirerek doğanın denetimini ele geçirdiğinde karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada şeylerin kendileri değil, el altında bulunmaları yani kullanıma hazır olmaları önem kazanır.

En genel anlamıyla bilmek gerçek olana erişim sağlamaktır. İnsan, dünya içinde varolduğundan gerçek olana da dünya içinde bir varolan olarak ulaşabilmektedir. Dünya, insan ile birlikte açılır ve bu açılma işi keşfedilebilme imkânı bulur. Fakat böylesi bir durumda gerçek olan yahut mevcut olan dünya içindeki varolanlar, gizli kalmış olabilirler. Doğrulama veya doğruluk, “(...) varolanın kendini kendi içinde göstermesi” (Heidegger, 2006: 230) demektir. Başka bir deyişle bilme etkinliği sonucunda ortaya çıkan bilgi kendini doğrulayabilmek için varolana yönelir. Fakat bu yönelim varolanı Varlığın içinde keşfe çıkar.

Bir şeyin doğru olabilmesi, varolanın kendi içindeki keşfinden doğar. Onu ortaya koyar, görünür kılar. Bir şeyin hakiki olması demek ise “*keşfedici varlık*” olması demektir. Dolayısıyla hakikat, metafiziğin ele aldığı anlamda öznenin nesneye tekabül etmesi anlamına gelmez. “Keşfedici varlık olarak hakiki- oluş, Dasein’ ın bir varlık minvalidir” (Heidegger, 2006: 232). Keşfetme ise Dasein’ ın dünya içinde varolmasının asli yapısından kaynaklanır. Dünya içinde varolanları ilgi kurarak keşfedebilmekteyiz. Burada söz konusu keşfi yapan Dasein’ dır, dolayısıyla hakiki olandır; keşfedilen ise varlıktır, dolayısıyla o hakikattir. Dasein’ ın dünya içinde olan açılması onun özü gereği hakikat içinde varolmasını sağlamaktadır. Bu bakımdan hakikatin varolabilmesi ancak ve ancak Dasein’ ın varolması ile olanaklıdır. Keza varolanların keşfedilip açılabilmesi Dasein’ ın varolmasına bağlıdır.

Özü-sürmenin [.s Wesen], Hakikatin [.e Wahrheit] ve Varlığın [.s Sein] karşılıklı etkileşimine dair Düşünmeden yeni bir hakikat düşüncesi doğar. Buna göre, geleneksel mantığın öğretilerinden farklı olarak artık önerme, Hakikatin yeri ya da Hakikatin bulunduğu zemin değildir, aksine Hakikat, önermenin yerini ve zeminini oluşturur. Böylece Heidegger’ci Hakikat [.e Wahrheit] kavramı, modern felsefenin ‘Kesinlik’e [‘.e Gevissheit’] dönüştürdüğü ‘Doğruluk’ [.e Richtigkeit] ile karıştırılamazdır. (Keskin, 2014: 251).

Heidegger, doğruluk ve hakikat ayrımı yapmaktadır. “Doğruluk, Heidegger’de, öne-konulana (Vor-stellende) ve karşıda-durana (Gegen-stand, nesne) yönelerek (richten) onda karşılaşılan şeyi saptamakla elde edilir” (Heidegger, 1998: 46). Ve böylece gündelik yaşantımızda kullandığımız bilginin niteliğini ortaya çıkarır. Ancak hakikat, bir şeyin kendi içinde kendini görünür kılması ve insanın bunun farkındalığını kavraması demektir.

2.1.2. Teknik ve Araçsalılık Kavramı

Özünde teknik, Unutulmuşluk içindeki Varlığın hakikatinin Varlık tarihi bakımından bir Takdiridir. Çünkü teknik, isim olarak sadece Greklerin tekhne’ sine kadar uzanmakla kalmaz, özünü sürdürmenin tarihi bakımından da (...), yani Varolanın Açılmasının bir tarzı olarak tekhne’ den çıkar. Hakikatin bir biçimi olarak teknik, temelini Metafizik’in tarihinde bulur. Bu ise Varlık Tarihinin fevkalade fakat bugüne dek hep göz ardı edilmiş bir dönemidir. (Heidegger, 2015a: 32).

Heidegger, kurmuş olduğu ontolojik yapının içerisinde direkt olarak Varlığı temel edinmiştir. Zira günümüze dek ulaşan metafizik düşünme biçimi Varlığı unutmuş, hep varolanları açıklama girişiminde bulunmuştur. Aynı şekilde Metafizik Geleneğin etkisinde kalan Çağcıl Teknik de teknik olanı ele alarak tekniğin özüyle olan bağının unutulmasına neden olmuştur. Çağımızda yalnızca teknik olan ele alınmış tüm açıklama, anlamlandırma, tasarılma ve geliştirme çabaları teknik üzerinden ortaya konularak tekniğin özü yadsınmıştır. Böylece teknik olan kendi özüyle olan ilişkisini yitirmiş, özüne yabancılaşmıştır. Bununla birlikte tekniğin özü, teknik olanda gizli kalmakta, açığa çıkacağı günü beklemektedir.

Heidegger, teknik olan ile tekniğin özü arasında bulunan ilişkinin nerede koparıldığını, unutulduğunu bulmak amacıyla tekniği soruşturma yoluna girmektedir. Eğer tekniğin,

özüyle olan ilişkisi yeniden kurulmazsa teknik olan bağımsızlığını ilan edecek ve onu denetim altına almak da bir o kadar zorlaşacaktır. Bu nedenle Heidegger, öncelikle Eski öğretilerin tekniği ele alış biçimlerini incelemektedir.

“*Teknik nedir?*” sorusunu sorma gerekliliği, Eski öğretilerin bu soruya vermiş oldukları cevaplarda yatmaktadır. Heidegger, Eski öğretilerin “Teknik nedir?” sorusuna verdikleri yanıtın iki türlü olduğundan söz eder: ilki, “*teknik, amaçlar için bir araçtır.*”, ikincisi ise, “*teknik, beşeri bir edimdir.*” biçiminde ifade edilegelmiştir (Heidegger, 2015c: 12).

Tekniğin her iki tanımı/belirlenimi (Bestimmung) birbiriyle bağıntılıdır. Çünkü amaçlar koymak, bunlara ulaşmak için araçlar yapmak ve kullanmak, insani bir etkinliktir. Araç, aygıt ve makinelerin yapımı ve kullanımı, bu yapılmış olanların ve kullanılanların kendileri, bunların hizmet ettikleri gereksinimler ve amaçlar, tekniğin ne olduğuna ilişkindirler. Bütün bu donanımlar kompleksi, tekniktir. Bizzat tekniğin kendisi bir donanımdır veya Latince söylendiğinde *instrumentum*¹⁴ dur. (Heidegger, 1998: 44).

Heidegger, günümüze değin süregelen tekniğin bu tanımlarını doğru bulmaktadır. Ancak tekniğin araçsal tanımının doğru olarak kabul edilmesi insanın tekniğe hâkim olduğunu göstermez.

Doğru, sorgulanan her şeyde bulunan bazı şeylerin ilişkisini daima düzenler. Buna karşılık doğru olmak için bu düzenleme, hiçbir şekilde sorgulanan şeyin özündeki şeyi açmaya ihtiyaç duymaz. Böyle bir açmanın olduğu yerde yalnızca hakikat ortaya çıkar. Bu nedenle, salt doğru olan, henüz hakikat olan değildir. Yalnızca hakikat bizi kendi özünden gelen bir alakayla özgür bir ilişki içine taşır. Buna göre, teknolojinin doğru araçsal tanımı, hâlâ bize teknolojinin özünü göstermez. Onun ne olduğuna varabilmemiz ya da en azından ne olduğuna yaklaşabilmemiz için, biz doğrunun aracılığıyla hakikati aramalıyız. (Çüçen, 2003: 183- 184).

Bununla birlikte tekniğin bu şekilde tasarlanması onun özüyle olan ilişkisini kurmada yeterli olmamakta daha da önemlisi özün¹⁵ gizli kalmasına olanak tanımaktadır.

¹⁴ Instrumentum, inşa etme, düzene sokma işlevlerini gören her şeyi imler. Heidegger burada instrumentum'u Almanca Einrichtung'la eşdeğer kılar. Einrichtung, uyarlama, düzene koyma, bir amaç doğrultusunda biraraya getirme, sevk ve idare etme, v.d. anlamlarına gelir. Heidegger tekniği instrumentum ve Einrichtung olarak görmekle, ilerideki sayfalarda anlaşılabileceği üzere, tekniğin karakterinin ‘yerine koyma’, ‘ikame etme’, ‘düzenleme’, ‘çerçeveleme’ (Gestell), ‘nesneleri kullanılabilir, işlenebilir stoklar olarak görme’ (Bestand) olduğunu vurgulamak ister. (Tekniğe İlişkin Soruşturma, Çevirenin dipnotu s.44)

¹⁵ Heidegger, burada “özü” metafiziğin kullanmış olduğu biçimde “bir şeyi o şey yapan şey” anlamında kullanmamaktadır. Heidegger “özü”, “wesen” anlamında yani, olagelmek, süregelmek biçiminde kullanmaktadır.

Tekniğin amaçlara ulaşmada bir araç olarak görülmesi ya da insan etkinliği olarak düşünülmesi aynı anlama gelmektedir. Dolayısıyla “Teknik nedir?” sorusu yeniden sorulmalı ancak bu kez sorgulamanın içine tekniğin özü de dâhil edilmelidir.

Heidegger, tekniğin araçsal belirlenimini sorgulayarak araç olanın kendisini ortaya koymaktadır. Ona göre, “Araç, herhangi bir şeye etken olan, böylece onu elde ettiren bir şeydir” (Heidegger, 2015c: 14). Amaçlar için araçları kullanmak ise bir neden-etki bağına işaret etmektedir. Öyleyse tekniğin özünü ortaya koymak için yapmış olduğumuz sorgulamada tekniğin nedensellik bağıyla olan ilişkisini de ele almak durumundayız.

2.1.3. Teknik ve Nedensellik Kavramı

Tekniğin araç ve amaçlarla tasarımlanan belirlenimi nedensellik bağıyla birbirine sıkı sıkıya bağlıdır. Araçların ve amaçların dolayısıyla araçsal olanın hüküm sürdüğü her yerde “*nedensellik*” kavramı da karşımıza çıkmaktadır. Heidegger, felsefe tarihi boyunca Aristoteles ile birlikte anılan dört neden öğretisini, araçsal olanın nedenselliğini göstermek için ele alır.

Buna göre, i.) *causa materialis*, örneğin gümüş kadehin ana maddesi olma özelliğini gösteren gümüş madeni, maddi nedendir, ii.) *causa formalis*, maddeye biçimini veren neden; bu durumda kadeh, formal nedenimizdir, iii.) *causa efficiens*, maddeye formunu kazandıran hareket ettirici neden, dolayısıyla bu kişi gümüş ustasıdır ve son olarak iv.) *causa finalis*, bu kadehin yapılma amacı olan nedendir, örneğin; kurban ayini için. Heidegger, araçsal olanın nedenselliği açıklandığında, teknik olanın da ortaya çıkacağını düşünmektedir. Bu yüzden şimdiye kadar irdelenmemiş, soruşturulmamış olan “neden” kavramının niteliğini araştırır. Dört nedenin nasıl olup da tek bir nedende yani tasarımda birleştiğini kavramaya çalışmaktadır.

Neden tam da dört neden vardır? Yukarıda anılan dörtlüyle bağıntılı olarak 'neden' münhasıran ne demektir? Dört nedenin neden olma karakterinin birbirlerine ait olacak kadar birlikli bir şekilde belirlenmesi nereden çıkar? Bu sorulara eğilme iznini kendimize vermediğimiz sürece, nedensellik ve onunla birlikte araçsallık ve

araçsal- lıkla birlikte tekniğin kabul gören tanımı/belirlenimi, karanlık ve temelsiz kalır. (Heidegger, 1998: 47).

Eskiden beridir neden, bir şeyi ortaya koyan, meydana getiren şey olarak tasarılanmaktadır. Bu açıdan düşünüldüğünde bir şeyi meydana getirme beraberinde sonuçları ve etkileri de getirmektedir. Heidegger’ e göre bu dört neden arasından yalnızca bir tanesi *causa efficiens* nedenselliğin tümüne hâkim olmakta böylece *causa finalis*’ in bir işlevi kalmamaktadır. “*Causa, casus, “düşmek”* eylemine (*cadere*) aittir. Ve bir şeyin sonuçta şöyle ya da böyle ortaya düşmesine etken olan anlamına gelir” (Heidegger, 2015c: 15). Dört neden öğretisi temelini Aristoteles’ in düşüncelerinde bulur. Fakat sonraki dönemlerde Yunanlıların nedensellik tasarımı yahut nedensellik adı altında aranılan şeyin meydana getirme, ortaya koyma ve etkide bulunma ile hiçbir bağı bulunmamaktadır.

Bizim neden (*Ursache*) ve Romalıların *causa* diye adlandırdıkları şey, Grekler tarafından *aition* diye adlandırılır; yani başka bir şeyin kendisine borçlu olduğu şey (*das, was ein anderes verschuldet*) anlamına gelir. Dört neden, başka bir şeyden sorumlu olmanın hepsi birbirine ait tarzlarıdır. (Heidegger, 1998: 47- 48).

Dolayısıyla neden kavramı; ait olma, borçlu olma ve sorumlu olma kavramlarını da içinde barındırmaktadır. Verilecek bir örnekle bu durum daha açık hale getirilebilir: Gümüş kadehte, gümüş ve kadeh birbirine borçludurlar. Kadehin üretilme amacı kadehe kadeh olma görünümünü (*eidos*) kazandırdığı için kadeh görünüme karşı bir sorumluluk içerisindedir; keza aynı şekilde görünümde kadehe borçludur. Ayrıca gümüş kadehin meydana getirilme amacı bakımından bir sınırlandırma da söz konusudur. Gümüş kadehi sınırlayan şey, onun kurban ayininde kullanılacak olmasıdır. Bununla birlikte gümüş, kadeh ve görünüm birbirine karşı borçlu olmakla beraber bu üç nedeni birlikte meydana getiren gümüş ustasına da borçlu olmaktadır. Ancak gümüş ustası burada *causa efficiens* değildir. Dikkatlice düşünerek borçlu ve sorumlu kılınan üç nedeni bir araya toplayandır. “Dikkatlice düşünmek [*überlegen*], Yunancada *legein*, *logos* demektir. *Legein*, *apophainesthai*’ de, yani görünüşte açığa çıkmak anlamında kök salar” (Çüçen, 2003: 186). Bu noktada borçlu olmanın üç tarzı, kurban kadehinin yapımında yer almaları ve söz sahibi olmalarıyla görünüşe gelen bu kadeh için gümüş ustasının düşünmesine minnet duyarlar.

Peki, şimdi meydana gelen kurban kadehinde borçlandırmanın dört tarzı da hüküm sürmektedir. Başlangıçta bu dört tarzı birleştiren nedir? Bunlar birbirinden ayrı olmakla birlikte nasıl bir araya gelmişlerdir? Grek düşünürlerin ele aldığı anlamda borçlu ve sorumlu olma ne demektir? Çağımız insanı borçlu ve sorumlu olmayı ahlaksal düzlemde yanlış anlamaya ya da bir tür etki bakımından yorumlamaya meyillidir. Böylelikle, nedensellik dediğimiz kavrama ulaşım yolları kapanmaktadır. Bu yol açılmadığı müddetçe nedensel olanda hüküm süren araçsallığa erişim sağlanamamaktadır. Sorumlu ve borçlu olma ile ilgili söz konusu yanlış yorumları saf dışı edebilmek için, borçlandırmanın dört tarzını onların borçlu oldukları şey bakımından aydınlatmak gerekir. Verdiğimiz örneğe geri dönecek olursak, onlar gümüş kadehi, kurban kadehi biçiminde ortada hazır olarak durmasından dolayı borçlandırırlar.

Önde ve hazır durma (hypokeisthai), mevcut olan bir şeyin mevcut olmasını belirler. Sorumlu olmanın dört tarzı, bir şeyi görünüşe çıkarırlar. Onlar o şeyi mevcut-olmaya (an-wesen) çıkarırlar. Onlar o şeyin o yere gitmesine fırsat verirler ve böylece o şeyin tam bir vuslata erme yolu-nu açarlar. Sorumlu olmanın esas karakteristiği, bir şeye vuslata erme yolunun bu açılışıdır. Bir şeyi vuslata erme yolunda açma anlamında sorumlu olmak, vesile olmaktır veya ileriye-çıkmasına-neden-olmaktır (ver-an-lassen). (Heidegger, 1998: 49- 50).

Yunanlıların başlangıçta düşündüğü anlamda “aitia” dan anlaşılan vesile olmak ile birleştirildiğinde nedenselliğin özünü oluşturmaktadır. Peki, o halde vesile olmanın yahut sahneye sürmenin dört tarzı nasıl bir birliktelik içerisine girerek iş birliği yapmaktadır? “Onlar, henüz sahnede olmayan bir şeyin sahneye çıkmasını sağlamaktadır. Buna göre her birinde, eşit ölçüde, bir şeyi görünüşe getiren bir “getirme” hüküm sürmektedir” (Heidegger, 2015c: 18).

Tekniğin nedensellikle olan bağı böylece gözler önüne serilmiş oldu. Nedensellik, çağcıl tekniğin anladığı anlamda neden- etki yahut neden- sonuç bağı ile ilgisinde değil; Antik Grek düşüncesinden hareketle sorumlu ve borçlu olma bağlamında ele alındı. Böylece nedenselliğin içinde barınan araçsallığa bir adım daha yaklaşmış olduk.

2.2. TEKNİK PROBLEMİN SORUNSALLAŞMA SÜRECİ

Tekniğin, Metafizik Gelenek ve Çağcıl Teknik ile olan ilişkisinde sorunsallaşma süreci tarihsel olarak ortaya konulduktan sonra, teknik ve tekniğin özü arasındaki ilişkinin kopma nedenleri bütünlük sağlamak amacıyla açıklanmalıdır. Heidegger’ e göre bu kopuşu ortaya koyabilmek için Antik Yunan düşüncesine geri dönmemiz gereklidir. Bu bağlamda tekniğin alışlagelmiş tanımı üzerinde durulacak ve Antik Yunan düşüncesine göre irdelenecektir. “*Tekhne*”, “*Physis*” ve “*Aletheia*” kavramları bize yol gösterici olacaktır.

O halde tekniğin tanımına geri dönüyoruz. Teknik nedir? Teknik, amaçlar için bir araç yahut bir insan etkinliğidir. Tekniğin alışlagelmiş tanımı bize sürekli aynı şeyi söylemektedir. “Çünkü amaçları tespit etmek, bunlar için gerekli araçları sağlayıp kullanmak beşeri bir edimdir” (Heidegger, 2015c: 12). Aynı şekilde amaçlara yönelik araçların kullanıldığı her yerde ise karşımıza nedensellik çıkmaktadır. Araçsallığın nedensellikle olan bağı tekniğin süregelen tanımı içerisinde yalnız teknik olana yönelmekte tekniğin özünü yadsımaktadır. Oysa teknik olan tekniğin özüyle aynı anlama gelmez. Günümüzde tekniğin özü tamamen unutulmuştur. Heidegger, tekniğin özüyle olan bağını yeniden kurabilmek için Antik Grek düşünceleri üzerinde inceleme yapmamız gerektiği söyler. Öyleyse bir üst başlıkta ele aldığımız nedenselliğin, borçlandırma tarzlarıyla olmayan bir şeyi görünüşe getirmesi üzerinden yola çıkarak tekniğin özünü ortaya koymaya çalışacağız.

Heidegger, Platon’ un “*Şölen*” diyalogunda dile getirdiği bir söylemle bize “*varlığa getirme*” yi anlatır. Buna göre, “Her fırsatta sahne arkasından çıkarak vücut bulmaya doğru seyreden her bir şeyin sahneye sürülmesi (*poiesis*)’ tir, ‘varlığa getirme’ dir” (Heidegger, 2015c: 18). Başka bir deyişle, Yunanlılara göre karşılaştığımız her şey bir mevcut olandır; ancak bu mevcut olan, mevcut olmayandan türemekte yani öne çıkmaktadır. Bu şekilde mevcut olmayandan mevcut olana çıkış *poiesis* olarak dile getirilmektedir. *Poiesis*, sadece zanaatte veya sanatsal olan şeylerde görünümüne gelmez. O, aynı zamanda bir şeyin kendiliğinden, kendinden meydana gelmesi anlamında ortaya çıkmakta olan “*physis*” de bir *poiesis* tir.

“*Physis*” sözcüğü, “*phy*” sözcüğünden türetilmiştir. “*Pha-phanestai, phyein*” sözcüklerinin kökü de yine “*phy*” sözcüğüdür. Bu bakımdan ele alındığında *physis*, meydana gelme, görünüşe çıkma, açığa çıkma, parıldama anlamı kazanmaktadır.

Dolayısıyla physis, varlığa gelmenin nedenini kendi içinde taşımaktadır. Diğer bir ifadeyle, physis dışarıdan herhangi bir müdahaleye gereksinim duymadan bir şeyin açığa çıkması demektir. Örneğin bir tomurcuğun patlayıp çiçek açması physis anlamında bir poeisttir. Buna karşın zanaatçının veya sanatçının varlığa getirdiği gümüş kadehin ortaya çıkışı kadehin kendi içinde bulunan bir patlayıştan değil, başka bir şeyin içinde yani kendisini varlığa getiren zanaatçı ya da sanatçının düşünmesinde borçlu olarak bulmaktadır.

Fakat doğada olsun veya el becerisinde ve sanatta olsun, açığa-çıkma nasıl olup bitmektedir? Vesile-olmanın dört katlı tarzının içerisinde oynadığı açığa-çıkma nedir? Vesile-olma, herhangi bir verili zamanda açığa-çıkma içerisinde görünüşe çıkan şeyin mevcudiyete-çıkmasına bağlıdır. Açığa-çıkma, gizli-olmaktan gizli-olmamaya doğru çıkıştır. Açığa-çıkma, yalnızca, gizli bir şey gizlilikten kurtulduğu ölçüde vuku bulur. Bu gizlilikten kurtulma, bizim gizini-açma (entbergen-Entbergung) diye adlandırdığımız şeyin içerisinde ikamet eder ve serbestçe salınır. (Heidegger, 1998: 51-52).

Varlığa getirme, gizli olanı gizinden çıkarıp aşikâr etmedir. Yani gizli kalmış, örtük kalmış bir şeyi görünüşe getirmektir. Varlığa getirme kavramını karşılamak için Yunanlılar “*aletheia*” sözcüğünü kullanırken Romalılar “*veritas*” sözcüğünü kullanmakta, biz ise bu kavramı “*hakikat*” olarak adlandırmaktayız. Dolayısıyla gizli kalmış olanın açığa çıkması (*aletheia*), açıklığa kavuşması onun hakikatini bildirmektedir. Heidegger, “*aletheia*” kavramını “*a- letheia*” biçimine dönüştürerek ele alır. Buna göre, “*lethe*” sözcüğü Yunanlılarda gizli, kapalı, örtük olan anlamına gelmektedir. *Lethe* sözcüğüne “*a*” ön eki getirildiğinde gizlilikten çıkma, açık olma, açığa çıkma anlamı kazandırılmaktadır. Böylece “*aletheia*” kavramı gizli olanın açığa çıkması anlamını taşır.

Heidegger, gizli kalanın hakikatinin yani tekniğin özünün açığa çıkmaya ihtiyacı olduğunu söylemekte, teknik olan ve öz arasındaki ilişkinin bu açığa çıkma sonucunda kurulabileceğini vurgulamaktadır. Varlığa getirme, nedenselliğin dörtlü yapısı içinde olagelmektedir. Bu noktada teknik, salt bir araç değil; aynı zamanda bir açığa çıkartma biçimi olarak ortaya koyulur. Böylelikle hakikatin kapısı da aralanır.

Öyleyse şimdi bir açığa çıkartma biçimi olan tekniği ele alalım: Heidegger, teknik sözcüğünün Yunanca kökenli olduğunu belirtmektedir. Bu bakımdan tekhnikon, tekhne

olanı imler. Yani tekhnikon, tekhne' ye aittir. Ancak tekhne' nin içerdiği anlam bakımından iki noktaya dikkat etmememiz gerekmektedir. Birincisi, tekhne' nin salt zanaatsal etkinlik ile el becerisini ifade etmek için değil; aynı zamanda güzel sanat ile yüksek sanatları ifade etmek için kullanıldığı yönündedir. Tekhne, gizini açarak varlığa getirmeye aittir, o poiesistir. İkincisi ise, tekhne' nin episteme ile olan bağıdır.

Tekhne ve episteme en genel anlamda “bilme” nin adı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bilme, bir şeyin ne olduğunu kavrama, onun üstünde söz sahibi olma anlamlarına gelir. Bilme, gizli olanı açık hale getirir. Heidegger, Aristoteles' in, “*Nikomakhos' a Etik*” adlı eserinin 3. ve 4. kısımlarında episteme ve tekhne arasında bulunan farkı ortaya koyduğunu önemle belirtmektedir. Buna göre, tekhne bir açığa çıkartma, gizini açma biçimi olarak ortaya konur. Tekhne, henüz mevcut olmayan bir şeyi yani kendisini kendi kendine varlığa getiremeyen bir şeyi açığa çıkartmadır. Dolayısıyla kurban kadehini varlığa getirecek olan kişi bunu nedenselliğin dört tarzıyla birlikte sahneye sürer. Bu anlamda tekhne, üretme bakımından değil açığa çıkartma bakımından varlığa getirmeyi belirtir.

Tekhne, ifşa edilen şeyi, varolan şeyi, becerikli bir bilmeydi, mevcut-olmaya doğru bir öne-çıkma tarzıydı, bir gizini-açma tarzıydı. Gerçekliği irdeleyen ve böylelikle onu kendi Varlık'ı içerisinde apaçık kılan bir düşünme olarak felsefe de, kendi tarzında bir tekhne idi. Batı geleneği içerisinde metafiziksel düşünme, tekhne'nin ifadesini modern zamanlara doğru taşıyan bu felsefeden doğdu. Fakat Grek filozofunun alımlayıcı tavrından çok, onun her şeyi denetlemek ve kendini insan olarak güvence altına almak isteyen tavrını ön plana çıkararak. (Özlem, 1998: 17).

Böylece teknik olan ön plana çıkarıldı ve tekniğin özü tarihe gömüldü. Görüldüğü üzere, “*Tekhne*”, “*Physis*” ve “*Aletheia*” kavramlarının Antik Yunan düşünürlerinin ele aldığı biçimde incelenip irdelenmesi çalışmamız açısından önemli bir yere sahip olmaktadır. Zira teknik ve tekniğin özü arasındaki bağın koparılması, bu kavramların, Metafizik Gelenek ve Çağcıl Teknik tarafından yanlış yorumlanması nedeniyle olmaktadır. Çünkü çağımız, Çağcıl Tekniğin hüküm sürdüğü döneme denk gelir. Teknik, salt insan yapımı bir araç- gereç bütünü olarak görülmekte, physis ya da doğa bir enerji ve hammadde kaynağı olarak düşünülmektedir. Aletheia, saklı kalanın açığa çıkması olarak anlaşıldığında, tüm bu yanlış yorumların düzeltilebilmesi için teknik olanın özü açık kılınmalıdır. Bu da ancak örtük olana yönelmekle onun örtüsünü açmakla olanaklıdır.

Heidegger'e göre, gerçek anlamıyla teknoloji (techne) varolan şeyi ortaya çıkartma, öne çıkarma, açığa çıkarma, üstünü açma ve gizini açmadır. Fakat Modern felsefeyle birlikte teknoloji bu anlamından uzaklaşarak, varolanı açığa çıkartmak yerine, varolanı denetleyen ve belirleyen oldu. Modern teknoloji, varolanın çerçevelenmesi olarak varolanın üstünü örttü. Modern teknoloji varolanı yani Varlık'ı özne metafiziğinde eriterek, her şeyin merkezine insanı ve onun bilgisini koyarak Varlık ı, insanın ürünü ve yarattığı hâline getirdi. Artık Varlık, insanın belirlediği ve düşünce içerikleriyle bildiği bir nesne idi. (Çüçen, 2003: 176).

O halde şimdi varolanın üstünü örten ve aynı zamanda tekniğin özü olarak nitelediğimiz diğer bir kavramı açıklığa kavuşturmamız gereklidir.

2.2.1. Ge- stell (Çatı) ve Tekniğin Özü

Heidegger, tekniğin özü nedir sorusuna “*ge- stell*” (çatı, çerçeveleme) yanıtını vermektedir. Peki, nedir *ge- stell*? Öncelikle bu kavramı etimolojik olarak açıklamak gereklidir. “*Stellen*” fiili, Almancada yerine koymak, düzenlemek, beslemek, tedarik etmek, meydan okumak, diklenmek anlamlarına gelmektedir. Heidegger ise “*stellen*” fiilini “*herausfordern*” (meydan okumak, eyleme davet etmek, talep etmek, kışkırtmak) fiilinin yan anlamlarıyla birlikte ele alarak *stellen* sözcüğüne “saldırmak” anlamını yüklemektedir (Heidegger, 1998: 55-56). “*Ge*” ön eki ise bir araya getirme, toplama anlamına gelir (Heidegger, 1998: 62). Böylece “*ge- stell*”, gizini açma, açığa çıkarma, ortaya çıkarma; açığa çıkması gereken şeyi bir araya getirilip, düzenleyip ortaya koyma anlamını kazanmaktadır. Heidegger, sözcüğü *ge- stell* biçimine getirmekle *gestell*’ in günlük dildeki kullanımının (raf, iskelet, kitaplık rafı) önüne geçmek istemiştir. Ancak çağcıl tekniğin düşünce biçimi *ge- stell*’ in anlamının değişmesine neden olmuştur. Öyle ki zaman içerisinde *ge- stell* kavramı doğayı, insanı ve varolan her şeyi kullanıma hazır hale getirebilmek için bir araya toplayıp (depolayıp, stoklayıp) çerçevelemektedir. Bir başka deyişle, çatısı altında tutmaktadır.

Bu başlık altında, *ge- stell* kavramının tekniğin özü ile olan ilişkisi incelenecektir. Bu ilişkinin anlaşılması teknik ile tekniğin özü arasındaki bağın, neden ve nasıl koparıldığını gözler önüne serecektir.

Çağcıl Tekniğin özü çatıda hüküm sürmektedir. Ancak çatının kendisi teknik bir şey de değildir. Peki, o zaman çatı nedir? “Çerçeveleme, insana saldıran ve insanı, düzenleme tarzında el-altında duran olarak real-olanın gizini-açma konumuna yerleştiren saldırıya ait olan bir biraraya toplayıcıdır” (Heidegger, 1998: 67). Bununla birlikte bu tür bir gizini açma salt insan aktlarıyla gerçekleşmez; gizini açma olayı insanın kendi içinde kendinden gelir. Başka bir deyişle, insan yalnızca kendini çağıran sese kulak verdiğinde, çağrıyı duyduğunda tekniğin özüyle ilişki kurabilir. İnsanın, gizini açma yoluyla çatı ile kurmuş olduğu ilişkiye ise “yazgı” adı verilmektedir. Böylece yazgı, poiesis anlamında bir varlığa getirme; çatı ise bu varlığa gelmenin bir takdiri, imkânı olur.

Olanın aşıkârlığı yani gizli kalanın özü her zaman açığa çıkmayı bekler. İnsan ise bu açığa çıkma yazgısının egemenliği altındadır. Fakat bu egemenlik insanı boyunduruk altına almaz. Çünkü insan kendi isteğiyle çağrıya kulak verdiğinde hiç olmadığı kadar özgürdür. Heidegger’ e göre, “Özgürlüğün gürleşmiş olana hükmetme yolu, aydınlatılmış, yani açığa çıkartılmış olandan geçer” (Heidegger, 2015c: 36). Bu anlamda özgürlük, açığa çıkartılanın dolayısıyla hakikatin gerçekleşmesidir. Ancak özgürlüğün gerçekleşmesi tüm gizi ortadan kaldırmaz. Aksine özgürlük gizin kendisidir.

Onun aydınlatması içinde tüm hakikatiyle mevcudiyete-çıkan şeyi örten örtü parıldar ve örtünün örten şey olarak görünme imkânı doğar, özgürlük, herhangi bir verili zamanda bir gizini-açmanın kendi yoluna girmesini başlatan kaderin alanıdır. (Heidegger, 1998: 69).

Çağcıl Tekniğin özü çerçevelemede ikamet eder. Bu da açığa çıkmanın bir yazgısıdır. Böyle düşünüldüğünde, teknoloji, içinde bulunduğumuz çağın kaderi olmaktan çıkar. Zira kader sözcüğü, değiştirilmesi imkânsız olanı belirtmektedir. Ancak tekniğin özüne döndüğümüzde, çerçevelemeyi gizini açmanın bir yazgısı olarak deneyimlemiş oluruz. Heidegger, bu deneyim, “bizleri körü körüne tekniği sürdürmeye ya da aynı şey demek olan çaresizce ona isyan etmeye ve şeytan işidir diyerek ona lanet okumaya zorlamayan (...)” (Heidegger, 2015c: 37) bir yazgının deneyimidir, demektedir. Aksine bu deneyim bizi tekniğin özünü özgürce kavramaya götürür.

Tekniğin özünün çatıyla olan hükmü ve yazgıyla kurulan ilişki insanı açığa çıkartma yoluna iter. İnsan, bu yolda buyurma içerisinde açığa çıkmış olanı gözlemlemek ve çıkabilecek aksiliklere karşı her zaman hazır olmak durumunda kalmakta ve böylece

gizini açma esnasında üzerine düşen görevi kendi özüymüş gibi deneyimleyebilme olanağının önü kesilmektedir. Bu şekilde insanın özünü gerçekleştirme olanağının önünün kesilmesi, onun yazgının tehdidi altında olduğunun habercisidir.

Gizini-açmanın kaderi hangi tarzda hüküm sürerse sürsün, varolan herşeyin herhangi bir verili zamanda kendisini içerisinde gösterdiği gizinden-çıkma, insanın gizinden- çıkmış olandan korkuya kapılabilmesi ve gizinden-çıkma olanı yanlış yorumlayabilmesi tehlikesini barındırır. (Heidegger, 1998: 70).

Bundan dolayı da mevcut olan her şey neden- sonuç birlikteliğinin ışığı altında kendi öz hakikatini gizleyebilir. Örneğin, bu açıdan ele alındığında doğa, birtakım güçlerin hesaplanabilir etkileri dâhilinde bir gizini açma biçimi olarak düşünülebilir. Doğanın bu şekilde açıklanışı bazı doğru saptamaların ortaya çıkmasını sağlayabilir; ancak doğru olanın ışığında hakiki olan kendini geri çekebilir.

Yazgının çatı biçiminde süren hükmü ise en büyük tehlikeyi gözler önüne serer. Bu tehlike iki biçimde meydana gelmektedir:

Gizinden-çıkma-olan- şey, insanı nesne olarak değil de fakat daha çok münhasıran el-altında-duran olarak ilgilendirir ilgilendirmez ve insan nesnesizliğin ortasında yalnızca el-altında-duranın düzenleyicisi olur olmaz, aynı insan düşüşün en uç noktasına iner; yani insan kendisinin el-altında-duran olarak ele alınacağı noktaya iner. (Heidegger, 1998: 71).

Böylelikle insan, tarihsel süreçte ortaya çıkan her türlü teknik görünüşün yaratıcısı olarak konumlanmaktadır. İnsan artık tehlike olarak yazgının egemenliğini altına girmiştir ve kendisine yönlendirilen çağrının farkında değildir. O, çatının çağrısını duyamamaktadır. Çatının tehlike saçan yazgısı altında insan, yönünü kaybetmiştir ve düzenleyici açığa çıkartmaya sürülmüştür. İnsanın düzenleyici rol üstlendiği her durumda mevcut olan şeyler el altında bulunan olarak çerçevelenmiştir. Dolayısıyla poiesis anlamında vücuda gelen şeyin görünüm kazanmasına olanak tanıyan açığa çıkartma gizlenmiştir. Bu aşamada denetleyici ve buyurucu açığa çıkartma biçimi önem kazandığından diğer tüm gizini açma biçimleri saf dışı bırakılır. Böylece hem varlığa getirme gizlenir hem de hakikatin gerçekleşmesi engellenir. “Çatı, hakikatin yayılma ve hüküm sürme yollarının önünü keser. Buyurmayı buyuran yazgı böylelikle en büyük tehlikedir” (Heidegger, 2015c: 40). Heidegger’ e göre tekniğin kendisi tehlikeli değildir.

Asıl tehlikeli olan tekniğin özünün bir tür açığa çıkartma yazgısı içinde bulunmasıdır. O halde insanı tehdit eden şey tekniğin sağladığı araç ve gereçler bütünü değil, çatının hükümdarlığıdır.

Heidegger, çerçevelemenin yarattığı tehlikenin aynı zamanda koruyucu bir güç olduğunu da söylemektedir. Zira çerçevelemenin kendisi de bir gizini açma tarzıdır. O, insanın varolanlara yönelerek Varlığın geri plana atılmasını gözler önüne serer. İnsanın Varlıkla olan bağı varolanlar çerçevesinde unutturulmasına rağmen Varlık hala insanladır.

Dolayısıyla çerçeveleme kendi içerisinde insanı tehlikeye atmasıyla eşzamanlı bir biçimde öteki imkânı, yani insanı yabancılaşmasından kurtarabilme ve mevcut-olan şeyi varolan her şeyde hatırlamaya dayalı bir şekilde alımlayabilmesi ve düşünüp taşınarak onu gözetim altında tutabilmesi için, insanın Varlıkla özsel bir bağıntıya girmesinin bahşedilmesi imkânını taşır. (Özlem, 1998: 29).

Şimdi içinde bulunduğumuz tehlikenin “*çaresi*” kendini ısıldatmaktadır. Çağcıl Teknik, çerçeveleme ile insanı da bir el altında bulunana dönüştürerek nesneleştirme girişiminde bulunur. Böylece insan özüne yabancılaşır. Yazgının tehdidi altında insan kendisini savunamaz. Varlığı göremez, ona ulaşamaz. Dolayısıyla kendini çaresizlik içinde bulur. Ancak tehlike, her daim beraberinde çaresini de taşımaktadır. Bir anda umut filizleri yeşerir, insanda. İçinde bulunduğu durumdan çıkışın olanağı zaten en başında ona verilmiştir. Şimdi yalnızca o olanağı gerçekleştirmek gerekir.

Talep, varlık sorusunu unutmuş olan düşünmenin, artık kendisine dönmesi talebidir de. Yani düşünme, kendi varlıktan yüz çevirisi üzerine düşünmeli ve böylece yüzünü yeniden varlığa döndürmeye hazırlanmalı, Batı tarihinin temel eğilimini yapan şeyi, yani varlık üzerine varlıktan yüz çevirerek düşünmenin tarihini araştırmaya yönelmelidir. (Pöggeler ve Alleman, 1994: 28- 29).

2.2.2. Teknik Problemin Çözülme Süreci

Hem tarihsel olarak hem de çağımızın en önemli sorunlarından biri olarak teknik kavramı ortaya konulduktan sonra çözülme süreci de açıklanmalıdır. Heidegger’ in çağımızın hastalığı olarak gördüğü, teknik ve tekniğin özü arasındaki bağın kopuşu, Batı Metafizik Geleneğinin ve Çağcıl Tekniğin düşünce biçiminden kaynaklanmaktadır.

O halde bu bağı yeniden kurabilmek için düşünce biçimimizi değiştirmemiz gerekmektedir. Heidegger, “*düşünürce düşünmek*” ten söz eder. Bu düşünce biçimine değineceğiz. Ayrıca çatının hüküm sürdüğü yerdeki karmaşa ve kaosun (tehlikenin) çaresi de burada açıklanacaktır. Eğer tehlike varsa beraberinde mutlaka bu tehlikenin çaresi de vardır. Çarenin doğuşu burada anlam kazanacaktır. Bununla birlikte çarenin doğuşu insan faktörünün de ortaya çıkmasını sağlamaktadır.

Metafizik düşünme evvelden beri düşünülmesi gereken bir şey olarak Varlığı düşündüğü zannına kapılır. Oysa bu düşünme Varolanda ısrar eden olarak Varlığı unutmıştır. Varlık düşünmenin bir ürünü olamaz. Varlığa ait olan düşünme özlü düşünmedir. Özlü düşünme, Varlığın düşünmesidir ve Varlığın bir olagelmesidir. Buna karşın Çağcıl Tekniğin düşünmesi ise hesaplayıcı, tasarımılayıcı düşünmedir. Heidegger’ e göre bu tarz bir düşünme asla bir tamlığa erişemez. Başka bir deyişle, Çağcıl Tekniğin düşünce biçimi varolanları el altında bulunana dönüştürmekte ve birtakım hesaplar dahilinde tasarımılayarak ortaya koymaya çalışmaktadır. Böylece hesaplanabilirlik nesneleştirilenin en önemli unsuru olarak karşımıza çıkar. Bununla birlikte hesaplama varolanlar üzerinde hâkimiyet kurduğu için Varlığın gerçeklik formu kazanmasına neden olur. Hâlbuki Varlık, varolan türünden bir şey değildir.

Klasik formu "metafizik" olan geleneksel Batı düşüncesi, "varlığı unutarak", esasında varolanın kavranabilirliğini ve hâkim olunabilirliğini ve hatta hükmedilebilirliğini amaçlayan ilkelerden başka hiçbir şey araştırmamış, varolanların tümünü insan için kullanılabilir kılmayı hedeflemiştir. (Pöggeler ve Alleman, 1994: 26).

O halde başlangıçtan beri süregelen karışıklığın nedeni düşünme biçimimizden kaynaklanmaktadır. Tasarımlayıcı yahut hesaplayıcı düşünme, insanın Varlıkla olan bağı kopartmaktadır. Peki, bu bağı yeniden kurabilmek için şimdi ne yapmak gerekir?

Düşünmenin yanlış yorumlanması ve yanlış yorumlanmış Düşünmenin yanlış kullanımı, sadece hakiki ve daha kökensel bir Düşünme dışında başka hiçbir şey sayesinde aşılamaz. Böyle bir Düşünmenin yeniden temellenmesi her şeyden önce, başka bir kullanımı, Düşünmenin Varlık ile öz ilişkisine dair soruya geri dönüşü gerektirir. (Heidegger, 2014: 142).

Diğer bir deyişle, düşüncemizi daha önce hiç düşünülmemiş olana yöneltmek gerekir. Düşünülecek olan ise insandan geri çekilmiştir. O, insanın kendisine ulaşmasını

istemez, tüm erişimi reddeder. Zira insan varolanın tutsağı olduğundan Varlığın hakikatinden uzaklaşmıştır. Ancak tam da bu nedenle kendisini geri çeken olarak Varlık, insanı asli biçimde ilgilendiren ve ondan talepte bulunmaktadır. Varlık insanı düşünmeye çağırır.

Bu şekilde bizi düşünmeye çağırın -muhtemelen sadece çağırının kendisi- kendi adına, düşünmeye gereksinim duyduğu kadarıyla böyle yapabilir. Bizi düşünmeye çağırın, dolayısıyla bunu buyuran, bir başka deyişle, asli varlığımızı düşünmenin gözetimine getiren, düşünmeye gereksinim duyar, çünkü bizi düşünmeye çağırın kendisinin kendi özüne uygun olarak düşünülmesini istemektedir. (Heidegger, 2009a: 79).

Böyle bir düşünme ise ancak Varlığın düşünmesi olarak özlü düşünmedir. Varlık, her gizini açtığı anda insanı talep eder. Çünkü yalnız insan Varlığın çağrısına kulak verebilir. Varlığın peçesini kaldırması yahut örtmesi olagelmedir. Olagelme olarak Varlık, daima insana aittir. Başka bir deyişle, Varlık ve insan birlikte olagelmektedir. Dolayısıyla Varlık kendisini insanda görünüşe getirerek gizini açmaktadır. İnsan ise bu gösterime müsaade ederek Varlığın çağrısına yanıt vermiş olur. “ (...) “Varlık düşünmesi” “özlü düşünme” olarak “hesap edilemeyenin işaretlerine” dikkat eden “bir Varlığın olagelmesidir”(Wisser, 2009: 82).

Düşünme, Varlığın sesine kulak vermektedir. Böylesi bir sese kulak veren düşünme Varlığın hakikatini dile getirecek uygun sözü arar. “Varlığın düşünmesi, sözü korur ve bu koruma içinde onun belirlenimini gerçekleştirir” (Heidegger, 2009b: 54). Düşünme, insan ile Varlığı birbirine bağlar. Başka bir deyişle düşünme, insanın özünün Varlıkla olan bağı kurmaktadır. Böylece Varlık, insan ile düşünmede dile gelir. Heidegger, “Dil Varlığın evidir. Dilin meskeninde insan ikamet eder” (Heidegger, 2015a: 5) diyerek dilin, insan ve Varlıkla olan ilişkisini de ortaya koyar. Heidegger, dile özellikle vurgu yapmaktadır. Onun kullandığı dil, şairane ve büyüleyicidir. Bununla birlikte, “Ona göre sözcüklerin asıl işlevi, temsil etmek değil, imlemek/göstermektir. Sözcükler kendilerinin ötesindeki bir şeye işaret ederler” (Özlem, 1998: 38). Dolayısıyla Heidegger’ in kullandığı sözcükler de çok anlamlı olması bakımından zengindir. O sözcüklerin ve kavramların her zaman ilk, temel ve antik anlamlarını da hesaba katar. Bu nedenle bir nevi kendi dilini de yaratmaktadır.

Düşünmenin teknik olarak yorumlanması, onu Varlıktan kopartır. Düşünme, ait olduğu şeyden –Varlıktan- koparıldığında yok olur. Oysa düşünmenin özü, muktedir olmakta

yatar. Muktedir olmak, düşünmeyi düşünme yapandır. En genel anlamıyla düşünme Varlığa aittir, dolayısıyla Varlığın düşünmesidir. Bundan dolayı düşünme iki anlam kazanır: ilki, “(...) Düşünme Varlıktan olagelerek Varlığa ait olduğu için Varlığın Düşünmesidir.” İkincisi ise, “(...) Düşünme Varlığa ait olurken Varlığı dinleyerek Varlığın Düşünmesidir” (Heidegger, 2015a: 8). Her iki anlamda da düşünme, kendi özüne uygun olarak ortaya çıkmaktadır. Varlık yazgısı bakımından özünü korumak durumundadır. Zira bir şeyin özünü korumak demek onu sevmek, gözetmek demektir. Gözetmek, muktedir olmanın özünü karşılamaktadır. Öyleyse bir şeyin özünü gözeterek muktedir olan demek Varlığı özünde sürdürebilmek demektir. Varlık böylesi bir gözetmenin himayesinde düşünmeye muktedir olurken aynı zamanda insanın özüne, onun Varlıkla olan bağına da muktedir olur.

Çerçevelemenin yaratmış olduğu tehlike, içinde “çare” yi de bulundurur. Peki, bu tehlikenin çaresi nedir? Tekniğin özünün tehlikeli olması, tehlike biçimine bürünerek açığa çıkması ne demektir? Heidegger’ e göre, “ “Çare olmak” şudur: bir şeyi özün içine almak ve böylelikle özü asıl parlıtısına geri getirmek”(Heidegger, 2015c: 40- 41). O halde çatının hükümdarlığı çarenin tüm parlıtısını söndüremez. Çarenin parlıtısına gölge düşüren ise tekniğin özü olmaktadır. Öyleyse şimdi yapılması gereken şey çatının hangi anlamda bir öze büründüğü ve tekniğin özü olarak açığa çıktığını sorgulamaktır. Ancak bu şekilde bizi tehlikeye sürükleyen tekniğin özündeki çare ortaya konulabilir.

Şuana kadar “öz” kavramı şeyin ne olduğuna ilişkin olarak ele alındı. Bir şeyin ne olduğu (*quid*) ise o şeyin neliğine (*quidditas*) gönderimde bulunur. Dolayısıyla şeyin ne olduğu o şeyin neliğidir. Örnek verecek olursak, bütün ağaç cinslerine çam, meşe, servi vb. özgü olan, özel olan şey “ağaç” olmalarından kaynaklanır. Bütün – gerçek ve olası- ağaçları kapsayan bu tür bir tümelliktir. Fakat tekniğin özü alışlagelmiş öz kavramının dışındadır. Tekniğin özü yani çatı herhangi teknik bir araç gereç cinsini imlemez. Çatı, yazgısal olarak meydan okuyan bir açığa çıkma tarzıdır. Bu yazgısal tarz hem bir varlığa getirme (*poiesis*) hem açığa çıkartmaya yapılan çağrı hem de insana buyurgan nitelikte açığa çıkartma biçimini yakıştıran yazgıdır. Böylece çatı, tekniğin özü olmakla birlikte bir sınıflama ya da nelik anlamındaki bir öz değil, bunlardan tamamen farklı bir öz olarak ortaya konmuş olur.

Heidegger, “öz” sözcüğünün özünmek fiilinden türetildiğini belirtmektedir. Özünmek ise sürmek demektir. Peki, öyleyse özünen şey süreceğine göre teknik olanda tekniğin özü nasıl sürmektedir? Heidegger söz konusu durumu açıklamak için daha önce Aristoteles’ in üzerinde durduğu “*hep-oluş*” kavramına başvurur.

Hep-oluş dediğimiz şey ise aslında bir olagelme, süregelme halidir. Zira her şey her an bir oluş ve süregelme durumunda olduğundan hiçbir şey olduğu gibi kalmamaktadır. Zaman içerisinde her şey değiştiğinden sabit bir *essentia*’ dan söz etmek olanaksızdır. Bu nedenle Heidegger, tekniğin özünü “*wesen*” olarak tanımlamaktadır. Hep-oluş içerisinde tekniğin özü, çatı biçiminde yani açığa çıkmanın yazgısı olarak özünür, sürer. Sürmek kavramı ile birlikte “*bahşetme*” kavramı da karşımıza çıkmaktadır. Hep-oluş, hep-olan yerine artık bahşetme kavramı kullanılacaktır. Heidegger, “Yalnızca bahşedilmiş olan sürer. Öteden beri sürmekte olan, bahşedici olandır” (Heidegger, 2015c: 45) demektedir. O halde, tekniğin özünün bir açığa çıkartma yazgısı olarak özünmesi, bahşedilmiş olmasındandır. Gizini açmanın her bir yazgısı bahşetmeden hareketle ve bir bahşediliş tarzında olmaktadır. Zira insanın gizini açma olayında talep edilmesi bu bahşetme iledir. Böylece insan hakikatin olayında rol alır.

Şu veya bu şekilde gizini-açmaya yollayan bahşetme, böyle olmakla koruyucu güçtür. Çünkü koruyucu güç, insanı, kendi özünün en yüksek değerini görmesine ve bu en yüksek değere girmesine izin verir. Bu en yüksek değer, bu yeryüzünde her mevcudiyete-çıkmanın gizinden-çıkmasının ve bununla birlikte ta en baştan gizlenmesinin gözeticisi olmada yatar. (Heidegger, 1998: 77).

Çarenin doğuşu insan ile mümkün kılınır. Çünkü çare, insana bahşedilmiştir. Tehlikenin çaresini aramak ve bulmak insana özgüdür. Buna karşılık şimdiye kadar sorgulanmamış olan tekniğin özü birçok soruna neden olmuş ve insanı uçurumun kıyısına kadar itmiştir. Bundan sonra yapılacak olan, teknik ile onun özünün aynı şey olmadığına dikkat etmektir. Teknik, araç olarak temsil edildiği sürece, onu denetim altında tutma isteminin dışına çıkılamaz (Heidegger, 2015c: 46- 47). Dolayısıyla da tekniğin özü tarafından gün yüzüne çıkan yazgının tehlikesiyle an be an karşı karşıya kalırız. Bununla birlikte Heidegger, tekniğin özünmesinin çift anlama sahip olduğunu önemle vurgular. Bu çift anlama sahiplik hakikatin gizine göndermede bulunur. Öncelikle bu çift anlamlılık içinde çatı, insanın tekniğin özüyle kuracağı ilişkide insana meydan okuyarak gizini

açmanın önünü kapamakta yani hakikatin üstünü örtmektedir. Diğer yandan ise insanın, hakikatin özünü kavrayıp koruyabilmesi için çareyi doğurmasına neden olmaktadır.

Anlaşılabacağı üzere, tekniğin özünme biçimi hem bizi tehdit eder hem de bu tehdide karşı çareyi var eder. İnsan ise teknik olanı ve tekniğin özünü ayırt etmedikçe çatının hükmü altında kalacak, özünü hiçbir zaman gerçekleştiremeyecektir. Bu farkındalığı açığa çıkartmanın tek yolu düşünmek ve sorgulamaktır. Heidegger' e göre, “(...) sorma, ‘düşünme’ nin iman etme biçimidir” (Heidegger, 2015c: 51). Yapmış olduğumuz sorgulama ve düşünme etkinliği sayesinde teknik ve tekniğin özü arasındaki bağ yeniden kurulabilir hale getirilmiştir.



3.BÖLÜM: BAUDRILLARD VE HEIDEGGER’ DE TEKNİK VE TEKNOLOJİ PROBLEMİ

3.1. “ÖZ” E DÖNÜŞ

1930’ lu yıllarda, fakir ama hırslı bir öğrencinin hayatını konu edinen “*Praglı Öğrenci*” (Baudrillard, 2016b: 245) filmi, eski bir sessiz filmidir. Bu öğrenci yoksul olmasına rağmen oldukça hırslıdır. Daha konforlu bir yaşam sürme arzusu gütmektedir. Prag’ da bir kır meyhanesine gittiği sırada, yüksek sosyetenin bazı kişilerin sürekli avında bulunduğunu gözlemler. Bu gruba mensup bir kişi ise özellikle dikkatini çekmiştir, öğrencinin. Çünkü bu kişi avlanacak hayvanları isteği doğrultusunda yönlendirmekte ve avcıları da dilediği gibi yönetmektedir. Bu kişi tıpkı diğer avcılara benzemektedir; ancak o insan değil, şeytanın ta kendisidir.

Şeytan, öğrencinin kendisini gözlediğini fark eder ve avda bulunan kadınlardan birini onu baştan çıkarması için gönderir. Fakat kadın, öğrenciden uzaklaşır, onunla birlikte olmak istemez. Zira kadın çok zengin ve yüksek sosyetenin önemli üyelerinden biridir. Öğrenci bu durum karşısında çok üzülür ve düşünceli bir halde evine döner. Evin içinde volta atıp kadının ona yaptıklarını düşünürken bir anda Şeytan belirir. Odadaki yaklaşık bir insan boyunda olan devasa aynanın önüne giderek öğrenciye aynadaki görüntüsünü altın karşılığında kendisine satmasını teklif eder. Öğrenci, gece yaşadıklarından dolayı hırsına yenik düşer ve şeytanın teklifini kabul eder. Şeytan öğrencinin görüntüsünü aynadan ayırır ve bir kağıdı katlar gibi katlayıp cebine koyar.

Öğrenci artık zengindir. Bu zenginliğiyle birlikte başarılı ve konforlu bir hayat sürmeye başlar; ancak aynalardan durmadan kaçarak, uzak durarak. Önceleri kendini aynada görememek onu üzmez. Fakat bir gün karşısına kanlı canlı imgesi çıkagelir. İkizi her gittiği yerde öğrencinin peşindedir, onu rahat bırakmaz. Öğrencinin altın karşılığında şeytana sattığı görüntüdür, bu ikiz. Şeytan, öğrencinin görüntüsünü canlandırmış ve onun karşısına dikmiştir. İlk etapta iyi imge rolü üstlenmiş bu görüntü ikiz, sonraları kötülüğe bürünerek öğrenciye hayatı zindan etmeye başlamıştır.

Her yerde öğrenciyi takip eden ikizi onun sosyete içindeki itibarını da zedeleme tehlikesi taşır. Bu nedenle öğrenci toplumdan uzaklaşmaktadır; ancak ikizi onun yerine geçerek suç içerikli eylemler yapmaktadır. Örneğin, imgesi yüzünden bir gün öğrenci düello yapmak zorunda kalmıştır. Öğrenci, düello yerine gittiğinde gördüğü manzara karşısında şaşırıp kalır. Çünkü ikizi, kararlaştırılan yere ondan önce gelmiş ve öğrencinin düello yapacağı kişiyi öldürmüştür. Bundan dolayı öğrenci saklanmak zorunda kalır. İmgesi ise ona hınç beslemekte, aynadaki görüntüsünü sattığı için intikam arzusuyla yanıp tutuşmaktadır. İmge adeta her bir yana dağılmıştır. Öğrenci bulunduğu her yerde onunla yüz yüze gelir. Bu noktada öğrencinin sosyal ve toplumsal yaşamı yerle bir olmuş varlık olanağı elinden alınmıştır. Öğrenci, umutsuzluk ve bıkkınlık içerisinde. Bu duruma acilen bir son vermesi gerektiğini düşünür. Kurtuluşu ise imgesini öldürmede bulur.

Öğrenci, bir akşam evinde otururken imge yanında beliriverir. Yapmış olduğu planı devreye sokma zamanı gelmiştir. O esnada şiddetli bir tartışma içerisine girerler. İmge odanın içinde dolaşırken aynanın önünden geçer. Öğrenci bir anda öfkeden deliye döner. Bir zamanlar kendisine özgü olan görüntüye duyduğu özleminden ve şeytanın kendisine sunduğu teklifi kabul etmesiyle başına gelenlerden ötürü çıldırır. Silahını imgeye yöneltir ve ateş eder. Ayna paramparça olur, etrafa saçılır. Bununla birlikte imge yok olur. Fakat aynı anda öğrenci de yere serilir, ölen kendisi olmuştur. Zira geçen zaman içinde fark edilmeden öğrencinin yerine geçen imgesi gerçek ve canlı olmuştur. Öğrenci son nefesini vermeden önce yerdeki ayna parçalarından birini eline alır. Aynada kendisini yeniden görür ve anlar ki ölümü pahasına bile olsa görüntüsüne yeniden kavuşmak, içinde bulunduğu karmaşa ve kaostan kurtulmak vazgeçilemez olandır.

Baudrillard'ın vermiş olduğu bu örneğe bakarak şunları dile getirebilmemiz artık mümkündür: Aynada oluşan imge ve bu imgenin eylemleri, simgeselliği temsil etmektedir. Çağımızda simgesellik doğrultusunda eylemlerimizi gerçekleştiriyor oluşumuz aşikârdır. Dolayısıyla insanın kendine yabancılaşması kaçınılmazdır. İnsan, Heidegger'ın deyimiyle olanaklar varlığı olduğunu, simülasyon evreni içinde unutmuştur. Teknoloji çağı insanı her alanda yadsımakta bir kenara atmaktadır. Zira insan da bu duruma dur demeyerek kendinden vazgeçmektedir.

Buna ek olarak imgenin, öğrencinin yerini alması gerçekliğin yani gerçek olanın ter yüz edildiğinin de göstergesidir. Çağımızda gerçeklik olgusu mutlak biçimde dönüştürülmüştür. Keza öğrenci de kendi gerçekliğini bu aşamada kaybetmiştir. Kendisini gerçek zannederek imgesine ateş etmektedir. Yere yığılanın kendisi olması gerçekliğin yön değiştirdiğinin habercisidir. Gerçek olan ve sahte olan birbirine geçmiştir.

Ayrıca, öğrencinin ölmeden önce aynada kendisini görmesi görüntüsünün ona döndüğünü gösterir. Gerçeklik kendisine geri dönmüştür. Fakat bu durum öğrencinin ölümüne mal edilmiştir. Başka bir deyişle Baudrillard, içinde bulunduğumuz simülasyon evreninden kurtuluşun yalnız ölümle mümkün olabileceğini, günlük yaşam alanı içerisinde her şeyin önceden belirlenerek insanın bu belirlenim dâhilinde adeta bir nesne gibi yaşadığını hiçbir olanağının bulunmadığını ve tersine çevrilmesi imkânsız olan bir süreç içinde hapsedildiğini belirtmektedir.

Simülasyonun hükmettiği dünyamızda insanın varoluşu ile şeylerin varoluşu da anlamını kaybetmektedir. Baudrillard, bu durumu şu sözleriyle ifade eder:

Varoluşu kavramak için temel alabileceğimiz tek alan ya da tek karşı –alan Hiç’ tir- Hiç, varoluşun mevcut olmama ve geçersiz olma, aynı zamanda onun enerjisi olma potansiyelidir. Bu anlamda hiçbir şey ancak ex nihilo¹⁶ var olabilir. Hiçbir şey, ancak ve ancak hiçbir şeyden yola çıkarak var olabilir. (Baudrillard, 2012a: 14).

Bununla birlikte herhangi bir şeyin varolması hiçi ortadan kaldırmaz. Başka bir ifadeyle varolan her şey aynı zamanda varolmamaya da aittir. Hiç varolanı ortadan kaldırmadığı gibi onun içinde ikamet eder. Baudrillard, hiçi mevcut olmayan bir şey olarak tasarımlar. Buna karşın mevcut olan her şey de hiç sayesinde olur. Hiç her şeyin temelinde yer alır. Hiç mevcut olanların durumunu belirtmez. O daha çok görünümünün yanılsamasının bir sonucudur. Hiçin sürekliliğinin sağlanabilmesi için gerçekliğin ortadan kaldırılması gerekir. Simülasyonun gerçekliğin yerini alması hiçin sürekliliğini sağlamaktadır.

Baudrillard’ ın varoluşu ortaya koymak amacıyla hiçe yönelmesi başlangıçta doğru bir adım olmasına rağmen, hiçi mevcut olmayan bir şey olarak tasarımılaması bütününde varolanın, insana verili olmasının önüne geçmektedir. Hiç burada çağcıl tekniğin

¹⁶ ex nihilo, hiçten yola çıkan şey anlamındaki Latince ibaredir. (Çevirenin notu- İmkânsız Takas, s. 14)

düşünce biçimi doğrultusunda tasarlanıp yorumlanmıştır. Bununla birlikte hiç, varlığın temeli olma potansiyelini taşımakla birlikte salt gerçeklik ile ilgisinde ele alınarak, yanlış bir biçimde kavranılmaktadır.

Baurillard'ın simülasyon evreni dışında bir yaşam alanının olmayacağı yönündeki savı Heidegger'ın tekniğin özüyle olan bağının yeniden kurulmasıyla çürütülecektir. Baurillard bir noktada haklıdır. Metafizik Gelenek ve Çağcıl Teknik insanın anlam dünyasını yıkıma uğratmıştır. İnsanın varlıkla olan bağı kopartılmış, varolanlar varlıkmiş gibi önüne konulmuştur. Fakat insan diğer varolanlardan ayrı bir varolan olarak, tekniğin özüyle olan bağını yeniden kurabilecek olanağa sahiptir. Baurillard'a göre günümüzde, "En önemli felsefi sorun, teknik nedenlerden dolayı işsiz kalmış gerçek sorundur" (Baurillard, 2012b: 60). Heidegger açısından bakıldığında bu sorun temelde Varlığın öz hakikatinin unutulmasıyla çağımızda bir simülakr halini almasıdır.

"Öz'e Dönüş" olarak tanımladığımız bu başlık altında ilkin Baurillard'ın simülasyon evreni içinde mevcut olan şeylerin, insanın, gerçekliğin ve varoluşun temelinde yatan hiçin durumunu gözler önüne sermiş olduk. Baurillard, Heidegger'ın aksine simülasyonun egemenliği altında her şeyin anlamını kaybettiği, tersine çevrildiği ve dönüştürüldüğü bir dünyayı ortaya koymuştur. Bu dünya tasarısı, tekniğin özüyle olan bağını kökten kopartmıştır. Bununla birlikte insan, burada, teknolojik gelişimi etkinleştiren ama zamanla gerçekliği yok ederek teknik nesnelerin etrafını çerçevelemesi sonucu varolmasının nedenini, kendi özünü ve varlığın özüyle olan bağını unutmaktadır. Heidegger, bu bağın koparılmasını Yeniçağın bilim anlayışına, süregelen Batı Metafizik Geleneğinin düşünce biçimine atfeder. Şimdi temel olandan yola çıkılarak Öz'e Dönüş gerçekleştirilmelidir. Bu amaçla öncelikle Yeniçağın bilim anlayışının tekniğin özüyle olan ilişkisine nasıl engel olduğu ortaya konulmalıdır.

Yeniçağ'ın bilim anlayışı, hiçi olmayan bir şey olarak görmekte ve bu nedenle varolanlara yönelmektedir. "(...) bilim hep bir şeyin bilgisi olduğundan, yani bir şeyi-bilmek olduğundan, bilimin sorgulaması da hep bir şeye yönelir, hiçbir zaman Hiçe yönelmez" (Heidegger, 2009b: 66). Ancak bilim, ne zaman kendini tanımlama girişiminde bulursa hiçin yardımına gereksinim duymakla çelişki içine düşmektedir. Başka bir ifadeyle bilim bir şey olarak varolana yöneldiğinde olmayan bir şey olarak da hiçi bir kenara atmaktadır. Fakat hiç böyledir yahut şöyle değildir tarzında süregelen

söylemler hiçin bir varolan gibi algılanmasına sebep olur. Hiçin olmayan bir şey olarak terk edilişi dahi onun varolan türünden bir şey olarak yorumlanmasıdır. Peki, bilim aracılığıyla varolanlar ortaya konulurken bu varolanların dışında bırakılan *HİÇ* ne anlama gelmektedir?

Yeniçağ bilimleri varolanla ilgilendiği için, varolanlar “dışında” kalan her şeyi olmayan bir şey olarak görmekte ve kayıtsız kalmaktadır. “Hiç” kavramı bu noktada karşımıza çıkar. Hiçi budur ya da bu değildir şeklinde bir tanımlama girişimi daha başlangıçta hastalıklıdır. Zira insan, yalnızca kendisine verili olan şeyleri tanımlayabilir ve bilgi nesnesi edinebilir. Dolayısıyla hiçi açığa çıkarabilmek için tüm varolanların verili olması gerekmektedir. Heidegger, “Varolanın bütününi kendi başına mutlak olarak kavrayamayacağımız ne kadar kesinse, her nasılsa bütünüyle ortaya çıkmış Varolanın ortasına konmuş olarak kendimizi bulduğumuz da o kadar kesindir” (Heidegger, 2009b: 33) demektedir.

İnsan, gündelik yaşam alanı içinde yapıp etmeleriyle, seçim ve tercihleriyle devamlı olarak varolanlarla ilişki içindedir. Kimi zaman bu varolanlara takılıp kalmakta kimi zaman ise kendini bu varolanlar içine hapsedilmiş bulmaktadır. İşte tam da o anda bir iç sıkıntısı kaplar insanı. “Varolmanın uçurumlarında sessiz bir sis gibi oradan oraya yayılan derin bir iç sıkıntısı bütün şeyleri, insanları ve bunlarla birlikte bir insanın kendisini de garip bir kayıtsızlık içine sürükler” (Heidegger, 2009b: 33). Sözünü ettiğimiz bu iç sıkıntısı varolanı bütününde açığa çıkartmaktadır. Bütünüyle açığa çıkan varolan ile olan bağımız aynı zamanda varolmamızın ana unsurudur. Yalnız bu gibi heyecan durumları insana bütününde varolanı gösterdiğinden hiçi gizlemektedir.

Peki, bütününde varolanı açığa çıkartan böylesi bir heyecan durumu aynı şekilde hiçin de açığa çıkmasını sağlayabilir mi? Heidegger, ancak ve ancak temel heyecan olan korku anlarında hiçin açığa çıkabileceğini söyler. Burada sözü geçen korku; ürperti, irkinti, ürküntü cinsinden değildir. Böylesi bir korku sessizliği ve belirsizliği beraberinde getirmektedir. Korku esnasında bütününde varolan ortadan kaybolur. Geriye yalnızca içimizi dolduran hiç kalır. “Korku, Hiçi açığa çıkarır” (Heidegger, 2009b: 35). İnsan bu korku anında sarsılmaktadır. Sarsıntı, varolanın raydan çıkması sebebiyle olsa da insana özgü saf varolma mevcudiyetini sürdürmektedir. Başka bir deyişle, bilimler olana yönelerek bilimsel varolmayı ortaya koyarken; hiçin korku

anlarında açığa çıkışı ve varolanları raydan çıkartarak geriye hiçbir dayanağın kalmadığı sarsılma anında “*Saf-Varolma*” meydana gelmektedir.

Hiç, korkuda açığa çıkmaktadır; ama bir varolan olarak değil. Hiç, ortaya çıkarken bütününde varolan raydan çıkmaktadır. “(...) -Hiçin Varolanı sıkıştırdığı korku olarak işaret ediş-, Hiçin özüdür: hiçme” (Heidegger, 2009b: 37). O halde hiç bir varolan değildir. Hiçmekte olan hiçin özü Var- olma’ da ortaya çıkar. Dolayısıyla Var- olma, hiçin içine fırlatılmışlık anlamına gelmektedir. İnsanın varlığı hiçle örülmüştür.

Hiç ne bir nesne, ne de genel olarak bir Varolandır. Hiç ne kendi için vardır, ne de Varolana takılıymışçasına onun yanında bulunur. Hiç, Varolanın Varolan olarak açığa çıkmasının, insanın Varolması için, olanaklı kılınmasıdır. Hiç, Varolanın karşıt kavramını vermek şöyle dursun, kökten onun özünün kendisine aittir. Varolanın olmasında Hiçin hiçmesi gerçekleşir. (Heidegger, 2009b: 38).

İnsan, hiçin içine fırlatılarak varolanlara erişim sağlayabilmekte böylece varolabilmektedir. Hiçin yalnızca özlü korku anlarında ortaya çıktığı düşünüldüğünde insanında her daim korku içinde sarsılması gerekmez. Bahsedilen korku ile ender durumlarda karşılaşılır. Peki, korkunun ender durumlarda ortaya çıkması ne anlama gelmektedir? İnsan, günlük yaşantısında kendini varolanlar içinde kaybettiğinde hiç örtük kalmaktadır. Bu durumda insan hiçe yüz çevirmiştir, varolanlara dönmüştür. İnsanın hiçi unutulması ve varolanlar tarafından kuşatılması durumunda özlü korku insanı sarsar. Tüm varolanlar insandan çekilir ve hiç açığa çıkar. Dolayısıyla hiçin açığa çıkışı varolanın varlığına aittir. O halde Varlık yahut Hiçlik birbirine eştir, onlar birbirine aitlerdir.

Yeniçağ bilimleri, hiçi saf dışı etmekle varolmayı, insanın varoluşunu açıklayamaz. Böylesi bir açıklama düşüncesi Yeniçağ bilimlerinin metafizik geleneğin etkisi altında olduğunun kanıtıdır. Zira hiç kabul edildiğinde bilim, varolanın kendisini araştırabilir. Ayrıca bilim, metafiziğin etki alanından çıktığında artık varolanlar hakkında bilgi toplayıp onları kategorilemekle uğraşmaz. Onun görevi, “(...) doğaya ve tarihe ilişkin hakikatin tüm kapsamını hep yeniden açığa çıkarmaktır” (Heidegger, 2009b: 44). Baudrillard, hiçin sürekliliğini gerçekliğin ortadan kaldırılmasına bağlamaktadır. Bu aşamada hataya düşmüştür. Hiç, mevcut olanlara ilişkin olarak ortaya çıkmaz.

Varolanların varlığı, hiçin hiçme olarak özünü gerçekleştirmesine bağlıdır. Hiçin hiçmesi, varlığın hakikatine denk düşer.

Yeniçağ bilimlerinin hiç hakkındaki temelsiz söylemleri insanın özünü varlığın özünden uzaklaştırmıştır. Oysaki insanın özü hiçlikle sarılmıştır. Hiçin varolan her şeyin ilkesi olma özelliği dikkate alındığında metafizik gelenek etkisini kaybedecektir. Bununla birlikte çağcıl tekniğin düşünce biçimi, teknik olanı onun özüyle bir saymakla yanılgı içine düşmüştür. Teknik olan ve tekniğin özü arasındaki ayrımın unutulması tehlike olarak özünü sürdürmektedir. Şimdi, tekniğin özünde meydana gelen dönüşümleri irdeleme zamanıdır.

Tekniğin özü, kendisini, öz hakikatini unutmakla tuzığa düşmüştür. Bu tuzak çatıyı, her şeyi hazır oluş formuna sokarak, kendini bu hazır oluşla egemen kılmaya çalışarak özünden iyice uzaklaştırmıştır. Dolayısıyla çatı, bir tehdit olarak yani tekniğin özünün hakikatini, onun varlığını görmezden gelerek özünmüştür. Çatının buyurucu tavrı ise teknik olanın insan elinde araçsallaşmasına neden olmuştur. Çatıyı, teknolojik olarak kavramak dünyanın nesnelleştirilmesine sebebiyet verdiği gibi teknik bir resme dönüşmesine de neden olmaktadır. Peki, dünyanın teknik bir resme dönüşmesi ne demektir? Dünya, varolan her şey anlamına geldiği müddetçe dünya içinde olup biten şeyleri kavramak mümkün değildir. Zira dünya, doğayla yahut tarihle, zamanla yahut şeylerle sınırlandırılmaz. Dünyanın resme dönüşmesi, insanın her daim hazır oluş formuna sokulup mevcut olan şeyleri önüne koyarak kavramaya çalıştığı anda oluşur.

Özü bakımından anlaşıldığında dünya resmi, dünyanın bir resmi değildir, dünyayı resim olarak kavramaktır. Bütün varolan şimdi şöyle kabul edilir; varolan, ilk kez, ancak göz önüne getiren, ortaya koyan [herstellen] insan tarafından koyulduğu ölçüde varolan olur. Varolan, dünya resmine geldiğinde bütün varolan üzerine özlü bir yargı verilir. Varolanın Varlığı onun göz önüne getirilmiş olmasında aranır, bulunur da. (Heidegger, 2001: 78).

Varolanın bu bakımdan yorumlanması dünyayı resmetmez. O daha çok dünyanın resimleşmesine neden olur. Çağcıl Teknik, dünyayı teknik bir resim olarak ele geçirmiştir. Burada artık insanın tekniği kullanarak üretime geçmesi söz konusudur. Üretim etkinliği içinde insan varolanlarla iş görmekte, dünyanın teknik nesnelerle işgalini hızlandırmaktadır. Hâlbuki hakikat, insanın özünü tekniğin özüne yardım eli uzatmaya çağırmıştır. (Heidegger, 2015c: 53). Çatıyı, varlığın özünme yazgısı olarak

düşündüğümüzde, onun bir değişim ve dönüşüm yaşadığının farkına varırız. Zira yazgıda, yazgısal olanın kendi, buyurulan takdire rıza göstermektedir. Ancak biz yazgısal olanı tarihsel bağlamda ele aldığımızdan onu her defasında “*oluş*” ile ilgisinde tasarımıyoruz. Yazgıyı tarihsel olarak kendi içinde, yazgısallığında incelemiyoruz. Heidegger, “(...) yazgı, özlü bir biçimde varlığın yazgısıdır; öyle ki varlık kendiliğinden rıza göstermekte, hep bir yazgı olarak özünmekte, bundan dolayı da yazgısal bir değişime uğramaktadır” (Heidegger, 2015c: 54) der. Dolayısıyla tekniğin özü varlığın kendisi olmakta, kendi yazgısını yazmaktadır. Böylece insan, varlığın kendisine yani, tekniğin özüne hiçbir zaman müdahale edemez yahut onu yok edemez.

Varlık, tekniğin özü olduğu kadar insanın da özü olmaktadır. Böylece tekniğin özünün yazgısı ancak insanın özüyle, onun yardımıyla dönüştürme imkânı yakalar. Böylesi bir dönüşüm, insanın tekniği ele geçirdiği anlamına gelmez. “Aksine tekniğin özü, henüz gizli olan hakikate doğru sağlar” (Heidegger, 2015c: 55). Anlaşılabileceği üzere bu sağlama işlemi insanın özünü gerekser. Öyleyse ilkin insan özünü, tekniğin özüne açmalıdır. İnsanın özüyle tekniğin özünü birbirine bu denli bağlayan varlığın özü de aynı oranda düşünölmeye değerdir. Düşünme varlığı özünde ele almak anlamına gelir. Varlık özünü düşünmede dile getirendir. Ancak tekniğin özü yani varlık tehlike olarak özünü sürdürmektedir.

Tehlike olarak varlık, bu öze sırt çevirip kendi özünün unutulmuşluğuna yüz verir, böylece eş zamanlı olarak da özünün hakikatine yönelmiş, dönmüş olur. Tehlikede henüz ayırt edilmemiş olan böylesi bir dönüş hüküm sürer. Bu yüzden tehlikenin özünde, bir dönüşün olanağı *gizlidir*; varlığın özünün unutulması da bu dönüşle birlikte öyle bir yön değiştirir ki, varlığın özünün hakikati, *söz konusu* dönüş sayesinde bizzat varolanın hanesinde dönmeye başlar. (Heidegger, 2015c: 57).

Varlığın kendisinde böyle bir dönüşün imkânı vardır. Varlığın özünün unutulmuşluğu ise bu dönüşümle birlikte sahneye çıkar, belirir. Ancak varlığın tehlikesi bu dönüşle ortadan kalkmaz. İnsan, varlığın çobanı olarak onu beklediğinde, varlığın hakikatini kavramak istediğinde, tehlikenin içindeki çare parıldar.

Tehlikenin tehlike olarak sürdüğü yerde çare de filizlenir. O halde tehlikenin kendisi aynı zamanda çaredir. Peki, nedir çare? Heidegger çarenin; çözmek, kurtarmak, özgür kılmak, serbest bırakmak, esirgemek, güvence altına almak, korumak anlamlarına sahip olduğunu söylemektedir (Heidegger, 2015c: 58).

Çare, korumaya alan, güvenceye alan, korunak anlamlarında kullanıldığında varlığın çaresi de varlığın tehlikesinde korunur anlamını kazanır. Tehlike, çatı bakımından olagelen varlığın zaman aradalığına göndermede bulunur. Dolayısıyla tehlike, varlığın kendinde özünür. Sözü edilen tehlike, varlığı tuzığa düşürmeye çalışır; ancak varlık da çatı biçimine girerek unutulma yoluyla özünün korunmasını sağlamaya çalışmaktadır. Bu süreç tamamlandığında varlık kendisine, evine geri döner. İşte bu geri dönüş, varlığın korunağına işaret etmektedir.

Tehlikenin soluk kesen dönüşü sırasında varlığın hakikati çıkmaktadır. Heidegger, dolayimsız ve aniden gelen aydınlanmaya çakma adını vermektedir. Bu çakma, bir bakma, bakıştır. Varlığın hakikatinin çakması, varlığın özünü aydınlatır. Varlığın kendisi, tekniğin özü olarak süregelmişti. Tekniğin özü ise çatı biçimine büründüğünden tehlike olarak özünüyordu. O halde bakış, varlığın zaman aradalığı olan tehlikeye dönmüştür. Heidegger, bu bağlamda “olan” a farklı bir yorum getirmektedir. Olan bir varolan değildir artık. Olan, olmakta özünen varlığın kendisidir. Ancak ve ancak varlık olmaktadır. Özü bakımından olan varlıktır. “Olana bakış, varlığın içindeki dönüşün olayını, varlığın özünün reddedilmesinin korunmaya dönüşünü tanımlamaktadır” (Heidegger, 2015c: 62). Olana bakış, başlangıçta dünya içinde olan ne ise ona yönelen bir bakış idi. Bu durumda olan, varolan olarak görülüyordu. Çünkü varolanlardan hareketle olan ortaya konuluyordu. Ama şimdi her şey dönüşüm içerisindedir.

“(...) O aradalıktan Varlığa doğru bir dönüş, O aradalığın fundamental ontolojisinden metafiziğine geçiştir” (Keskin, 2014: 234). Heidegger başlangıçta Varlığı insandan hareketle, insanın anlam dünyası doğrultusunda ortaya koymaya çalışmış; ancak sonraları insanı Varlıktan yola çıkarak yorumlama girişiminde bulunmuştur. Böylelikle Varlığa ulaşmak için yeni bir kapı açılır, insanın özü, Varlığın kendinde, Varlığın kendi özünden hareketle kavranılır. “(...) insan, sadece Varlık tarafından talep edildiği zaman kendi varlığı içinde özünü sürdürür” (Heidegger, 2015a: 15). İnsan kendinde, kendi varlığı içinde Varlık tarafından talep edilmekle özünü bulur. O, böylesi bir talebe ait olduğu için mesken olarak dile de sahiptir. İnsanın Varlıkla olan bu bağı, onun Varlığın ışığı altındaki duruşuna bağlıdır. Bu duruşa ise “Eksistenz” –Varoluş- adı verilmektedir. Eksistenz’ in yazgısı insana yazılmıştır. “İnsan ,“Var” olarak, yani Varlığın Işması olarak özünü sürdürür. Bu Var’ ın “Olması” ve sadece bu, Ek-sistenzin, yani Varlığın

Hakikatinin içinde ekstatik olarak durmanın temel özelliğine sahiptir” (Heidegger, 2015a: 17). Varoluş tarzında varolan insan kendi özüne uygun olarak Varlığın hakikatini korumakla yükümlüdür. Heidegger buna ilişkin olarak “İnsan, Varlığın çobanıdır” (Heidegger, 2015a: 23) demektedir.

İnsan, Varlık tarafından çağırılmıştır. Varlığın sesini dinleyen ona kulak veren insan eksiste olur. İnsan, Varlığı düşündüğünde onunla bağı sağlamlaşır, Varlığa ilişkin hakikati koruyabilir.

(...) Bu Düşünme ne teorik ne de pratiktir. Bu ayrım yapılmazdan önce olagelir. Bu Düşünme, Düşünme olarak kaldığı sürece, Varlık Üzerine- Düşünmedir ve başka hiçbir şey değildir. Varlığa ait olarak, Varlık tarafından Hakikatin hakikiliğine fırlatılmış ve Hakikat için talep edilmiş olduğundan ötürü Varlığı düşünür. Böyle bir düşünmenin sonucu yoktur. Etkisi yoktur. Olduğu sürece kendi özüne yeterlidir. Fakat o, kendi davasını söyledikçe vardır. Düşünmenin davasına hep tarihsel olarak, onun dava oluşuna uygun tek bir Söylem aittir. Onun nesnel bağlayıcılığı, bilimlerin gerçekliğinden çok daha yücedir çünkü o daha özgürdür. Çünkü o, Varlığı- oldurur. (Heidegger, 2015a: 50).

Varlığı olduran düşünme, insan aracılığıyla, tekniğin özüyle olan bağına da yeniden kurdurur. Heidegger’ in sözünü ettiği işte böylesi bir dönüştür. Bu dönüşün olanağı hep ve her zaman insana verilmiştir. İnsanın varolan varlığı, varlık tarafından verilen bir lütuftur.

3.1.1. Tekniğin Özüyle Olan Bağının Kurulmasında “Aracı” Olarak İnsan

Heidegger’ in felsefesinde insan kavramı çok önemlidir. Zira insan, özlü düşünmeye sahip olarak teknik olan ve tekniğin özü arasındaki bağı kurabilmekte, varlığın açıklığında ayakta kalarak yaşamını sürdürebilmekte ve varlığın çobanı olarak varlığın hakikatini korumayı üstlenebilmektedir. Ama şimdi içinde bulunduğumuz çağın koşulları göz önüne alındığında insanın konumunu bir kez daha ele almak gerekmektedir.

Baudrillard, yaşadığımız çağı simülasyon çağı olarak nitelemektedir. Simülasyon çağının temel özelliği ise seri üretim aşamasında nesnelerin sonsuz sayıda kopyasının imal edilmesi ve buna bağlı olarak gerçekliğin yok edilerek simülasyonun gerçekliğin

yerini almasıdır. Üretim etkinliğini gerçekleştiren insandır. Doğayı bir hammadde kaynağı olarak görüp işleyen insandır. Teknik bilimi kullanarak teknolojinin gelişimini ve ilerlemesini sağlayan insandır. Sürekli ve devamlı olarak gerçekliği üretip yeniden ortaya koymaya çabalayan insandır. Kitle iletişim araçlarıyla diğer insanların tüketim arzularını kışkırtan insandır. Ve yine kitle iletişim ve haberleşme araçları aracılığıyla insanları toplumsal yaşam içinde herkesleştiren ve yığınlaşmasına neden olan insandır. Sayısal hesaplamalar ve kod mantığı altında hep daha iyi, daha zeki makineler yaratma isteği insanındır. Ölüme meydan okuyup, varoluşunun özünde yatan hiçliği unutan insandır. Özetle, Baudrillard'ın kuramını irdelediğimizde insanın etkin bir rol üstlendiğinin farkına varmaktayız. Peki, bu kadar etkin olabilen insan nasıl oldu da nesne tahakkümü altına girip edilginleşti? Niçin köşesine çekilip yarattıkları karşısında hayrete düştü?

İnsan teknolojiyi dilediği gibi kullanma girişiminde bulunarak daha başlangıçta kendisinden vazgeçmiştir. Özünde teknoloji tehlikeli değildir. Ama insanın teknolojiyi dilediği gibi her alanda özgürce kullanması, yaratıların çoğalması ile kendisini edilgin bir konuma sürüklemektedir. İnsan hep daha fazlasını istemiş, sahip olduğu tüm değerlerin alt üst olmasına sebebiyet vermiştir. İçinde bulunduğumuz çağda, bugün hemen her şeyde “aşırılık” karşımıza çıkmaktadır. Aşırı gerçek, aşırı iletişim, aşırı bilgi, aşırı kültür .. Baudrillard' a göre, bu aşırı mevcut olma durumu aslında her şeyin kaybolmasına ve anlamını yitirmesine neden olmaktadır. Simülasyonun tipik etkileridir, tüm bu saydıklarımız.

“Simülasyon uzamı gerçekte modelin birbirine karıştıkları bir uzamdır” (Baudrillard, 2015a: 69). O halde modeller, gerçeklik adı altında yansıtılamaz. Baudrillard' ın “*Simülakrlar ve Simülasyon*” adlı kitabında ele almış olduğu Borges masalı bu duruma verilecek en güzel örnektir. Bu masala göre, bir imparatorluğun emrinde olan haritacıların hazırladıkları harita, zamanla imparatorluğun sahip olduğu toprakların boyutlarına kadar ulaşan bir belgeye dönüşmüştür. Bir süre sonra imparatorluk çökmeye başlamış, kaybedilen topraklar gibi harita da parça parça küçülmüştür. Oysaki haritanın çizilmesinden önce ya da sonra ortada bir toprak parçası yoktur. Burada, topraktan değil gerçekliğin yerini alan simülakrdan yani haritadan söz edilmektedir. Harita gerçek uzamın yerine geçmiştir (Baudrillard, 2014b).

Dönüşüm denilen şey model aracılığıyla yaşanmaktadır. İşte bu noktada gerçek, hipergerçekleşmiştir. Hipergerçek, gerçekliği, modelin güç düzeyine yükseltmesi ile ortadan kaldırmıştır. Başka bir deyişle gerçeklik, gerçekten daha gerçek olarak ortaya konulduğunda hipergerçeklik meydana gelmektedir. Baudrillard' a göre, “Bütün iletişim ve enformasyon araçlarının görevi (konuşmalar, canlı yayınlar, sinema, dürüst-televizyonculuk, vs.) de bu gerçeği ya da bu haddinden fazla gerçek olanı üretmektir”(Baudrillard, 2015a: 69). Yani hipergerçeklik, hem bir sistem hem de bir gönderen olarak model seviyesine çıkardığı bir gerçeği yok etmektedir. Hipergerçek yahut simülasyon aynı şeydir. Simülasyon uzamı içinde her şey birbirine geçtiğindendir ki insan burada kendine bir yer bulamamaktadır.

Gerçekliğin bir üst modeli olan bütünsel gerçeklik ise kopya, ikiz ya da simülakr cinsinden bir gerçekliği betimlemez. “*Bütünsel Gerçeklik*”, tüm dünyaya yayılan ve dünyanın televizyon, internet ve kitle iletişim araçları aracılığıyla algılamasına neden olup yorumlanması ile meydana gelen bir gerçekliktir. Simülasyonun güncellenmiş, bir üst modeli olan sanal yahut dijital çağ tehlikesinin doruk noktasını temsil eder. Baudrillard, sanal gerçekliğe bağlı bir bilgilendirme ve çözümlemenin hem yanlış hem de yanıltıcı olduğunu vurgulamaktadır. Bunun nedeni, temelde insanların karşılaşmadıkları bir gerçekliği, bu gerçekliğin ikizi sayılan görüntüler üzerinden değerlendirmeleridir. Dolayısıyla bu nokta da devreye “gerçeklik ilkesi” girmektedir. Buna göre, modern olarak belirtilen; ancak zaman içerisinde tüketim toplumlarına dönüşen toplumların, son yıllarda dünyayı belirli bir gerçeklik ilkesi doğrultusunda algılayıp yorumlamaları sonucunda, bu ilkenin dışında kalan bir gerçekliğin söz konusu olamayacağı yönündeki düşünceleri, günümüzde bir dağılma ve parçalanma aşamasına geçilmesine neden olmaktadır. Tıpkı bir robotun işlevini tamamladığında kendini yok etmesi gibi. Bu görüş çerçevesinde insanın da görevini tamamladığı düşünülebilir.

İnsan, bu noktada ölümünde üstesinden gelecektir. Baudrillard' a göre, “Ölüm, yaşamın bitiş noktasında bizi beklemek yerine yaşam boyu peşimizi bir an bile bırakmayan, elinden kaçılması mümkün olmayan, yaşamla eş zamanlı yazgısal bitiş çizgisidir” (Baudrillard, 2015b: 194). Hayatın son bulunduğu yerde ölümle yüz yüze geliriz. “(...) - ölüm karşısında herkes yapayalnızdır-” (Baudrillard, 2016a: 257). Çünkü ölüm git gide genel bir eşdeğerlik göstergesine dönüşmüştür. Bu demektir ki ölüm varolan her şeyin

eşdeğeri olmuştur. Simülasyon evreni içinde sahip olunan tüm değerlerin takas edilebilmesi ve eşdeğerlikler oyunu, ölüm saf dışı edildiğinde olanaklı olabilir. Bu da ölüm oyununun sonu demektir. Ölüm, yaşayanlar tarafından simüle edilmektedir.

Peki, simülasyon çağında ya da dijital çağda ölümün önüne geçilebilir mi? İnsan yaşadığı müddetçe ölüm için yaşamaktadır. Ölüm, yazgısal bitiş çizgisinin sonudur. Henüz ölümün önüne geçebilen, ölümden kurtulabilen bir canlı yoktur. İnsan, yaşamı boyunca ölümden kaçmakta ölümün çaresini aramakta onu dışlamaktadır. Klonlamayı icat etmekle ölümün önüne geçebileceğini sanmaktadır. Ancak ölüm herkes içindir.

Ölüm korkusu bir tür hakikati sınama biçimidir. Yaşayan insan ölmek için-yaşayan- canlı olarak algılanmaktadır. Heidegger şöyle der “Ölüme göre gerçek varlık, yani ölümlü/ sonlu bir zaman anlayışı insanın içten içe tarihsel bir varlığa dönüşmesini sağlamıştır” (Sein und Zeit [Varlık ve Zama]). Ölümcül bir sistemin varlığı göz önünde tutularak, kendisine bir “gerçeklik” kazandırılan ölüm, aslında, insanı korkutan abartılı bir düşünce, meydan okumaya benzeyen katıksız bir boyun eğmedir. (Baudrillard, 2016a: 264).

Baudrillard, ölümü biraz gerçekçi biraz ironik bir tavırla yorumlamaktadır. Oysa ölüm, insanın doğum ve ölüm arasında duran varlığının bir tür açığa çıkma biçimidir.

Baudrillard, içinde bulunduğumuz çağın karakteristik özelliği olarak teknolojik gelişim ve ilerlemenin varolan her şeyi sıradanlaştırarak önemini, anlamını ve gerçekliğini kaybettiğini belirtir. Her şey değiş tokuş edilebilmekte ve eşdeğerlikler arasında sürekli bir oyun gerçekleşmektedir. İnsan kendi yarattığı bu evren içine zincirlenmiştir. Baudrillard, böylesi bir durumda umudunu kaybetmektedir. Simülasyon her şeye hâkimdir. O kendini durmadan güçlendirmekte, insanı git gide karanlığına çekmektedir. Bu evrenin yok oluşu söz konusu değildir, artık. Buna karşılık Heidegger, insanı bir olanaklar varlığı olarak sahneye sürer. İnsan, tekniğin özüyle olan bağını yeniden kurmada aracı rolü üstlenmektedir. Ama bunun için öncelikle Heidegger’ in insan kavramını ne şekilde işlediğini incelemek gerekir.

Heidegger, terminolojik olarak, varlığı ortaya koymamızda bize yardımcı olacak ve diğer varolanlardan farklı olan bir varolanı –Dasein- ı seçmektedir. Dasein sözcüğü, “Da” ve “Sein” terimlerinden oluşmaktadır. “Da” sözcüğü Almancada “hier” (burada) ve “dort” (orada) anlamlarına gelirken; “Sein” sözcüğü ise “varlık”,

“varolmak” ve “varoluş” anlamlarına gelmektedir. Dolayısıyla “*Dasein*”, burada veya orada varolan varlık anlamını kazanmaktadır (Çüçen, 2003: 39).

Mesut Keskin ise *Dasein*’ ı şu şekilde yorumlar:

Oarada- olma [Da- sein] olarak Oaradalık [*Dasein*], Varlığın Açıklığını, Orası- olmayı ifade eder. Oarada, hem canlılığa ve hayatın hareketliliğine hem de Varlık sorusunu sorup bir Varlık anlayışına sahip insana atıfta bulunur. Oaradalık, açık durmadır, Varlığın içinde ve Varlık için. (Keskin, 2011: 247).

Peki, neden “insan” kavramı değil de *Dasein*? Heidegger, özellikle insan kavramını kullanmaktan kaçınmaktadır. Zira *Dasein*, insanın doğum ve ölüm aradallığındaki varoluşunu ifade etmektedir. *Dasein*, bu zaman aradallığında duran belirli bir varlığa göndermede bulunur. *Dasein*’ ın diğer varolanlardan ayrı oluşu bizzat kendinde kendi varlığını sorun etmesinden dolayıdır. *Dasein* yapısı gereği kendi varlığını öyle ya da böyle anlamaktadır. “Yani *Dasein* öyle bir varolandır ki, varlığın kendisi *Dasein*’ a kendi varlığı içinde ve kendi varlığı sayesinde açılanır” (Heidegger, 2006: 12). *Dasein*’ ın böylesi bir varlık imkânına sahip olabilmesine ve öyle ya da böyle bir takım davranışlarda bulunabilen varlık yapısına ise “*varoluş*” adı verilmektedir. Dolayısıyla *Dasein* kendini sahip olduğu bu varoluş imkânı doğrultusunda anlamaktadır. *Dasein*’ ın kendine özgü olan yani kendi olma yahut olmama olanağı yine *Dasein*’ ın kendi seçimleri ve kararlarıyla birlikte ele alınmalıdır. Bu da *Dasein*’ ın özüne ilişkin olarak diğer varolanlarla birlikte belirli bir dünya içinde varolmasına işaret etmektedir.

“*Dasein* her daim bizimkidir” (Heidegger, 2006: 16). Kendini anlayabilmesi *Dasein*’ ın özünde yatmaktadır. Ve yine kendi varlık yapısından dolayı bir dünya içinde varolarak kendi varlığını anlama girişimindedir. O halde *Dasein*’ ın kendine sorun ettiği şey “*Varlık*” olmaktadır. *Dasein*, kendine varlığı sorun ettiği için ve varlığın anlamını kendinden yola çıkarak anlamaya çalıştığı için diğer varolanlardan ayırdır. Heidegger, diğer varolanlar için mevcut oluş anlamında *existentia* kavramını kullanmaktadır. Bir varlık belirlenimi olarak varoluş ise *Dasein*’ a aittir. “*Dasein*’ ın “özü” kendi varoluşunda yatar” (Heidegger, 2006: 44). Dolayısıyla *Dasein* kavramı ev, kuş, taş gibi bir mevcut oluşu değil varlığın kendisini ifade etmektedir. *Dasein*’ ın kendi olanağı olarak olması mevcut olan varolanlardan onu farklı kılmaktadır.

Dasein özsel olarak hep kendi imkânı olduğu için, bu varolan kendi varlığı içinde kendini ‘seçebilmekte’, kazanabilmekte, kendini kaybedebilmekte ya da hiçbir zaman kazanamamakta veya sadece “görünürde” kazanma imkânına sahip olmaktadır. (Heidegger, 2006: 45).

Dasein’ ın bu niteliği ise vasati hergünlüğü içinde gün yüzüne çıkar. Ancak vasati hergünlük yanlış yorumlanmamalıdır. Dasein burada yine varlıkla ilişki halinde bulunur; fakat buradaki ilişki biçimi “ondan kaçış” ve “onu unutma” üzerine temellenir.

Dasein varolmaktadır. Dasein, belirli bir dünya içinde varolmaktadır. Dasein bu dünya içinde diğer varolanlar ile birlikte. Bu diğer varolanlar ise iki şekilde karşımıza çıkmaktadır. Birincisi Daseinsal olmayan varolanlar ki bunlar mevcut olan varolanlardır. (Kuş, taş, ağaç, ev ... vb.) İkincisi ise varoluşa sahip olan diğer Daseinler’ dir. Dasein dünya içinde varolmakta olduğu için mevcut olan varolanlarla ve diğer Daseinlerle sürekli olarak bir ilişki halindedir. Dasein’ ın mevcut olanlara¹⁷ yönelik ilişkisi “ilgi” ile temellendirilerek açıklanır. Herhangi bir şeyi üretmek, tamir etmek, bir şeyi kullanmak, bir şey hakkında bilgi almak, gözlemlemek, herhangi bir şeyi yapmamak ya da herhangi bir şeyden vazgeçmek. Bu durumların hepsi ilgilenmenin farklı biçimlerine işaret eder. Başka bir deyişle, “İlgi, şeylerin arasında veya ortasında ya da bir şeyin tam merkezinde olmak ve onunla birlikte kalmak demektir” (Heidegger, 2009a: 50). Günümüzde ise ilgi, ilginç olana yönelmektedir. İlginç yahut ilgi çekici olan şeyler, popülaritesini her an kaybedebilecek niteliğe sahiptir. Çağcıl Teknik, teknik olanı öne çıkartmakta, her geçen gün daha fazla teknolojik nesne üreterek insanın mevcut olan şeylerle kurduğu ilişki biçimini de dönüşüme uğratmaktadır.

Heidegger, “İlgilenme sırasında karşılaşılan varolana gereç” (Heidegger, 2006: 70) adını verir. Gereç söz konusu olduğunda “bir şey için” olma da işin içine girmektedir. Yani bir şeyin işe yaraması, faydasının olması, kullanılabilmesi yahut elverişli olması biçiminde ifade edilen “bir şey için olma” lar gereçleri oluşturmaktadır. Herhangi bir gereçle ilişkide bulunma olarak ilgilenme bir şey için olmaklığı da içine alarak gereçle asli bir ilişki kurulmasını sağlamaktadır. Heidegger, “Gerecin kendisinden ve kendi içinden hareketle kendini açtığı varlık minvaline el-altında-olmaklık” (Heidegger, 2006: 71) adını vermektedir. Dolayısıyla el altında olmaklık, Dasein’ ın araç- gereçlerle

¹⁷ Mevcut olan varolanlar dünya içindedir; ancak onlar için dünyasallık söz konusu olmaz. Zira yalnızca Dasein’ ın bir varlık yapısı olarak dünyasallık söz konusudur.

olan ilişkisini açılar. Ancak ne el altında olmaklık ne de mevcut oluş Dasein' ın temel yapısını belirler. Tüm bunlar Daseinsal nitelikte olmayan varolanlardır. Dasein, el altında olan ya da mevcut olan bir varolan değildir. Dasein için burada söz konusu olan dünya içinde olmaklıktır.

“Hergünlük içinde Dasein olan kimdir?” (Heidegger, 2006: 119). Bu sorunun yanıtı bizi belirli bir Dasein' a götürmektedir. O halde Dasein kendisini içinde olduğu dünyadan hareketle anlayacaktır. Dasein, dünya içindedir. Ve o, bu dünya içinde başkalarıyla birlikte varolmaktadır. Bu durum Dasein' ı belirler. Dasein, hem tek başına kendisi olarak dünya içinde vardır hem de başkalarıyla birlikte vardır. Öyleyse dünya yalnız Dasein' ın dünyası değil aynı zamanda Daseinla birlikte varolan başkalarının da dünyasıdır. Heidegger, Dasein' ın dünya içinde karşılaştığı “*başkalarının varlığına*”, “*birlikte Dasein*” demektedir. Bu birlikte olma durumu kendi Daseinının bir belirlenimi olmakla beraber dünya içinde başkalarıyla karşılaşmakta birlikte- Dasein ile olmaktadır.

Dasein, vasati hergünlüğü içinde başkalarının birlikte Dasein' ı ile bir dünya içinde varolmaktadır. Dasein, başkalarının birlikte Daseinlarından etkilenir. Peki, bu başkaları kimdir? Hergünlük içinde “*herkes*” bir başkasıdır. Kimse kendi değildir. Herkes birileri gibi davranır. Kimse kendine özgü bir biçimde eylemde bulunmaz. Vasati hergünlük içinde herkes gazete okur, televizyon izler, futbol maçlarına gider, toplu taşıma araçlarını kullanır. Böylesi bir hep birliktelik içinde Dasein da bir başkası olmaktadır. Hergünkü Dasein kimdir sorusunun cevabı tam olarak benim olmayandır olabilir. Çünkü gündelik yaşantıda herkes herhangi birisidir. Zira onlar:

Her saat ve her gün, radyo ve televizyon istasyonlarınca büyülenmişler. Her hafta film, hiçbir dünya olmayan bir dünyayı uyduran, alışılmamış, çoğu kez sıradan tasavvur mahallelerine alıp götürür onları. Her yerde, 'resimli gazete' bulunur. Modern teknik haberleşme araçlarının insanı her saat onlarla cezp ettiği, saldırdığı ve sürüklediği her şey, işte tüm bunlar bugün insana, çiftlik çevresindeki hususi tarladan, vatanın üstündeki gökten, gece ile gündüzün akışından, köydeki örf ve adetten, vatan dünyasının geleneğinden çok daha yakındır. (Heidegger, 2013: 12)

Çağımız teknolojisi, insanı tam olarak bu noktada herkesleştirmiştir. Ancak Dasein, özü gereği bu kopmuşluk içerisinde dahi kendini bulabilme potansiyelini taşımaktadır.

Dasein, gündelik yaşam içinde hep bir ruh durumuna sahiptir. Dasein, sahip olduğu ruh durumu bakımından varlığını şuradalığa taşımaktadır. Heidegger, “Dasein karakterindeki bir varolan, kendini (ister belirtik bir biçimde ister değil) kendi fırlatılmışlığı içinde bulmakla kendi şuradalığını var etmektedir” (Heidegger, 2006: 143) der. Dasein, mümkün olanakların içine fırlatılmıştır. Dasein’ ın dünya içine fırlatılmış olması onun birtakım olanaklara sahip olduğunun da göstergesidir. Dasein bu fırlatılmışlık içerisinde olanaklarını gerçekleştirecek, kendini var edecektir.

Dasein’ ın şuraya fırlatılmış olan varlığının temel hali ise anlama’ dır. Dasein, öyle ya da böyle bir şeyleri anlayarak kendini var etmektedir. Böylece Dasein, kendi varlık olanaklarını bilir ve anlar. Dasein, kimi zaman fırlatılmışlığına yenik düşerek kendini kaybedebilmektedir. “Dasein’ ın anlama “sahip” olabilmesi için, dünya-içinde-varoluşun açılanmışlığının, onun içinde keşfedilebilir olan varolanca “tam hale getirilebilir” olması gerekir” (Heidegger, 2006: 160). Bu bakımdan yalnızca Dasein, anlamlı yahut anlamsız olabilmektedir. Dasein’ ın olanaklar varlığı olması ve bu olanaklarını anlayarak, yorumlayarak ve konuşarak ortaya çıkarıyor olmasından hareketle Dasein’ ın hergünlük içinde “herkes” olma halinin görünür kılınması gerekmektedir. Heidegger, gündelik yaşantı içinde Dasein’ ın varlığını, başka bir ifadeyle herkes olmaklığını, lakırtı (boş konuşma), merak, müphemiyet (belirsizlik), düşkünlük ve fırlatılmışlıkta ortaya çıkarttığını söylemektedir. Şimdi kısaca hergünkü Dasein’ ın varlık yapılarını inceleyelim.

Boş konuşma: Kendini ifade etme esnasında kullanılan dilde “vasati anlaşılabilirlik” söz konusu olduğundan söylenilen yani dile getirilen şey üstünkörü anlaşılabilir. Başka bir deyişle, “Anlaşılan şey, hakkında söz edilen varolanın aslında kendisi değil, sadece bizatihi konuşulan şeyin kendisidir” (Heidegger, 2006: 177). Bu noktada sürekli konuşarak olanaklarını tüketen otantik olmayan Dasein’ dır.

Merak: Merak bir şeyi bilmeye yönelik olarak ortaya çıkar. Ancak bu merak yeni olanı arayıp bulmak ve oradan bir başka yeniye aramaya atlamaktadır. Yani bir bilme etkinliği değildir. Bir varolandan diğer bir varolana doğru yapılan sürekli bir sıçrayış Dasein’ ın hakikatini de sallantıda bırakır.

Müphemiyet: Hergünkülük içinde Dasein’ ın kendisine olan ilgisizliği onun nesnelere yönelmesine neden olur. Böylelikle Dasein, kendisinde ve içinde bulunduğu dünyadan uzaklaşır. Nesnelere yöneldikçe kendisi de nesneleşerek onlara benzemiştir.

Günü-birlik- yaşamındaki belirsizliğinde kendini değil de, diğerleriyle özdeşleşmesi sonucu, kendi-olanakları yerine diğerlerinin olanakları peşinde koşan varlık olması Dasein’ ın düşüşüdür. (Çüçen, 2003: 78).

Düşkünüklük: Lakırtı, merak ve müphemiyet Dasein’ ın hergünkülüğünü belirleyen varlık yapılarıdır. Bu yapılar dahilinde Dasein’ ın düşkünüğü dediğimiz farklı bir varlık yapısı kendini belirgin kılmaktadır. Heidegger, Dasein’ ın hergünkü varlık yapısını “Dasmann” olarak adlandırmaktadır. Gündelik yaşantı içinde kişinin kendi olanaklarını gerçekleştirmemesi ve hep “birileri” gibi davranması sonucunda Dasmann olma durumu ortaya çıkmaktadır. Dasmann varlık yapısı içinde herkes birbirinin aynıdır. Onlar, özgür ve sorumlulukla eylemde bulunamazlar. Tıpkı Nietzsche’ nin sürü insanı betimlemesinde olduğu gibi günlük yaşam alanı içinde “herkes” birileri gibi gazete okur, toplu taşıma araçlarını kullanır, televizyon izler, sinemaya gider. Bu durumda kişi kendisi olmaz. Gündelik yaşamın içinde birilerinin bu şekilde kişiyi belirlemesi Dasein’ ın düşkünüğüdür.

Düşkünüklük formu içinde Dasein, sahip olduğu sınırlı olanaklarını da yitirerek Dasmannlaşır. Dasmann olma halinden tek çıkış yolu “Angst” ı yaşamaktır. Ancak bu özlü korkuyu yaşayan kişi kendisini düşkünüklük formundan kurtarıp olanaklarını gerçekleştirme yoluna girebilecektir.

Fırlatılmışlık: Dasein’ ın düşkünüğü bir anlamda onun dünyaya fırlatılmışlığıdır. Gündelik yaşantı içinde Dasmann olan, sınırlı olanaklarının farkında olmayıp kendine özgü eylemde bulunmayan kişi, angst durumunu yaşadığında dünyaya fırlatılmış olduğunun farkına varacaktır. “Fırlatılmışlık sadece “olup bitmiş bir olgu olmayıp”, henüz tamamlanmamış bir vakadır” (Heidegger, 2006: 189). Dolayısıyla Dasein yaşadığı müddetçe gerçekleştirebileceği olanaklarla donatılmıştır. Henüz tamamlanmamışlık, Dasein’ ın fırlatılmışlığı içinde bir varlık tarzı kazanmaktadır.

Henüz tamamlanmamışlık yahut noksanlık, Dasein var olduğu müddetçe ona ait bir belirlenim olarak karşımıza çıkmaktadır. Başka bir deyişle, Dasein varoluşsal yapısı

gereği dünyaya fırlatılmış olduğundan var olduğu sürece o veya bu olabilme imkânına sahiptir. Heidegger' e göre dünya içinde varolmanın son noktası ölümdür. Dasein, ölüme yönelik varlıktır. Yaşadığı yani varolduğu sürece henüz tamamlanmamışlığa sahip olabilmektedir. Ölüm ise Dasein' ın son olanağıdır. Ölüm, Dasein' ın tamamlanması anlamına gelmektedir. Dasein' ın tamamlanması demek şuradaki varlığının yitirilmesi demektir. Nasıl ki varlık hep benim varlığımdır; ölümden benimkidir. Ölüm sadece benim ölümümdür. Herkes kendi ölümünü ölecektir. Ölüm deneyimlenemez. Ancak Dasein, dünya içinde başkalarının birlikte Daseinlarıyla var olduğu için onların ölümleri üzerinden belirli bir ölüm deneyimi elde edebilmektedir.

Ölümü, kendi Varlık'ının belirli bir olasılığına karşı değil, bir bütün olarak kendi Varlık'ına karşı tehditkâr kabul etmesiyle Dasein, kendisi için önemli olanın, hayatının herhangi bir anı değil, bütün olarak hayatı olduğu gerçeğini onaylar. (Mullhall, 1998: 166).

Dasein böylelikle hayata dair farkındalığı yakalar. Yaşam onun yaşamıdır, o yaşamından sorumludur. Ölümle burun buruna gelen Dasein, dünyaya fırlatılmış olduğunu; ancak kendi seçim ve eylemleriyle olanaklarını gerçekleştirebileceğini kavrar. Dasein' ın kendisini bu biçimde kavrayışı onun varlığını, herkeslikten otantikliğe yükseltir. Dasein' ın,

(...) tam anlamıyla otantik olabilmesi için, ilgiyle yanı başında-olma (varolanlar) ve umursayarak beraber-olma (ötekiler) olarak, 'öteki-benlik'lerin olanakları üzerine değil, kendine en fazla ait olan oluş-olanaklılığı üzerine kendisini tasarlaması gerektiğini bilmesi ve buna göre davranması gerekir. (Mullhall, 1998: 168- 169).

Dasein, hergünlük içinde kendisini kaybedebilmektedir. Gündelik işlerle, hergünlük içinde karşılaştığı diğer Daseinlarla, kendi varlığını sıradanlaştırmakta hatta unutabilmektedir. Dasein' ın tekrar kendisini kazanabilmesi "vicdanın sesi" ile mümkün kılınmıştır. Heidegger, "Vicdan "bir şeyleri" anlamamızı sağlar, yani onları açılar" (Heidegger, 2006: 285) demektedir. Vicdanın çağrısı, "*olmaya çağrı*" dır. Kendi olmaya, varlığını kucaklamaya yönelik çağrıdır. Ve bu çağrı yalnızca kendine geri dönmek isteyenlerin duyabileceği niteliktedir.

Dasein, doğum ve ölüm arasında olan bir varolandır. Dasein' ın bu şekilde “*arada olan*” Varlığı onun zamansal olduğunun bir göstergesidir. Dasein, zamansaldır. Dasein, Varlığın anlamını zamanda bulmaktadır. Dasein, sonlu bir varolan olduğu için zamansaldır. Heidegger' e göre, Zaman, varlık anlayışımızın ufkudur (Heidegger, 2006: 18). Sonluluğumuz, arada oluşumuz, doğum ve ölüm arasındaki söz konusu uzanım zamansaldır. Yalnızca Dasein için geçmiş ve gelecek mevzu edilebilir. Dasein, dünya içinde varolduğundan dolayı zamansal bir anlama sahiptir. Mevcut olan diğer varolanlar ve başkalarının birlikte Daseinleri ile dünya içinde belirli bir zamanda karşılaşmaktadır. Dasein' ın varlığının temeli zaman üzerine kurulu olduğundan aynı anda tarihsel bir varoluşa da sahip olabilmektedir. “Tarih varolmakta olan Dasein'ın zaman içinde cereyan eden ve ona has olan yaşanılmışlıklarıdır” (Heidegger, 2006: 402). Dasein' ın bir tarih içinde varolması yahut bir tarihselliğe sahip olması, onun zamansal oluşundandır.

“Oysa varlığı modern bir tarzda anlayan bizler, kontrol edilecek ve kullanılacak nesneler tarafından tatmin edilmek durumunda olan istek ve arzulara sahip öznelere olarak ortaya çıkmaktayız” (Magee, 2000: 281). Bu tarz bir düşünce ancak ve ancak Çağcıl Tekniğe ait olabilir. Zira varlığı unutup varolanları ele alan, teknik olanı tekniğin özüyle aynı görerek aralarındaki bağın kopmasına neden olan böylesi bir düşüncedir. İnsan burada salt dürtü ve güdülere, arzu ve tutkulara sahip bir varolan olarak görülmektedir. Hergünlük içinde herkesleştirilmek istenmiştir. Teknoloji çağının insana dayatması budur.

Teknoloji bugün insanlığı üzerinde sürekli düşünmeye zorlayan bir sorun haline gelmiştir. İnsanlar bu teknolojiyle ne yapacakları konusunda sürekli kararlar almak zorunda bırakılmışlardır; çünkü teknoloji insanları kendi dünyalarının yapısını değiştirmeye zorlamaktadır. İşte insanlar teknolojinin kendilerini değil, kendilerinin teknolojiyi yönlendireceği kararlar alma sorumluluğu ile karşı karşıyadırlar. (Pöggeler ve Alleman, 1994: 73).

Bu bakımdan Heidegger' in olanaklar varlığı olarak gördüğü insan, öncelikle kendini, varoluşsal yapısını anlamak zorundadır. Teknolojinin çatısı altına aldığı herkesten farklı olabilme potansiyeline sahip olan Dasein, teknik olan ile tekniğin özü arasındaki bağın tekrar kurabilecektir. Böylece tekniğin özü aydınlanacak, teknik nesnelerin kullanımı ve üretimi, özün farkındalığı çerçevesinde gerçekleşecektir.

SONUÇ

Baudrillard, simülasyon kuramı çerçevesinde çağımıza ilişkin bir durum tespiti yapmaktadır. Simülasyonun hammaddesi olma özelliğini taşıyan teknolojinin, günümüzde her alana yayıldığını çarpıcı örnekler vererek ortaya koymaya çalışmıştır. Simülakr kavramını öne sürerek gerçekliğin katledildiğini vurgulamıştır. Günümüzde gerçek olarak tanımlayabileceğimiz hiçbir şey kalmamıştır. Varolan her şey git gide aşırılaşmaktadır. Bunun sonucunda insanlık için, tersine çevrilmesi imkânsız olan bir süreç başlamıştır. Hemen her şeyin bir eşdeğeri bulunmaktadır. Eşdeğerlikler üzerine kurulu oynanan oyunlar anlamın ortadan kalkmasına neden olmuştur. Çağımız gerçekliğin yitirildiği, anlamın yok edildiği, her şeyin tersine çevrilebildiği, değişim ve dönüşümün mutlak anlamda yaşandığı bir döneme tekabül etmektedir.

İnsanlık dediğimiz tarihsel gerçeklik, teknolojiyi ortaya koymakla, kendi yaratıları karşısında yok olma tehlikesi altındadır. Örneğin, bilim insanları “klonlama” yı icat ederek kendi ben’inin bir kopyasını üretme arzusu gütmekteler. Böylece sonsuz sayıda kendisini yeniden üretebilecek, ölümden kaçacaktır. Oysa gerçek ben ve klon ben tıpkı gerçek olan ve sahte olan gibi birbirine geçecektir. Cinselliğin klonlama yoluyla simüle edilmesi üreme olgusunun önüne geçerek insanlığı yok etme tehlikesi yaratır.

Yeniden üretilebilirlik, her gün daha fazla nesnenin, insan hayatına sokulması gibi ters bir süreci betimlemektedir. Her şeyin her an yeniden üretilebiliyor olması, insanın algılama ve anlam dünyasına zarar vermektedir. Baudrillard, teknik düzenin ve teknolojinin hüküm sürdüğü simülasyon evreninde bir hipermedeniyet düzeninin oluştuğunu önemle belirtmektedir. Zira bu düzen içerisinde özne ve nesne düzlemi yer değiştirmiş, günlük yaşam alanı içinde özne, nesne tahakkümü altına girmiştir. Söz konusu nesneler yani kitle iletişim araçları, gerçekliğin ve anlamın ortadan kalkmasına neden olarak özneyi egemenlik altına almakta ve böylece yığınların oluşmasına da öncülük etmektedir. Toplumda yığılaşan insan toplulukları ise olan biteni sadece izlemektedirler.

Baudrillard' ın ortaya attığı bir diğer sav da, simülasyon evreni dışında insanlar için bir yaşam alanının olmadığıdır. Ona göre, gerçeklik kusursuz bir biçimde yok edildiğinden, ortada tutunacak bir dayanak kalmadığından, her şey takas edilebildiğinden, simülasyon tüm evrene hâkim olduğundan; bu evrenden çıkış, “*Praglı Öğrenci*” örneğinde gördüğümüz gibi ancak varlığın son bulmasıyla olanaklıdır.

Baudrillard' ın kurmuş olduğu simülasyon sistemi, bence de çağımızın karakteristik özelliğini belirtmektedir. İnsan, ciddi anlamda kendi yaratıları karşısında hayrete düşmüştür. Ama simülasyon Baudrillard' ın söylediği gibi insanlığın, doğanın yahut evrenin sonu olmamalıdır. Baudrillard' ın bu noktada umutsuzluğa düşüp çaresizliği kabul edişi, onayladığım bir düşünce değildir. Zira Heidegger' in ontolojik temelli teknoloji görüşünü irdelediğimizde kurtuluşun olanağını yakalayabiliyoruz.

Heidegger, teknoloji karşıtı değildir, onun asıl problemi Çağcıl Tekniğin teknolojiyi kavrayış biçimidir. Çağcıl Teknik, Metafizik Geleneğin etkisinde kalarak tekniğin özünü unutmuş yalnız teknik olana yönelmiştir. Başka bir deyişle, Metafizik Gelenek varlık sorusunu sormadığı için, varolanlarla ilgilenip, bu ilişkide hep varlığı kastettiği için varlığın üstü örtülmüştür. Varolana ya da teknik olana yönelik yapılan çalışmalar, insanın denetleme ve kontrol etme görevini üstlenmesine neden olmuştur. Dolayısıyla insan, şeyleri “*karşıda duran*” olarak benimsemiş tekniğin özünden ve varlıktan kopmuştur. Teknolojiye ilişkin yapmış olduğumuz bu çalışma, Heidegger' in varlık anlayışı doğrultusunda yürütülmüştür. Zira tekniğin özü; ancak bu şekilde aydınlatılabilir.

Heidegger, insanın bir dünya içinde diğer varolanlarla birlikte yaşamasını göz önüne alarak, hakikat düşüncesini geliştirmiştir. İnsan, bir varoluşa sahip olmayan varolanları, şeyleri, nesneleri sürekli olarak bilmeye, sınıflandırmaya ve işlemeye çalışmıştır. Böylece nesne, Descartes ile birlikte önem kazanan “özne” kavramı altında eritilmiştir. Nesne, el altında bulunan, karşıda duran, mevcut olan olarak değerlendirilmiş, bunun sonucunda nesneye ilişkin bir gerçeklik ve doğruluk anlayışı oluşturulmuştur. Nesnenin sahip olduğu gerçekliğin belirleyicisi ise özne olmuştur. Bu noktada hakikat, kendini gizlemiştir. Heidegger, öznenin, hesaplaman ve tasarlayan düşünce biçimi ile hakikate asla ulaşamayacağını belirtir. Hakikat ile özlü bir ilişkinin kurulabilmesi; ancak varlığın açığa çıkmasıyla mümkündür.

Teknik olan ve tekniğin özü arasındaki bağın kopması teknik olanın yanlış kavranılmasından dolayıdır. Bu nedenle Heidegger, teknik olanı sorgulamış, araçsallık ve nedensellik kavramlarının süregelen gelenek içinde ne şekilde işlendiğini ve nasıl anlaşıldığını ortaya koymuştur. Batı Metafiziğinin ve Çağcıl Tekniğin teknik olanı açıklamak için kullandığı kavramlar, özün gizli kalmasına olanak tanımıştır. Bu sebeple kavramların ilk ve antik anlamlarına dolayısıyla Antik Yunan düşünürlerinin kullanmış olduğu kavramlara geri dönmüştür.

Heidegger, Çağcıl Tekniğin özünün de bir gizini açma biçimi olduğunu belirtmiştir. Fakat burada söz konusu gizini açma, çatı biçimine bürünerek tekniğin özünün tehlike olarak özünmesine neden olmuştur. Tehlike, eş zamanlı olarak çareyi de kendinde taşımaktadır.

Teknik olanın özüyle olan ilişkisinin yeniden kurulması, düşünürce düşünmenin gerçekleşmesine bağlıdır. İnsan, dünya içinde varolan varlığını kavradığında, birtakım olanaklara sahip olduğunu gördüğünde, hiçi yaşadığında, mutlak bir dönüşle varoluşunun anlamını anlayacaktır. Böylece varolan ya da teknik olanı değil, tekniğin özünü düşünecektir. Tekniğin özüne yahut varlığa ilişkin gerçekleştirilen düşünme, özlü düşünmedir. Böylesi bir düşünme, özü açığa çıkartacaktır. İnsan, varoluşsal yapısı ve özü gereği, teknik olan ve tekniğin özü arasındaki bağı kurabilecek potansiyele sahiptir.

Heidegger için teknoloji, insanlığı ortadan kaldırmaya çalışan, doğayı emip sömüren bir canavar olmasa da tekniğin özü kavranılmadıkça yıkıcı etkilerinden bir kurtuluş ve kaçış yolu bulunamayacaktır. Her ne kadar Metafizik Geleneğin içinde temellenmiş bir tasarı olsa da –teknolojinin- sorgulanması, analiz edilmesi, kökeninin bulunması ve bizleri bu tehlikeden uzak tutacak düşünme biçiminin belirlenmesi gerekmektedir.

Özetleyecek olursak; Heidegger, günümüzde teknik bilimin gelişmesi doğrultusunda teknoloji alanında gerçekleştirilen icatların zamanla üretim amacının dışına çıkabileceği hususunda bizi uyarmak istemiştir. Bu nedenle kullanılan herhangi bir teknolojik ürün insanlığı ele geçirmemelidir. Başka bir şekilde ifade etmek gerekirse, piyasaya sürülen teknolojik ürünler, insanların tüketim arzularını kamçulamaktadır. Böylece herkes, hep daha iyisini, daha yenisini ister olmuştur. Ürünlerin kullanım amacı unutulmuştur. Bununla birlikte varoluşa sahip olan insan –Dasein-, gündelik yaşantısında bu ürünlerin

çokluğu içinde kendini kaybedebilmekte, özünü unutmakta ve herkesleşmektedir. Herkesleşen Dasein, tam olarak böylesi bir anda varoluşunun anlamını kavrayarak kendini bulur. Dolayısıyla insan teknolojiyi kullanmakta yahut kullanmamakta özgürdür. Ancak seçim ve sorumlulukları kendisine bırakılmıştır. Sorumlulukla eyleyen Dasein, tekniğin özünün bilincinde olur.

Çağımız simülasyon çağıdır. Simülasyonun tüm uzantıları her an her yerde karşımıza çıkmaktadır. Simülasyonun kökü olan teknoloji, gündelik yaşantımızı çatısı altına almıştır. Bugün hemen her alanda teknoloji ile yüz yüze gelmekteyiz. Etrafımız teknolojik ürünlerle sarılmış bir durumdadır. Teknoloji alanında gerçekleştirilen yenilikler ve teknik gelişim, insan hayatı açısından büyük önem taşımaktadır. Örneğin, sağlık alanında teknolojinin kullanılması büyük ölçüde hastalıkların tanımlanmasını ve kontrol altına alınmasını sağlamıştır. Yine ilaç sektöründe kullanılan teknoloji, hastalıkların tedavi edilme sürecini kısaltmıştır. Haberleşme ve kitle iletişim araçları, günümüzde, teknolojik gelişmeye bağlı olarak yayılım göstermiştir. Dünyanın neresinde olursak olalım ailemizle ve sevdiklerimizle iletişime geçebilecek durumdayız. Herhangi bir olaydan, televizyon ve sosyal medya aracılığıyla anında haberdar oluyoruz. Cep telefonlarımız sayesinde birçok işlemi aynı anda gerçekleştirebiliyoruz. Evimizde kullandığımız çamaşır makinesi, bulaşık makinesi, elektrikli süpürge, blender gibi teknolojik aletler sayesinde kendimize daha fazla zaman ayırabiliyoruz.

Teknoloji, bir yandan, yukarıda sıralamış olduğumuz olumlu gelişmelere neden olurken diğer yandan ise olumsuz birtakım sonuçları doğurmaktadır. Örneğin, evimizde kullandığımız tüm teknolojik aletler yaydığı radyasyon yüzünden sağlığımızı tehdit etmektedir. Sanayileşme ve makineleşme ile günümüzde insan gücüne gereksinim azalmış; bunun sonucu olarak da “işsizlik” artmıştır. Sanayileşmenin had safhaya ulaşması sonucunda doğa tahrip edilmiş; hava-su-çevre kirliliği artmıştır. Kitle iletişim araçları sebebiyle yüz yüze iletişim azalmış; ikincil ve samimiyezsiz ilişki biçimleri ortaya çıkmıştır. Gündelik yaşam içerisinde insanlar sahip oldukları teknolojik aletlerle kişisel bir statü kazanır olmuştur. Kimyasal ve biyolojik silahların üretilmesi, atom bombasının icadı ise tüm dünyayı etkileyebilecek türden bir teknolojiyle üretilmiştir. Savaş alanında bu tür silahların kullanımı yalnız bölgede yaşayan insan topluluklarını değil, insanlığı tehdit etmektedir. Bütün bu olanları göz önünde bulundurduğumuzda

ben, teknolojinin ortaya çıkış amacının saptırıldığını düşünüyorum. Heidegger bu durumu, teknik olan ve tekniğin özü arasındaki bağın kopması olarak yorumluyor. Baudrillard, gerçekliğin yitirilip, simülasyonun ortaya çıkışına bağlıyor.

Teknolojinin başlangıçta ortaya çıkışı nasıl olmuştur? Teknoloji nerede karşımıza çıkmıştır? Olumlu olduğu kadar olumsuzluklarla da donatılmış bir teknolojiyi nasıl ele almak gerekir? Tüm bu soruların yanıtı, teknolojiye ilişkin özsel bir sorgulama yapmakla mümkündür. Zira insanlar, teknolojinin salt olumlu özelliklerini dikkate alıp olumsuz özelliklerini yadsıdığına teknolojiye ilişkin kavrayış biçimimiz değişmektedir.

Yapmış olduğumuz bu çalışma, teknolojinin gerekli görüldüğü alanlarda, insan hayatına ve doğaya zarar vermeyecek şekilde kullanılmasını öngörmektedir. Heidegger ve Baudrillard'ın teknolojiyi ele alış biçimlerini irdelediğimizde, insan hayatının mutlak bir tehdit altında olduğunu anlıyoruz. Bununla birlikte doğanın salt hammadde olarak görülmesi doğal kaynaklarımızın günden güne tükendiği gerçeğiyle yüz yüze getiriyor bizleri.

Teknolojinin yahut teknik ürünlerin kendisi bir tehdit durumu yaratmamaktadır. İnsanın teknolojiyi kullanım amacı, tekniğin özüne ve insanın özüne denk düşmediği için tehlikeye neden olur. Amacından saptırılan teknoloji, içinde bulunduğumuz evreni yok etmekle tehdit eder. Baudrillard, günümüzde önlem almak için çok geç kalındığını, artık tersine çevrilmesi imkânsız bir sürecin başladığını dile getirmektedir. Buna karşılık Heidegger, insanın varolduğu müddetçe bir şeyleri değiştirme olanağının bulunduğunu söylemektedir. Ben de bu çalışmayı yapmadan önce teknolojinin bizi ele geçirdiğini düşünüyordum. Ancak teknolojiyi doğru bir biçimde kavrayıp, onunla özsel bir ilişki kurma olanağımızı gerçekleştirdiğimizde teknolojinin kullanımına ilişkin farklı bir bakış açısı sunabilmek mümkün olmaktadır.

Yapmış olduğumuz bu çalışma, günümüzde süregelen teknolojik kavrayışı sekteye ugratmaktadır. Metafizik Geleneğin ve Çağcıl Tekniğin ağlarından kurtulmuş bir teknolojik kavrayış, saptırılan amacına geri dönebilecektir. Böylece teknolojinin meydana getirdiği teknik ürünlerin kullanımı bakımından bir farkındalık yaratma isteğimiz gerçekleşecektir.

KAYNAKÇA

ABRAMS, J. J. (Yapımcı). NOLAN, J. (Senarist) ve SEMEL, D. (Yönetmen). (2011). *Person of Interest* [Dizi]. ABD: CBS Televizyonu.

AŞKIN, Z. - DURGUN, S. Heidegger ve Adorno'nun Perspektifinden Teknik Kavramının Değerlendirilmesi, *Kaygı Dergisi*, Sayı: 17, 2011: 41- 55.

BAUDRILLARD, Jean. *Kötülüğün Şeffaflığı, Aşırı Fenomenler Üzerine Bir Deneme*, (Çev. Işık Ergüden), İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2010.

BAUDRILLARD, Jean. *İmkânsız Takas*, (Çev. Ayşegül Sönmezay), İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2012a.

BAUDRILLARD, Jean. *Kusursuz Cinayet*, (Çev. Necmettin Sevil), Ayrıntı Yayınları. İstanbul: 2012b.

BAUDRILLARD, Jean. *Neden Her Şey Hala Yok Olup Gitmedi?*, (Çev. Oğuz Adanır), İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2012c.

BAUDRILLARD, Jean. *Nesneler Sistemi*, (Çev. Oğuz Adanır, Aslı Karamollaoğlu), İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2014a.

BAUDRILLARD, Jean. *Simülakrlar ve Simülasyon*, (Çev. Oğuz Adanır), Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2014b.

BAUDRILLARD, Jean. *Sessiz Yığınların Gölgesinde Toplumsalın Sonu*, (Çev. Oğuz Adanır), Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2015a.

BAUDRILLARD, Jean. *Şeytana Satılan Ruh Ya Da Kötülüğün Egemenliği*, (Çev. Oğuz Adanır), Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2015b.

BAUDRILLARD, Jean. *Simgesel Değiş Tokuş ve Ölüm*, (Çev. Oğuz Adanır), İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2016a.

BAUDRILLARD, Jean. *Tüketim Toplumu*, (Çev. Hazal Deliceçaylı, Ferda Keskin), İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2016b.

BEST, S. - DOUGLES, K. *Postmodern Teori*, (Çev. Mehmet Küçük), İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2016.

ÇÜÇEN, A. Kadir. Heidegger ve Felsefe, *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*. Sayı: 1, 2006: 7- 23.

ÇÜÇEN, A. Kadir. *Heidegger' de Varlık ve Zaman*, Bursa: Asa Kitabevi Yayınları, 2003.

HEIDEGGER, Martin. *Tekniğe İlişkin Soruşturma*, (Çev. Doğan Özlem). İstanbul: Paradigma Yayınları, 1998.

HEIDEGGER, Martin. *Nietzsche' nin Tanrı Öldü Sözü ve Dünya Resimleri Çağı*, (Çev. Levent Özşar), Bursa: Asa Kitabevi Yayınları, 2001.

HEIDEGGER, Martin. *Varlık ve Zaman*, (Çev. Kaan H. Ökten), İstanbul: Agora Yayınları, 2006.

HEIDEGGER, Martin. *Düşüncenin Çağrısı*, (Çev. Ahmet Aydoğan), İstanbul: Say Yayınları, 2009a.

HEIDEGGER, Martin. *Metafizik Nedir?*, (Çev. Yusuf Örnek), Ankara: TFK Yayınları, 2009b.

HEIDEGGER, Martin. *Olmaya Bırakılmışlık*, (Çev. Mesut Keskin), İstanbul: Avesta Yayınları, 2013.

HEIDEGGER, Martin. *Metafiziğe Giriş*, (Çev. Mesut Keskin), İstanbul: Avesta Yayınlar, 2014.

HEIDEGGER, Martin. *Hümanizm Üzerine*, (Çev. Yusuf Örnek), Ankara: TFK Yayınları, 2015a.

HEIDEGGER, Martin. *Özdeşlik ve Ayrım*, (Çev. Necati Aça), Ankara: Pharmakon Yayınları, 2015b.

HEIDEGGER, Martin. *Teknik ve Dönüş*, (Çev. Necati Aça), Ankara: Pharmakon Yayınları, 2015c.

KESKİN, Mesut. *Heidegger' ci Tekstürün Temel Kelime Varlığının Duyulan Dağarcıklarında*, Metafiziğe Giriş İçinde, İstanbul: Avesta Yayınları, 2014.

MAGEE, Bryan. *Büyük Filozoflar Platon 'dan Wittgenstein 'a Batı Felsefesi*, (Çev. Ahmet Cevizci), İstanbul: Paradigma Yayınları, 2000.

MULLHALL, Stephen. *Heidegger ve 'Varlık ve Zaman'*, (Çev. Kaan Öktem), İstanbul: Sarmal Yayınevi, 1998.

ÖZLEM, Doğan. *Heidegger ve Teknik, Tekniğe İlişkin Soruşturma İçinde*, İstanbul: Paradigma Yayınları, 1998.

PLATON. *Devlet*, (Çev. Sabahattin Eyüboğlu, M. Ali Cimcoz), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2010.

PÖGGELER, O. - ALLEMANN, B. *Heidegger Üzerine İki Yazı*, (Çev. Doğan Özlem), Ankara: Gündoğan Yayınları, 1994.

SIM, Stuart. *Postmodern Düşüncenin Eleştirel Sözlüğü*, (Çev. Mukadder Erkan, Ali Utku), Ankara: Babil Yayıncılık, 2006.

TÜRKYILMAZ, Çetin. Heidegger'in "Ontoloji Tarihi" nde Kant Felsefesinin Yeri, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. Sayı: 1, 2004: 165- 181.

TÜRKYILMAZ, Çetin. "Varlık" Sorunu Açısından Aristoteles' in Metafiziği ve Heidegger, *Yeditepe' de Felsefe*. Sayı: 4, 2005: 8- 22.

WISSER, Richard. *Martin Heidegger'in Dörtlü Sorgulaması "Metafizik Nedir?" le Öncü Olana Bakmak*, Metafizik Nedir? İçinde, (Çev. Yusuf Örnek), Ankara: TFK Yayınları, 2009.

YARDIMCI KAYNAKÇA

ADANIR, Oğuz. *Simülasyon Kuramı Üzerine Notlar ve Söyleşiler*, İstanbul: Hayalet Kitap Yayınları, 2008.

ADANIR, Oğuz. *Eski Dünyaya Yeni Bir Bakış*, Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2015.

AKÇETİN ÇALIŞKAN, Nurhayat. Heidegger’ in Düşüncesinde “Ölüm”, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Sayı: 4, 2010: 1-7.

Aristoteles, *Augustinus, Heidegger, Zaman Kavramı*, (Çev. Saffet Babür), Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, 1996.

ARUOBA, O. - KOÇAK, O. - SAVAŞIR, İ. Heidegger Üzerine Üç Soru, *Defter Dergisi*. Sayı: 25, 1995: 97- 113.

BAUDRILLARD, Jean. *Baştan Çıkarma Üzerine*, (Çev. Ayşegül Sönmezay), İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2014.

BAUDRILLARD, Jean. *Çaresiz Stratejiler*, (Çev. Oğuz Adanır), İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2011.

BAUDRILLARD, Jean. *Gösterge Ekonomi Politikası Hakkında Bir Eleştiri*, (Çev. Işık Ergüden), İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2009.

BAUDRILLARD, Jean. *Tam Ekran*, (Çev. Bahadır Gülmez), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2001.

BAUDRILLARD, Jean. *Üretimin Aynası Ya Da Tarihi Materyalist Eleştiri Yanılsaması*, (Çev. Oğuz Adanır), İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2013.

BOLT, Barbara. *Yeni Bir Bakışla Heidegger*, (Çev. Murat Özbank), İstanbul: Kolektif Kitap Yayınları, 2016.

CEVİZCİ, Ahmet. *İlkçağ Felsefesi Tarihi- 1*, İstanbul: Say Yayınları, 2016.

ÇÜÇEN, A. Kadir. Heidegger Felsefesinde Varlık' ın Anlamı Üzerine, *Felsefe Dünyası Dergisi*. Sayı: 14, 1994: 36- 41.

ÇÜÇEN, A. Kadir. Heidegger' de İnsan Problemi, *Felsefe Dünyası Dergisi*. Sayı: 31, 2000: 25- 31.

ÇÜÇEN, A. Kadir. Martin Heidegger: Teknoloji Sorunu, Felsefe Tartışmaları. Sayı: 20, 1996: 90- 98.

DEBORD, Guy. *Gösteri Toplumu*, (Çev. Okşan Taşkent, Ayşen Ekmekçi), İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2016.

DESCARTES, Rene. *Meditasyonlar*, (Çev. Çiğdem Dürüşken), İstanbul: Alfa Yayıncılık, 2015.

DESCARTES, Rene. *Metod Üzerine Konuşma*, (Çev. Atakan Altınörs), İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları, 2017.

Der Spiegel'in Heidegger'le Tarihi Söyleşisi, *Profesör Heidegger, 1933'te Neler Oldu?*, (Çev. Turhan Ilgaz), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1993.

ERDEM, H. Haluk. Nermi Uygur'da Kültür ve Teknik İlişkisi, *Kaygı Dergisi*. Sayı: 10, 2010: 131- 139.

ERGÜL, H. Öykü. Heidegger' in Varoluşçu Ontolojisi, *Kaygı Dergisi*. Sayı: 2, 2003: 68- 72.

HEIDEGGER, Martin. *Bilim Üzerine İki Ders*, (Çev. Hakkı Hünler), İstanbul: Paradigma Yayınları, 1998.

HEIDEGGER, M. - Arendt, H. *Metafizik ve Politika*, (Yayına Hazırlayanlar: Senem Yazıcıoğlu Öge, Önay Sözer, Fiona Tomkinson), İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2002.

HEIDEGGER, Martin. *Nedir Bu Felsefe?*, (Çev. Ali Irgat), İstanbul: Alfa Yayınları, 1995.

HEIDEGGER, Martin. *Sanatın Doğuşu ve Düşüncenin Yolu, Patikalar*, (Çev. Leyla Baydar, Hasan Ünal Nalbantoğlu), Ankara: İmge Yayınevi, 1997.

HEIDEGGER, Martin. *Zaman ve Varlık Üzerine*, (Çev. Deniz Kanıt), Ankara: A Kitap Yayınları, 2001.

İnsan ve Teknoloji, (Inquiry Dergisi' nden Derlemeler), (Çev. Taha Kılıç), İstanbul: İnsan Yayınları, 1992.

İYİ, Sevgi. *Heidegger' de İnsan Sorunu*, Bursa: Asa Yayınları, 2003.

JOHNSON ALTENBERND, Patricia. *Heidegger Üzerine*, (Çev. Adnan Esenyel), Bursa: Sentez Yayıncılık, 2013.

MEGILL, Allan. *Aşırılığın Peygamberleri: Nietzsche, Heidegger, Foucault, Derrida*, (Çev. Tuncay Birkan), İstanbul: Say Yayınları, 2012.

ÖKTEN, H. Kaan. *Heidegger' e Giriş*, İstanbul: Agora Kitaplığı, 2006.

ÖKTEN, H. Kaan. *Heidegger Kitabı*, İstanbul: Agora Kitaplığı, 2004.

ÖKTEN, H. Kaan. *"Varlık ve Zaman" Klavuzu*, İstanbul: Agora Kitaplığı, 2008.

POSTMAN, Neil. *Televizyon Öldüren Eğlence*, (Çev. Osman Akınhay), İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2016.

SARUP, Madam. *Post- Yapısalcılık ve Postmodernizm*, (Çev. A. Baki Güçlü), Ankara: Pharmakon Yayınevi, 2017.

SCHADEWALDT, W. *The Concepts of Nature and Tecnique according to The Greeks*, Greenwich, New York, Jai Press, 1979.

TİMUÇİN, Afşar. *Descartes' ı Bilgi Kuramının Temellendirilişi*, İstanbul: Bulut Yayınları, 2015.

ZIMMERMAN, M. *Technological Culture and The End of Philosophy. Research in Philosophy and Technology*, New York, Jai Press, 1979.

ZIMMERMAN, M. *Heidegger's Confrontation with Modernity, Technology Politics and Art*, India University Press, 1990.



HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ETİK KURUL İZİN MUAFİYETİ FORMU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 15/10/2018

Tez Başlığı / Konusu: HEIDEGGER VE BAUDRILLARD' DA TEKNİK VE TEKNOLOJİ KAVRAMI

Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmam:

1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır,
2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir.
3. Beden bütünlüğüne müdahale içermemektedir.
4. Gözlemsel ve betimsel araştırma (anket, ölçek/skala çalışmaları, dosya taramaları, veri kaynakları taraması, sistem-model geliştirme çalışmaları) niteliğinde değildir.

Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullar ve Komisyonlarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre tez çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kuruldan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Adı Soyadı: Merve ADAŞ
Öğrenci No: N14226020
Anabilim Dalı: Felsefe
Programı: Felsefe
Statüsü: ☒ Y.Lisans ☐ Doktora ☐ Bütünleşik Dr.

Tarih ve İmza

15.10.2018

DANIŞMAN GÖRÜŞÜ VE ONAYI

Prof. Dr. A. Kurtuluş DİNÇER

Detaylı Bilgi: <http://www.sosyalbilimler.hacettepe.edu.tr>

Telefon: 0-312-2976860

Faks: 0-3122992147

E-posta: sosyalbilimler@hacettepe.edu.tr



**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
ETHICS BOARD WAIVER FORM FOR THESIS WORK**

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
PHILOSOPHY
TO THE DEPARTMENT PRESIDENCY**

Date: 15/10/2018

Thesis Title / Topic: THE CONCEPTS OF TECHNICS AND TECHNOLOGY IN HEIDEGGER AND BAUDRILLARD

My thesis work related to the title/topic above:

1. Does not perform experimentation on animals or people.
2. Does not necessitate the use of biological material (blood, urine, biological fluids and samples, etc.).
3. Does not involve any interference of the body's integrity.
4. Is not based on observational and descriptive research (survey, measures/scales, data scanning, system-model development).

I declare, I have carefully read Hacettepe University's Ethics Regulations and the Commission's Guidelines, and in order to proceed with my thesis according to these regulations I do not have to get permission from the Ethics Board for anything; in any infringement of the regulations I accept all legal responsibility and I declare that all the information I have provided is true.

I respectfully submit this for approval.

Name Surname: Merve ADAŞ

Student No: N14226020

Department: Philosophy

Program: Philosophy

Status: ☒ Masters ☐ Ph.D. ☐ Integrated Ph.D.

Date and Signature

15.10.2018

ADVISER COMMENTS AND APPROVAL

Prof. Dr. A. Kurtuluş DİNÇER



HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 15/10/2018

Tez Başlığı / Konusu: HEIDEGGER VE BAUDRILLARD' DA TEKNİK VE TEKNOLOJİ KAVRAMI

Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 109 sayfalık kısmına ilişkin, 15/10/2018 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 3. tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç/dâhil
- 4- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Adı Soyadı: Merve ADAŞ
Öğrenci No: N14226020
Anabilim Dalı: Felsefe
Programı: Felsefe
Statüsü: ☒ Y.Lisans ☐ Doktora ☐ Bütünleşik Dr.

Tarih ve İmza

15.10.2018

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

Prof. Dr. A. Kurtuluş DİNÇER



**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
THESIS/DISSERTATION ORIGINALITY REPORT**

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
TO THE DEPARTMENT OF PHILOSOPHY**

Date: 15/10/2018

Thesis Title / Topic: THE CONCEPTS OF TECHNICS AND TECHNOLOGY IN HEIDEGGER AND BAUDRILLARD

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options stated below on 15/10/2018 for the total of 109 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled as above, the similarity index of my thesis is 3 %.

Filtering options applied:

1. Approval and Declaration sections excluded
2. Bibliography/Works Cited excluded
3. Quotes excluded
4. Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

Name Surname: Merve ADAŞ

Student No: N14226020

Department: Philosophy

Program: Philosophy

Status: ☒ Masters ☐ Ph.D. ☐ Integrated Ph.D.

Date and Signature

15. 10. 2018

ADVISOR APPROVAL

APPROVED.

Prof. Dr. A. Kurtuluş DİNÇER